

వినాయక సావర్కారు

గ్రంథకర్త :
మొదిగంటి జగన్నాస్తి.

1947

దేశికవిత్తామండలి
గవర్నరుపేట, :: బెజవాడ.

వి నాయక సావర్కారు

బా ల్యము,

మ. అతిగాఢాంధ్రతమోవృతం బిది! సమస్తావకాశంబు యూ
 క్షితవైతన్యము! వత్స! సుక్తి గను నిశ్చింతన్ కణోత్సాహుడి
 ప్నితకేరీవశంఖమందుభుల ప్రిశ్టిభూతచేతస్వీకై
 బ్రతుకం గాలమువచ్చునంతవఱకుఁ బ్రాపించు నూర్వోదయా
 శ్రిత మాచు ద్వివి పౌరుషోదయమున స్వీయప్రతాపన్నతుల్

ఏతల్లి ఛత్రపతి శివాజీమహారాజును గాంచెనూ, యేజనని
 కీరమాత గుహాసీలక్ష్మీబాయిని ప్రసవించెనూ, యేయుబ బాజీ
 రావు, బాలాజీవిశ్వనాథు, నానాభద్రుని, నానాసాహేబు
 ప్రభృతులను గన్న భాగ్యమును బడయగలిగెనో, యేమాత తిలకాని
 పురుషరత్నములకు ఖనియయ్యెనో యట్టి మహారాష్ట్రదేశమున తీర్థ
 రాజమై నౌతమీపుణ్యసలీలముల కావాసమైన నాశికానగరస్రాం
 తమున భాగూరుగ్రామములో వినాయకసావర్కారు దామోదర
 పంతుసావర్కారను నొక చిత్పక్షనప్రామ్నానుకు (1883) వ
 వత్సరమున జనించెను. యితని యన్న గణేశసావర్కారు; యితని
 తమ్ముడు నారాయణసావర్కారు; ఈమువ్వురును కలిసి “సావ
 ర్కారుసోదరత్రయ” మని పరిఖ్యాతిబడసిరి. ఘోషోదయముతో
 బరిమళము ప్రసరించునట్లు శైశవమునండియు వినాయకసావ
 ర్కారు ప్రతిభాశాలి యగునని పలువురు గ్రహించిరి. యితడు
 దేశభక్తిని, కవిత్వమును, యుదారగుణసంపత్తిని, మహానాశయ
 ములను, వీరపురుషోచితసగృములను, దామోదరపంతుసావర్కారు
 వలన రామాయణ, భారతి, భాగవతాది పురాణశ్రివణ, మన
 సములచేతను, శివాజీ, రాజాప్రతాప, లక్ష్మీబాయి మొదలగు

వీరులయొక్కయు, వీరమాతలయొక్కయు శౌర్య, బల, పరాక్రమముది సద్గుణసంపత్కృతములవలనను, తుకారాం, వామన, హైహయ పంతు మొదలగు మహారాష్ట్రీకవుల కవితా రసాస్వాదనములచేతను నుగ్గుపాలుగా గొని కళవర్ష ప్రాయముననే గవిత్వమును చెప్పినాడంటిచెను. మహారాష్ట్రదేశములోని పత్రికలన్నియు నీబాలుడు వ్రాసిన గద్యపద్యవ్యాసముల నతిసంతోషముతో స్వీకరించుచుండెడివి. బాలుడయ్యెను సావర్కారు మహాభారతాది గ్రంథముల సారమును, కేశరిమొదలగు పత్రికారాజములమూలమున రాజకీయపరిస్థితులను గ్రహించుచు సామ్రాజ్యాధిపత్యమును వహించిన నాటి మహారాష్ట్రవీరుల చరిత్రామృతమును నిరంతరమును గ్రోలుచు, దంతోడిబాలుర నందఱను జేరదీసి వీరరస ముష్పొంగునట్లు మహారాష్ట్ర, రాజపుత్రస్థాన కథాసరిత్సులలో నోలలాడుచుండెడివాడు. ఇత డాటపాటలలోగూడ వీరకీర్తిదలనే సలుపుచుండెడివాడు. సావర్కారు జన్మతః నాయకుడు. పండ్రెండు వత్సరముల సావర్కారు తనతోడిబాలురకు భారతస్వాతంత్ర్యమును గూర్చియు, తాను దాని నెట్లు సంపాదించబూనినదియు మొదలగు ననేక విషయములను బోధించుచుండెను.

1895వ సంవత్సరమున హిందూమహమ్మదీయ కలహములు చెలరేగి దేశమంతయు భీభత్సరూపమును దాల్చెను. దేవాలయములు కొల్లగొట్టబడెను. పెంటనే యీబాలనాయకుడు తన మతస్థులపై గావింపబడిన యపచారములను సహింపలేక పనిపండ్రెండుగురు బాలయోధులతో నొకపాడువడియున్న మసీదుపై దండెత్తెను. మహారాష్ట్ర పైన్యము లామసీదును బట్టుకొని శత్రువులకొఱ కట్టు నిట్లు జూచెను. కాని యెవరును కాన్పింపరైరి! ఒకట్లు జయము తమకే చేకూరుటచే విజయనూచకముగా నాటపాటలను సలిపి రెండుమూడు తావుల మనుద్రవ్వె. గోడలలోని మేకులు మొదలగు వాటి నూడబెఱికి సగర్వముగా వెడలిపోయిరి. కాని మరుసటివారం మహమ్మదీయ పైన్యములతో గొప్ప పోరుసంభవించెను. కొంత మంది మహమ్మదీయ బాలురును, మహారాష్ట్ర పైన్యమును దమ

పాపకాల యావగణములో దలపడెను. పాపకాల రణరంగముగా మారెను.

మహమ్మదీయులు తొందరలో నాయుధములను ముఠానితో యిరి. హిందూనాయకుడైన సావర్కారు చాకులు, ముండ్లు, గుండునూదులు మొదలగు భయంకరాస్త్రములతో మహారాష్ట్ర సైన్యములను సమకూర్చి జయశాలి యయ్యెను. కాని యీమహారాష్ట్ర సేనాని తన సైనికులు కొందఱు దొడ్డిదారిని పారిపోవుటను, కొందఱు తల్లులు పిలుచుచుండిన మిషన్ పలాయనులగుటను జూచి యట్టి పిరికితనమెప్పటికిని కూడవని వారిని మందలించి ధైర్య సాహసములను బురికొల్పెను. రణకౌశలము, సైనికశిక్షణము, చాక చక్రము మొదలగునవి యలవడుట కతడొక వీరిక్రీడను గనిపెట్టెను. వారు తమలో కొందఱు మహమ్మదీయ సైన్యమనియు, కొందఱు మహారాష్ట్ర సైన్యమనియు, కొందఱు తాంగ్ల సైన్యమనియు, విభజన చేసికొని యొకరితోనొకరు పోరుసల్పుచు మహారాష్ట్ర సైన్యముకే యెప్పుడును జయమును గూర్చుచు యుద్ధక్రీడలను జేయుచుండెడి వారు. సావర్కారు చిన్నతనమునందే తన తల్లిని గోల్పోయెను. కాని యేతల్లి శివాజీమహారాజున కంగరక్షయై జయముగ గూర్చినో యట్టి భవానీ, యట్టి దుర్గ ఆతనికిగూడ నిలువేల్చయ్యెను. దుర్గయే యతనికి సాక్షాత్కరించిన తల్లియైన ట్లతడు దనయావనాశయములను, కోర్కెలను, విచారములను, భారతస్వాతంత్ర్య ప్రియత్నములను నామెవిగ్రహముమోల గంటలకొలది నిలచి నివేదించుచు తన్మయత్వము నొందుచుండెడివాడు. భక్తివిజయాది గ్రంథములలోని భక్తులవలెనే యితడును దన యిష్టకేవలతయొక్క సహాయమును బొందుచున్న ట్లనే సారులనుభవించెను.

1891 వ వత్సరము మహారాష్ట్రమున రాజకీయ గణాదుందుభులతో మారుమోగెను. పూనాలో జరిగిన కాంగ్రెసుమహాసభ, దానిపై నిష్పలను గ్రొక్కిన సాంఘిక సభాచర్చలు, శివాజీ. గణపతి యత్నవములు మొదలగునవి యన్నియును మున్నెన్నడును గదల్చుటలు మహారాష్ట్రము నొక్కసారి కదల్చివేసెను. ప్రబోధ

ప్రచారములకు వితిలేకయుండెను. పూనానగర మధికారులదృష్టిగా రాజద్రోహమున కాలనాలమయ్యెను. ఇది భారతదేశ మంతను నెమ్మదిగా నావరించుచుండెను. పదునాలుగు కేంద్ర బాలుడైన సావకర్త రీయవిశేష రాజకీయ వాతావరణమున జీవించుచు, తీనిని జుర్రుకొనుచు, దీరియందే లగ్నమననుకూలమయ్యెను. పూనాలోని ప్రతి ప్రజాహితధర్మము నతని నాకర్షించుచుండెను. ఆతడు ప్రతిదినమును దనగ్రామ తపాలాఫీసువద్ద కాచుకొనియుండి పూనా నుండి పత్రికలు వచ్చుటతోడనే నత్యాతురతతో వాటి నామూలాగ్రముగ బఠించుచు నూతనసమస్యలను గూలంకషముగ చర్చించుచుండెను. ఈసమయముననే భారతదేశమున భయంకర వార్తలు వినవచ్చెను. విక్టోరియామహారాజు పట్టిపూర్తి మహాత్మ్యములతో యావద్భారతదేశమును సంతసించుచున్న దనుకొనుచుండగా 22వ జూన్ 1897వ సంవత్సరమున ప్లేగుసమయలో పూనాప్రజలను హింసించి దుష్పరిపాలనకు గండంగిన రేండు, విరెప్టు లనునధికారులు నిర్భయముగా జంపబడిరి. ఈహత్యలను గావించినవారిలో ప్రధాన నాయకుడు దామోదరచాఫీకరు. దామోదర, బాలక్రిష్ణచాఫీకరు లిద్దరును సోదరులు. వీరి రాజకీయచర్యలను గురించి కాలటూ రిపోర్టు యిట్లు వ్రాయుచున్నది. “ఈయిద్దరు సోదరులును చిత్పవన బ్రాహ్మణులు. ఈచిత్పవన బ్రాహ్మణులే మహమ్మదీయ పరిపాలన నాటి నుండియు నిష్లవోద్యమములను లేవదీసి మహమ్మదీ సామ్రాజ్యమును గూల్చి బ్రిటిషు ప్రభుత్వమునుగూడ తొలగియొట్టుటకు బ్రయత్నించువారిలో నగ్రగణ్యులు. ఈసోదరు లిద్దరును పూనాలో హిందూమతమునకు గణుగు నాటంకముల నూడబెటకు సంఘము” అను పేరిట కాగ్రేక పరిశ్రమను, వీరశిక్షణమును గణపుట కొక సంఘము నేర్పరచిరి. వారు శివాజీ, గణపతి యుత్సవములను జరుపుచు బహిరంగముగా నిట్లుప్రాధుచు ప్రజల నుద్బోధించుచుండిరి.

—♦ శివాజీ శ్లోకములు ♦—

“ఛత్రపతి శివాజీ,” “శివాజీమహారాజు” అను పేకలిడుచు నతనిగాథలను తెప్పకొని సంతోషించినంత మాత్రమున మనకు స్వాతంత్ర్యము చేకూరదు. బాజీ, శివాజీలవలెనే బాహుబలమును బ్రదర్శించుటకు బ్రతీవాడును సంసిద్ధుడై యుండవలెను. మీరు కత్తులను గవచములను ధరించు టత్వవసరము. మనము శత్రువులను జంపి వేయవలెను. మనజాతీయ యుద్ధములో మనము రణరంగమున బోరుచు ప్రాణముల నర్పింపవలెను. మన మతమును నాశనము చేయు మనశత్రువుల రక్తముతో భారతభూమిని పవిత్రము చేయవలెను.

—♦ గణపతి శ్లోకములు ♦—

“అహ! పార్వతీతనయ! నీకట్లు నిర్వీర్యుడవై శృంఖలా బద్ధుడవగుచు నెట్లుపడియుండగలిగితివోకదా! యిత్రకింట నీవాత్మ హత్యను గావించుకొనుట మేలు! మూర్ఖులు కిసాయివాండ్రు వలె మన గోవులను, గోవత్సములను నిర్ణయతో దెగ నరుకును న్నారు. మనము గోమాత సీదుఃఖమునుండి తొలగింపవలెను. మీ ప్రాణముల నర్పింపుడు! కాని ఆంగ్లేయులను చంపివేయుడు. సోమరులై భారతభూమికి జెడబుట్టి బరువుచేటుగాకుడు! దీనిని హిందూస్థానమందురు. కాని దీని నాంగ్లేయులు బరిపాలించుచుండిరేల?”

యిట్లు ప్రభుత్వమువారి యుత్సవములను ఢిక్కరించుచు గావించిన యాహత్యల వెనుక రాజద్రోహమున్న దని ప్రభుత్వమువారి ననుమాన పడి నిర్బంధప్రయోగములకు గడంగిరి. నాటి సోదరులు దేశాంతరవాస శిక్షనొందిరి. తిలకు నిర్బంధింప బడెను. ప్రభుత్వమువారిచే బహుమతులను బడసిన ద్రోవిడుసోగరు వీహత్య గావించినది దామోదరఛాఫీక రని వారికెఱింగించెను. దామోదర ఛాఫీక రురతీయబడెను. వెంటనే రసదేయును, ఛాఫీకరుల కనిష్ఠ సోదరుడును గలసి ద్రోవిడులను జంపివేసిరి. ఈవార్తలన్నియునొకటి

తరువాత నొకటి బాంబుమోతలవలె ప్రజాహృదయమును బ్రేస్తలు చేయబోయెను. ఛాఫీకరులు హంతకులని కొందఱు నిరసించు సాని. కాని మరికొందఱు వీరిని దేశముకొఱకు పాక్షిణముల నప్పించిన దేశభర్తలని రహస్యముగా మెచ్చుకొనుచుండిరి. బాలవినాయకు డీవెనుకటిగణములో నొకడు. చివరకు రసదీక్షాభీకరులుగూడ యువదళలో నుండియబడినను ఘోరవార్తలనుడెంచెను. ఉరితీయునాడు వారు ప్రాతఃకాలముననే లేచి చాలసేపు ప్రార్థనలను సలిపి భగవదీతలోని శ్లోకములను బఠించుచు నురిస్తంభము నెక్కిరి! ఈయసాధారణధైర్యసాహసములు నీహృదయవిదారకవార్తలను బాలవినాయకుని దుఃఖముద్రమున ముంచివేసెను. కంట నీరు జొటజొట కారుచుండ సావర్కారివార్తలన్నీటిని జదువుచునిట్లు వాపోయెను. “అహ! ఛాఫీకరు సోదరులు గతించిరి. వారు నిండు యావనమున నాకాలతలు బల్లవించుచుండ దేశవిముక్తికై దమ కుటుంబములను, స్నేహితులను, బిన్నపాపలను, సకలైశ్వర్యములను జీవరకు ప్రాణములనుగూడ మాతృసాదారవిందములకడ నాహుతి యొక్కరి. నేనూ! కడుపారకుడుచుచు, త్రాగుచు, భోగముల ననుభవించుచు గుఱుకుచుండుటలా! అట్లుకుఱుకుచుండగలనా! వారికోరిక లింకను నీడేరలేదు ! వారికృషి ఫలప్రదముకాలేదు ! నాకుటుంబమును, నాయన్నదమ్ములను, నాసర్వస్వమును జీవరకు పాక్షిణములనుగూడ గోల్పోయియైన వారిపనిని పూర్తిచేయుటకు నేనేల దీక్షను వహింపరాదు ? నేను దానిని పూర్తిచేసెదను. లేదా అప్రయత్నములో నాపాక్షిణముల నర్పింతును.” అని సావర్కారు తన యిటువేల్చిన దుర్గను జేరి నాడు భారతస్వాతంత్ర్యముకొఱకు పోరిన శివాజీమహారాజును దా నెట్లాశీర్వదించెనో యట్లే తనను గూడ నాశీర్వదించ వేడుకొని యాజగజ్జననిమోల వినమృదై నిలచి “భారతదాస్యవిముక్తికై నాపాక్షిణములను సమర్పించుచున్నాడ” నని శపథముపూసెను. “నేను నాదీక్షానలజ్వాలలచే భారతయువకుల నందఱు నొక్కసారి రగుల్కొల్పెదను! రహస్య సంఘములను గూర్చి, యాయుధములను సేకరించుకొని, కదనరంగమున బ్రేవే

కును. అవసరమగుచో శక్త్రుపాణినై యామెకొఱ కామూరి
యగుచును.” అతని యమోఘశపథమును వీక్షించుచు దుర్గ జనని
వలె చిరునవ్వుతో నతని నాశ్వినించెను.

ఆ యువకునియొక్క యాభయంకర శపథములోనే “యభి
నవభారతసంఘనీజము లుత్పన్నమయ్యెను. వెంటనే తన కీడుజోడగు
యువకభటావళిని జేరదీసి యతడు వారికి దసప్రతిజ్ఞ నెఱింగించి
పారినిగూడ స్వరాజ్యదీక్షితులనొనర్చి గ్రామగ్రామములందును
శివాజీ గణపతి యత్సవములను ప్రోత్సహించెను. ప్రజలలో
సంద్రోకమును రగుల్కలుపఱచి యతడు ఛాఫీకరు సోదరుల
స్తుతించుచు నొకగీతమును వ్రాయుచుండ నొకనాడు నిశీధమందు
దామోదరపంతు కన్నీటి ముత్యములు జొటజొట కారుచుండ నొక
దీపమువద్ద కూర్చుని పదముల గూర్చుచున్న తన కుమారుని సమీ
పించెను. సావర్కారు కవిత్వములో మన్నుడై యతనిని గాన
కుండెను. చివరకు దామోదరపంతు యతనిని తట్టి, చేతనున్న కాగి
తమును తీసుకొని చనివి యాగీతమున కత్యాశ్చర్యపడెను. ఛాఫీకరు
పేరును స్మరించుటే రాజద్రోహము! ఇట్టి గీతమును జూచుచో
ప్రభుత్వ కోర్కానలమునకు మేరయుండదు! దామోదరపంతు తిలకు
మహాశయుని యనుచుడు! సావర్కారుకు రాజకీయాభినివేశము
దస తండ్రివలననే కలిగెను. అయినను దామోదరపంతుకుచాల
భయమును కలుగజేసెను. యాగీతము బయట పడిన సావ
ర్కారు పిన్నవయస్సతనిని రక్షింపజాలదు. కనుక నతని
నెత్తెన వారింపఱచి “నీ వింకను బాలుడవు. ఇట్టి గంభీరమైన
యాలోచనలు నీలేత మెదడుకు దగని భారమును గలుగజేయును.
ఇక వీనినిమాని సంతోషమునుగూర్చు చిన్నచిన్న తేలిక గీతములను
పాడుకొనుము; పౌరుషోదయమగుటతోడనే నీధర్మమును సఫలము
చేసికొనుటకు దగిన మార్గములను, సాధనసంపత్తిని జేకూర్చుకొనవ
చ్చును. కేవల భావోద్దేకములతోగూడిన యిట్టి యకాలకార్యా
చరణములవలన నీకును, నీకుటుంబమునకును గూడ నసంఖ్యాకము

లైన యువద్రావములను దెచ్చిపెట్టినవాడ వగుదువు” అని మందలించెను.

కాని యిట్టియవలిపులవలన సావర్కారుయొక్క యావేశ మాగలేదు. సరికదా యితడు తన కార్యములను మరింత తీవ్రతతో నిర్వహించునట్లు పుకొనినందుడెను. ఇట్టిలో నున్నవారింజనును నిర్వహించునట్లు వాత నతి డొంటరిగా నీరుసంపూర్తిగీతమును పూర్తికేయిచొచ్చెను. అది పూర్తియైన తరువాత నతనిమిత్రుల లాగీ తిరుగు విని పులికితగాను, లగును నది సావర్కారు వాగ్దాసదేయని విన్నవించుకుంటేరి. తరువాత నతని కిశాకాలగిరిములలో విత్తులను జేరవీరి యితడాగి మును భవానికేమున బాడుచుండ, స్నేహితు లందఱు నొకలు గుర్తొంటుండచుండ, విచారకలుషితనయన మలనాంకి జ జల నీరు స్రవించుచుండ, తలలు ప కించుచు శపథములను బూనుచుండెడివారు. నాటినుండియు నతి డెప్పుడును భారత స్వాతంత్ర్యస్వస్థములనే గాంచుచుండెను.

ఇట్లుండ వేగు సావర్కారుగృహమునే యావహించి, ది మోహపరుల దంకిడులు బెట్టుకొనెను. పెంటనే శవమింకను గుంటునుండగనే యిటువీడిచి నెలని యధికారులు వారిని సాగరించుటచే చావుగ్రతుకులొనగ నున్న సినతండిగిని, నదే యనధిలో నున్న నాగాయణసావర్కారును దీరికొని వా రూరుబయలునున్న యొక పాడుదేవాల గుఱుకు బోవలసివచ్చెను. ఆ పాడుదేవాలయమున నిశీధనము, చుట్టుపట్ల నొక్కపిట్టర్లును పలుకాడువారు లేకయుండ, బా రైగణేశ వినాయక సావర్కారులును, గణేశుని ప్రాగ్భాగళియగు భాస్కరు, నొక కుక్కయు జనిపోవనున్న యా నొనుల నిర్ణయ గాత్రీయంతయు గాచుచుండెడివారు. ఇట్లుండ వారినితంపేరకుండగినివాడై, వేగుమిగ్గి వానిగూడవిట్టిపెట్టు న్నులేదు. ఇంతలోనొక స్నేహితునిపిలుపునంగీకరించి వారు నాళికకు పోయి నాగాయణసావర్కారును వేగువైశ్యశాలలో నుంచిరి. గణేశు దేవునికేయిండి నాని కుడచామును జేయుచుండెను నాళికగూడ వేగుతో మునిగియుండెను. బాలవినాయకు దమవాస్థ్య

రామ్రామండు నిర్జనరాజవీధులం దొంటరిగా నన్నదమ్ముల కామమును సొవిపోవుచుండ మధ్యమధ్య “రామ్” “రామ్” “రామ్” “రామ్” అను నేకలతో నవలలు లెనుకునప్పుడు భయమును గొల్పుచుండ నత డెట్లో డైర్యకాలను జేరుచుండెను. ఈభీభత్సము చాలక గాఢోలును ప్లేగు గణేశవసుగూడ సంభవించెను. ఈనాళ్లను విని వినాయకు డెట్లో తనతోకము నాపుకొని వారి నుపచారములను గావించి యిల్లుజేరి దుఃఖము నాపుకొనజాలక యెడ్డనాగెను. ఈకష్టములలో నణేశునిభాగ్య యతోదాదాయయే యతనికి డైర్యముజెప్పను సూదార్పుచుండెడిది. చిట్టచివరికు దైవవశమని వారిరువురును ప్లేగునుండిఁగ్రింపబడిరి. అప్పటినుండియు నావర్కారు సోదరులు విద్యాభ్యాసముకొనకు నాకికలోనే యుండిపోయిరి.

—♦ నా నీ క ♦—

అన్నదమ్ములపాయస్థితిలోనున్నను వినాయక సావర్కారు మాత్రము తన ప్రచారమును సాగించుచునేయుండెను. ఇంటనే యుత్తడు 1901 సంవత్సరమున నాగికానగరమున తన రాజకీయాగ్రహారముతో నేకీభవించినయువకుల నేకకుల జేరిచీరి “మిత్రమేల” యను రహస్యసభమును స్థాపించెను. ఇది పట్టుకనుడియు విప్లవముననే బోధించుచుండెననియు, భారత స్వాతంత్ర్యసంపాదనమే దీని పరమావధియనియు, నవనరమైనచో నాయుధముతో తిరుగబడుటకుగూడ నిది సమకట్టెననియు పోలీసు నిఘోర్లు చూపుచువి. ప్రజలలో ప్రబోధమును కలిగించుట; తిరుగుబాటు చేయుట; యీరెండను దీని జీవికలు.

ఈమిత్రమేల ల్యూలోనే నాగికలోని ప్రతిది ప్రజాహితధర్మములోను పాల్గొనుచు శివాజీ, గణపతి యుత్సవములను ప్రారంభించి విప్లవసిద్ధాంతములను నిర్భయముగా బోధింప నారంభించెను. వీరికి పాఠశాలలే ప్రధానరంగములు. ప్రతివారమును రహస్యసభలు జరుగుచుండెడివి. అనేకమంది యువకుల నిరహస్యసభలలో జేర్చుకొనుచు దేశచరిత్రలను బరిపించుచు, గంభీ

రోపన్యాసముల నొసంగుచు “ఇదియే నిజమైన బాతీయవిశ్వవిద్యాలయము. ఇచ్చట దేశపరిస్థితులనుగూర్చి చర్చించుట; తమ దేశస్వాతంత్ర్యమునకై రణరంగమున వీరశయనము నలంకరించిన వీరాధిపీరుల నభినందించుట; అట్టి రణకూరుల నిష్పడును దయారుచేయుట; పూర్వులవలెనే వీరును యుద్ధావనిలో జయించుట; లేక వీరశయనము నలంకరించుట మొదలగు దేశభక్తియు, వీరకీర్తియు నేర్పబడును.” అని సావర్కారు చెప్పచుండెడివాడు. ఇట్టి ప్రబోధముతో నాశికానగరమున నూతనయుగము ప్రారంభమయ్యెను. ప్రభుత్వమువారి పక్షపాదినిగా నున్న తమ మూడవనేత్రమును (గూఢచారులను) బ్రయోగించిరి.

సావర్కారు 1901వ వత్సరమున మెట్రిక్యులేషను పరీక్షలోను తీర్ణుడై కళాశాలలో ప్రవేశించుటకు పూనానగరము పోవలసియుండెను. నాశికానగరమున నీవార్త వినబడుటతోడనే విచారసంతోషము బుప్పతిల్లి నాబాలగోపాల మతనికి ధన్యవాదముల నొసగజూచిరి. పూనానగరములోని ఘర్షణను కాలేజీలో బ్రవేశించుచు నత డిట్లు తలపోసెను. “మే మింతవరకును మాప్రచారం నొక్కనాశికజిల్లాలో మాత్రమే సలుపగలిగితిమి. మహారాష్ట్రదేశమంతకును కిరీటమైన పూనాకు వివిధప్రాంతములనుండి ప్రతిభాకాలరగు యువకు లనేకమంది వత్తురు. వీరే మున్నందు ప్రజాభిప్రాయమును నడుపవలసిన నాయకులగుదురు కనుక వీరికి మా సిద్ధాంత ప్రబోధము కలిగెనేని మహారాష్ట్రమునంత నొక్కసారి గగుర్కొలుపవచ్చును. ఈఘర్షణను కాలేజీలోనుండి నేను, మహారాష్ట్ర హృదయము నొక్కసారి శోధించి, రాష్ట్రమునంత నొక్కమూడి పోతపోయవలసియున్నది.”

అతడు కళాశాలలోనున్న యానాలుగు వత్సరములలోను విశేషప్రబోధము జరిగెనని వేటుగ జెప్పనక్కరలేదు. ఎంత రాజకీయాందోళనలూ మునిగియున్నను నత డెప్పుడును దన విద్యాభ్యాసమును నిర్లక్ష్యముచేసి యెఱుగడు. ఒక్క నిమిషమైనను వృథాపుచ్చక నత డెప్పుడును విద్యాగోష్ఠిలో నుండుటచే

నొడలువంచని విద్యార్థుల తనికి పుస్తకప్రియుడని పేరు పెట్టిరి. అతడు మహారాష్ట్రకవుల గ్రంథముల నన్నింటిని గాలించెను. చరిత్రయనిన నతడు చెవి కోసికొనును; ప్రపంచజాతుల కథావళి నంతను జీర్ణము చేసికొనెను. విప్లవచరిత్రల నన్నింటిని నమలి మ్రింగెను; అతడు మహావక్త; అత డేవిషయమునుగూర్చి యుపన్యసించి నను పండితపామరజనరంజకముగానుండి సభాస్థలియంతయు చిత్త రువువలె నిశ్చేష్టయైయుండును. త్వరలోనే కళాశాలలోని విద్యార్థులందఱును జందుని జకోరపక్షులు చేరునట్లు సావర్కారు చుట్టును జేరనారంభించిరి. అతని కీర్తిని దిశల పిక్కటిల్ల జొచ్చెను. పూనా నగర రాజకీయములలో సావర్కారు పేరు ప్రతిధ్వనించెను. అతని ప్రతిభ దినదినప్రవర్ధమాన మగుచు నగరములోని వివిధవిద్యార్థి సంఘము లన్నియును “సావర్కారు శివితమును” లీనమగుచుండెను.

ఇటలీ విప్లవము, ఫ్రెంచి విప్లవము మొదలగు నుత్కృష్ట విషయములతోను, సావర్కారుయొక్క అనర్గళవక్తృత్వముతోను గళాశాలాభవనములు మారుమోగుచుండెను. కండ్ల జోళ్ళతోడను, కాళ్ళ జోళ్ళతోడను, మెడ పట్టీలతోడను (neckties) దొరటోపీల తోడను, చేతికజ్జలతోడను టక్కు టిక్కుమనుచు, కాలహంత కులై కేళీవిలాసముగా, తోడిబాలురు తేయాకు కాఫీ మొదలగు పాశ్చాత్య తాగిడులకు దానులై విందుల నారగించుచుండ సావర్కారు శివితము ప్రతియాదివారమును సమీపగామమున నొక కొండగృహచెంత పాడుపడియున్న శివాలయములో దమప్రచార మింకను దేశమంతట నెట్లు విజృంభింపవలెనో, దేశస్వాతంత్ర్య రక్షణమునకై తామెట్లు పోరుసలుపవలెనో, యాయధ సామాగ్రి నెట్లు సమకూర్చుకొనవలెనో మొదలగు రహస్యచర్యలను జేయుచుండెడివారు. అంతకంత కీబృందమభివృద్ధికాజొచ్చెను. వీరందఱొకేమాదిరి దుస్తులను ధరించుచు నతిశృద్ధగా లేచి పాఠములను జదివి, పరీక్షలం దుత్తీర్ణులగుచు, నిరాడంబర జీవనమును జేయుచు వీరక్రీడలం దారి తేరుచు, నెప్పుడును రాజకీయ విషయములనే చర్చించుకొనుచు, ప్రపంచజాతులు తమ స్వాతంత్ర్యము కొఱకు

శెట్టుగోలెనూ, భారతదేశమునూ తనదాస్యశృంఖలావిచ్ఛేదము
 శెట్టు గావించుకొనవగునూ, మొదలగుపనుస్యలను బ్రహ్మచర్యమును,
 నప్పటప్పట “చిహ్నా”ధికి వన్నె కెక్కిన తమపూర్వల పురాతన
 ద్వర్జనీకులకు భావతీతక ప్రపంచమును స్మరించుకొనుట బోవుచుండెడి
 వారు. వాహికసారి సింహగడములను సందర్శించి, అప్రతిమాన
 యశోధనుడైన తానాజీని మానవత్వేత్రమున నిలపి, తమసృతిజ్ఞ
 లను దిరుగ నచ్చట ప్రతిభ్రమింపజేసి నమృశిరస్కులై, యతనివ
 లెనే తామును దను దేశములకును ప్రజలకును నేవజేయుటలానే
 మృణాంధులకు ప్రసాదింపునుని యతనిని బ్రార్థించిరి.

—♦ వందే మాతరం ♦—

ఇట్లుండ 1905.6 సంవత్సరములలో వందేమాతరోద్యమము
 ప్రారంభమయ్యెను “సావర్కాదుకీరము” వెంటనే పూనా,
 నాశిక మొదలగుపట్టణములందే గాక పల్లెపల్లెలందును తీవ్రప్రచార
 మును జేసెను. సావర్కారు ప్రతినిధులు మూడు నాలుగువేలకల
 పై నుపన్యసించుచు, వేకువేలు ప్రజలలో ప్రబోధవీజములను
 నాటుచుండెను. అతనియుపన్యాసతరంగములు ప్రజలను రాజకీయ
 రంగములో ముంచివేసెను. అనేకస్థలములనుండి యతనికాహ్వాన
 ములు కురియుచుండెను. ప్రజలలో “విదేశీ” పై ద్వేషమును కలిగిం
 చుటను, స్వదేశీదీక్ష ననరళముగా వృద్ధిజెందించుటకును విదేశవస్తు
 ములను దెప్పించి గొప్పహోమగుండము నేర్పాటుచేసి యన్నిజాతల
 కాహుతి యొరవవలెనని యతడు వెలిబుచ్చెను. తిలకుమహాశయుడు
 గూడ దీనికి ప్రజలు విముఖులగుదురేమో యని సందేహించెను.
 కాని సావర్కారు తనపట్టును వీడక ననేకచోట్ల నుపన్యసించెను.
 టోపిలు, కోట్లు, షర్టులు, మొదలగు విదేశసామాగ్రి కుప్పలుకుప్ప
 లుగా కురియ నారంభించెను. ఈవిదేశవస్తుగానులను బండ్లపై
 నెక్కించి యొక గొప్పమైదానమునకు గొంపోయినపుడు గంగా
 పుష్కరమునకు బోవు ప్రజవలె యిసుక వేసినను రాలకుండ ప్రజ
 లచ్చట గుంపులుగూడిరి. ఇవంతయును జూచి తిలకుమహాశయుడు

విగతసంశయముడై నాయకత్వమును వహించెను. మైదానములలో గొప్పచితి యేర్పరుపబడెను. అనేకమంది వక్త్రలుపన్యసించిరి. ఎవరో యొకరు దీనివలన గలుగు నార్థికవృద్ధియును నూచించిరి. వెంటనే సావర్కారుగ్రీభోగిపండుగవలన కలుగు నైతికఫలమును ఆజ్ఞాలు పైన లతో ద్రోగపరాదనియు, మనము విదేశవస్త్రమునే కాక “ఓచేరీ” నే తగులబెట్టుమన్న సంగతిని గ్రహింపవలెననియు బహులచేసెను. తిలకు, పరంజిపిగారు మహాపన్యాసముల నిచ్చిరి. పరంజిపిగారు రాజాశిలాని యొక్కోటును దీని యొక్కోటుజేబులెట్లు భూతిదేశము నుండి ధనరాసులను, వజ్రములను, కీరీటములను, దొంగశిష్యులుగా తల్లిండుకొనిపోయెనో వర్ణించి “ఓహంత్రికులారా! ఈచిన్నిజేబు లో దాగొని మాజాతీయతయు పీల్చి పిప్పించేసిన నీ విద్య, హాసంమోహనాకాశము భస్మపటలమగుగాక! అగ్నిహోత్రిమా! పని నాహుతికొనును! దీనితోపాటు మాజాతీయపాపములనుగూడ దహించి వేయుము!” అని హోమమున బూర్తిచేసెను.

ఈప్రథమదహనసంస్కారము భారతదేశము నంతను నెలు గొండజేసెను. భారతపత్రికలన్నియును తర్కప్రత్యక్షములను జేయ నారంభించెను. అర్థాగ్గజాతివాద పత్రికలు గగ్గోలుపెట్టసాగెను.

సావర్కారుయొక్క రాజకీయాందోళన కళాశాలాధికారులను భయభాంతులను గావించెను. వారెన్నిసారులు మండలించినను నతడు తన యతివాదమును విరిమింపడయెను. చివర కీవిదేశవస్త్రదహనసంస్కారమును సావర్కారు ప్రతిచోటను గావించుటను జూచి తాముకూడ ప్రభుత్వకోర్కానలమునకు గుఱికావచ్చునని భయపడి వారతనిని కళాశాలవనతిగృహమునుండి వెడలగొట్టుటయేగాక పద్మరాపాయలు జరిమానాన గూడ విధించిరి. ఈ యుక్తియుమునకు “కేసరిపత్రిక” సింహనాదమును బూరించెను.

గ్రామగ్రామములను యసమ్మతినభలు జరిగి యధికారదుష్టతయును ఖండింపబడెను. వెంటనే జరిమానాకొఱ కొక నిధి యేర్పరుపబడెను, పండలకొలది ప్రజలు ధనవర్షమును గురిపించిరి.

జరిమానా పోను మిగతధనమంతయు పైసానిధికి సమర్పించ బడెను. ఒకమూల తీవ్రరాజకీయయాందోళనమును జరుపుచున్నను బి. ఏ, పరీక్షకు కొద్దివారములే గడువున్నను నత డొక్కనిమిషమై వృధపుచ్చక పరీక్షయం దుత్తీర్ణుడయ్యెను. అతడు పరీక్షలో నెగ్గ నిచో నతనిని, యతని రాజకీయములను, రాజకీయనాయకులను, స్వరాజ్యమునుగూడ దూషింపవలెనని యధికారప్రాప్తకూర్మ హులు జపముచేయుచుండిరి. పాపము వారియాశ లడియాశ లయ్యెను?

1905 లో సావర్కారు పట్టభద్రుడయ్యెను. విశ్వవిద్యాలయబండిఖానానుండి బయటపడిన సావర్కారు తా నదివఱకు దేశమంతటను స్థాపించిన వంటములను బలపరచుట కొక రహస్యసభ నాహ్వానము చేసెను. ఆసభకు మూలమూలముండి రెండువందల మందివైగా ప్రతినిధులు వచ్చిరి. తమతమ సంఘములచట్టములను గూర్చియు, భావిరాజకీయనీతిని గూర్చియు విపులముగా జర్చింప బడెను. వారదివఱకు మహారాష్ట్రమంతటను దమసందేశము నెట్లు వ్యాపింపజేసిరో యట్లే భారతదేశములోని తదితర రాష్ట్రములకు గూడ గొంపోవలెనని నిశ్చయించిరి. నాయకుడైన సావర్కారు ప్రతియక్షరమును స్పష్టముగా వ్యక్తీకరించుచుండ, ప్రతినిధులందఱును విసమ్రుదైనిలచి, యక్షతిశిరస్కులై, పుష్పంజలులతో స్వరాజ్యవిజయ ధర్మదీక్షితులై, తదుత్సాహితీరేకములచే బులకిత గాతురైః శివాజీ, బాజీ, మాజీనీ మొదలగు వీరచరిత్రములనే తామును యాచరింపనున్నారమను హర్షస్వాంతములతో నారంగమును దివ్యరంగముగా నొనర్చిరి. అప్పుడే దీని “కభినవభారత” మను నూతననామకరణ మొసంగబడెను. వీరరసమును బురికొల్పు ననేకపాటలతో మహారాష్ట్రమంతటను బ్రచారము గావింపబడెను.

ఇట్టి సమయమున హోమ్‌రూలు లీగునాయకు డగు పండిత బాంజీకృష్ణవర్మ స్వాతంత్ర్యదేశములోనుండి రాజకీయముల నభ్యసించుటకు భారతయువకులను ప్రోత్సహింప గొన్నియుపకారవేతనముల నొసంగెను. అదివఱకే దేశప్రఖ్యాతిగాంచిన సావర్కారున

కొక వేతన మీయబడెను, అతడింగ్లండులో బారిష్టరుపరీక్షకు జదువ వలెనని నిశ్చయించుకొనెను. తన ప్రచారము విషయమైకూడ నత డిట్లుతలపోసెను. “నేను మహారాష్ట్రహృదయమైన పూనానగరములో ఘర్షణను కాలేజీలోనుండి భావి మహారాష్ట్రనాయకులు గాబోవు విద్యాధికగణము నెట్లు రాజకీయములలో ప్రబోధితులను గావింపగలిగితిమో యట్లే భారతదేశ వివిధరాష్ట్రములనుండియు వచ్చు బుద్ధికాలురను లండనునగరమున జేపట్టవచ్చును. సర్వసాధారణముగా శ్రీమంతులును, ధీమంతులును మాత్రమే విద్యనభ్యసించుట కచ్చట కేతెంచెదరు. అట్టివారు భారతదేశమంతటను బారిష్టరుగను తదితర గొప్పగొప్ప యుద్యోగులుగను బనిచేయుటచే వారిలో మాయద్యమబీజములను నాటగలిగితినేని భారతస్వాతంత్ర్యోద్యమమున కవారసేవను వారు చేయగలరు. మరియు నాంగ్లేశహృదయమైన లండనులో నుండుటచే వారిమర్మములను, బలాబలములను బూర్తిగా గ్రహించుట కెంతయో యవకాశముండును.” అచ్చట రిపబ్లికన్ భావ విప్లవరహస్యములను, బాంబులు మొదలగు ప్రేలుడుసామగ్రిని తయారుచేయు విధమునుగూడ నేర్చుకొనవచ్చునని ఆశించినట్లు పోలీసు రిపోర్టులవలన దెలియవచ్చుచున్నది. అదివఱకే సావర్కారుయొక్క ప్రచారము నణచివేయవలెనని ప్రభుత్వమువారు రాలోచించుచుండిరి, అతని యుపన్యాసము లుద్రేకపూరితములై నిష్పలను గ్రహించుచుండెను. నిర్బంధవదంతులు బయలుదేరెను. నిర్బంధించినచో నతనికి మరింత ప్రాముఖ్యతను దెచ్చి పెట్టినవార. మగుడుమని ప్రభుత్వమువారు భయపడుచుండిరి. ఇట్టి సమయమున నీవార్త వారికి సంతసమును గలిగించెను. ఇంగ్లండుకు బోవుచో నాంగ్లరాజధానియగు లండనులో నుండుటచే నాంగ్లేయుల పౌరుషప్రతిపములను కండ్లార జూచి యత డట్టి శూరుల కోధానలమున కాహుతియగుటకు విరమించుకొనుననియు, బారిష్టరు వృత్తివలన గలుగు నపారధనార్జనలోబడి యితరులవలెనే రాజకీయములను మానుకొనుననియు, ప్రభుత్వమువారి రెట్టిచర్యలను దీసికొనక నూరకుండిరి.

సావర్కారు లండనుకు బ్రయాణమగుచున్న సమయమున గూడ జాంబాయిలో నభినవభారతసంఘముయొక్క కేంద్రస్థాన మొకటి స్థాపించి యచ్చటి కళాశాలలోని విద్యార్థుల నందఱను దన శివరమున జేర్చుకొనెను. అతడు విహారియను నొకవార్తాపత్రికను స్థాపించెను. మహారాష్ట్రపత్రికలలో నది పత్రికారాజమై ప్రజా హృదయము నాకర్షించెను. భారతదేశములో నగు ప్రభుభారమునకు దనకుడిభుజము లనదగువారల నేర్పరచి యతడు 1907 లో నిరువది రెండవయేట నాంగ్లదేశ రాజధానియగు లండనునగరమునకు బయ నమయ్యెను.

నాశికానగరమంతయు సావర్కారు శిష్యబృందముతోను, మిత్రగణముతోను, యనుచరభటావళితోను, నిండియుండి యతనిని దేవతాస్వరూపమువలె నారాధించుచుండెను. పరీక్షానంతరము నాలుగేండ్లలో నతడు తిరుగవచ్చి నాయకత్వమును వహించును గాక యని వా రానాడు ప్రార్థనలను సలిపిరి. కాని రానున్న విపత్తు నాశిక కేమియెఱుక ! ఇరువది రెండువత్సరములదీర్ఘకాలము దమ నాయకు నగ్నికీలమధ్య దపింపుమని విధి వ్రాసిపెట్టినట్లు నాశికా నగరము కలలోనైన దలంపదాయెను!

—♦ లండను ♦—

ఓడలో బ్రయాణముచేయుచున్నను సావర్కారు రామ నామమువలె స్వాతంత్ర్యమంత్రమునే జపించుచుండెను. శిష్యబృందము ; సహచరకోటి; మిత్రమండలి; భీమబలులవంటి యన్న పౌరుషగృహము; మహారాష్ట్రము...వీనినివిడచుట—ఆరువేలమైళ్లు ఆంగ్లదేశము; లండనునగరము; శత్రుమధ్యము; విప్లవప్రయత్నములు; తిరిగివచ్చుట! ఆహ! ఎట్టివిపరీతసంఘటనములు ! కాని యివేవియును సావర్కారును చలంపజేయలేదు.

సాధారణముగా భారతయువకులకు సముద్రయానమనిన గంటకముగా నుండును. ఓడలోని బ్రయాణీకులు చాలవఱకు భారత దేశమును బరిపాలించు ప్రభుత్వజాతికి చెందువారమును దురభిమాన

గొస్తులగు తెల్లవారే యగుటచేతను, సముద్రప్రయాణముల కల
వాటులేక సముద్రజ్వరముతో బాధపడుటచేతను, బంధుమిత్రు
లను వీడి చిరకాలముండవలెనను స్వగృహచింతాకాంతతచేతను
వారిలో గొందఱు టోడదిగకుండగనేకూడ గృహోన్ముఖు లగుచుండు
రు. సావర్కారులైన యోడలో నొక కీర్తిమంతుడైన భారతయువకు
డుండెను. ఇతడట్టిజ్వరముచే బాధపడుచు నోడ మొట్టమొదటి
రేవుకు జేరగనే యింటికిబోవలెనని యనుకొనుచు నొకరాత్రి తనగ
దిని వదలి యోడపైభాగమునకు బోయెను. ఆచ్చట సావర్కారు
చల్లని పిల్లవాయువులను, వాటికివాళమునేయు సముద్రతరంగము
లను, పార్వణచంద్రబింబబింబితమై కరుగబోసిన రజితకాంతులచే
హాసిం చుచున్న యాకసవీధిని జూచితన్నయుడై
పాటలు బాడుకొనుచుండెను. ఆయువకుడు మెల్లగా వానిని
సమీపించి యతడట్లానందపరవశుడగుట కాశ్చర్యపడి తన మనూ
రథము నతని కెఱింగించెను. వెంటనే సావర్కారు “అట్లేల
యదైర్యపడెదవు? నిన్ను బాధించునది సముద్రజ్వరమా! స్వగృహ
జ్వరమా! లేక రెండునుగూడనా? ఆహా! మనజాతి నానాటికెంత
పౌరుషశూన్య మగుచున్నది! మహారాష్ట్ర కన్యకలు సముద్రము
నవలీలగా దరించుటేకాక యుద్ధ నాకలమగుడ నడిపించి యింకను
రెండు శతాబ్దములైనను కాలేదు. ఆంగ్లబాలురను జూడుము! వారు
కైపుకాలములో భారతదేశము వచ్చుట కారుమాసములు పట్టు
చుండెడిది. వారు సురక్షితముగా భారతదేశమును జేరి రనువార్త
బంధుమిత్రులకు దెలియవలెననిన యొక సంవత్సరమైనను బట్టుచుం
డెను. కాని వారెంతమాత్రమును జలింపక దేశముకాని దేశము
నకు వచ్చి, లక్షలకొలదిగనున్న శత్రువుల మధ్య నివసించుటయే
గాక, వారితో బోరి, వారి నోడించి యొక మహాసామ్రాజ్యమును
స్థాపించుకొనిరి. మనమో! ఈమొదటి తరగతి ప్రయాణ సౌకర్య
ములను, హంసతూలికాతల్పములు మొదలగు సమస్తోపభోగములను
ముందరే యేర్పాటుచేసికొనిననుగూడ వణికుచున్నారము! నీవెంత
మాత్రమును గృహోన్ముఖుడవు కాగూడదు. నీతల్లి శ్రీమంతురాల

నియు, బారిష్టరు పదవివలన గలుగులాభ భూమికు వృణప్రాయముని
తెప్పుచున్నావు! కాని మిత్రమా! మన తల్లులకల్ల తల్లియైన యా
భారతమాతమాత్ర మతిదరిదుర్రాటు! ఆమె తన పుత్రులను వివేక
ములకుబోయి ప్రపంచ మెట్లున్నదో తమ దుర్బలత్వము తెవ్వయో,
యెదిరిబల మెట్టిదో తెలిసికొనగోరుచున్నది. మనము జవనత్వము
లను, పౌరుషప్రతాపములను, సాహసమును కేకాత్మకొనగోరు
చున్నది. మన మింగ్లండు, ఫ్రాన్సు, రషియామొదలగు దేశములకు
బోయి విప్లవమును నిర్వహించుటను, స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించు
కొనుటను నేర్చుకొనవలయునని యామె తహతహలాడుచున్నది,
నీకు ధనాశయను స్వార్థములేనిచో నీయుత్కృష్టాశయముకొరకైనను
నీప్రయత్నమును మానుకొనవలసియున్నది. మన బంధు, మిత్ర,
కళత్రాదులపై ప్రేమయందువా? ఇవి నన్ను బాధించుచున్నట్లు
మరెవ్వరిని బాధించుటలేదని నేను చెప్పగలను! మనము వారిని
విడనాడుటేగాక సమయమువచ్చుచో వారును, మనమునుగూడ
నాహుతికావలయునేకాని మనధర్మమును మనమెంత మాత్రమును
ద్యజింపరాదు! మన కన్నతల్లి మనకు ప్రాణతుల్యమే! మనజాతి
కంతకును దల్లియైన మనదేశమాత మరింత ప్రాణతుల్యము! ప్రాణమే!
యను సంగతిని మరువరాదు.” అని మందలించెను.

ఇంగ్లండులో దిగుటతోడనే హోంరూలు లీగువాయకుడైన
కాంజీకృష్ణవర్మ యతనిని బహూకరించెను. ఆగోజులలో హోం
రూలు ఆందోళనమే యత్యుపద్రవకరమైన రాజకీయములుగా కాం
గ్రెసు నాయకులచేగూడ పరిగణింపబడుచుండెను. కాని సావ
ర్కారు లండనులో నడుగుపెట్టిన యొక సంవత్సరములోనే సర్వ
మును దారుమారయ్యెను! హోంరూలు ప్రచారము నిస్సారపుమిత
వాదప్రచార మయ్యెను! అతడు “స్వేచ్ఛాభారతసంఘము” అను
సంఘమునొకటి స్థాపించెను. దీనిపేర ప్రతివారమును బహిరంగ
సభలు జరుపబడుచుండెను. భారతీయులందఱును వీనిలో పాల్గొన
వచ్చును. ఇచ్చట నతడు యిటలీ, ఫ్రాన్సు, ఆమెరికా మొదలగు
దేశముల చరిత్రలను, నచ్చటజరిగిన స్వాతంత్ర్య సమరములనుగూర్చి

యదృశ్యమైన యువస్వాసముల నిచ్చుచుండెడివాడు. అతని పాండిత్యము, ననర్గళధార, యప్రతిహతవాదనాకాశలము, నకుంతిత విశ్వాసము దశదిశల ప్రజ్వరిల్లుటతోడనే భారతయువక ప్రపంచచుంతయు నతని ననుసరించెను. అతడు వారిలో నుద్గ్రంథులనేరి యభినవభారత సంఘములోని యంతర్మండలములో జేర్చుకొనుచుండెడివాడు. ఈ విధముగా నాక్స్ ఫర్డు, కేంబ్రిడ్జి, ఎడెంబరో, మాస్సెస్టరు మొదలగు కేంద్రములలోని భారతవిద్యార్థులందఱును త్వకలోనే విప్లవ సిద్ధాంతములను శిరసావహించిరి.

కాంజీకృష్ణవర్మకూడ నీవిప్లవసిద్ధాంతముల సంగీకరించినట్లు బహిరంగముగా చాటి బాంబునుగురించియు, రషియను రహస్య సంఘములను గురించియు దనపత్రికలో వ్రాసి, హోంరూలు లీగును మూసివేసి పారిసునగరమునకు వెడలిపోయెను. అతడు లండనులో నున్న “భారతగృహమును” సావర్కారు యాజమాన్యమున కిచ్చి వేసెను.

ఇంగ్లండులో నభినవభారతసంఘ మంతకంతకు వృద్ధికా జొచ్చెను. అనేకమంది యువకులు తమసర్వైశ్వర్యములను, సమస్త భోగములను, బ్రాణములనుగూడ భారతస్వాతంత్ర్య పోరాటము కొఱకు సమర్పించిరి. కలెక్టరు పరీక్షకు చదువుచున్న లాలాహర దయాలు ప్రభుత్వమువారిచ్చు యువకారవేతనమును దోగిసిపుచ్చెను. అతడమెరికాలో ‘గధరు’ పత్రికను నడుపుచు నచ్చటి భారత యువకులలో విప్లవజ్వాలలను బ్రజలింపజేయుచుండెను; మరియుక ప్లాడు జర్మనీ, టర్కీ-దేశములలోని రాజసందిరములలో బ్రవేశించి ఇంగ్లండు ఐరోపా మహాసంగ్రామములో మునిగియున్న నాడు భారతదేశమున దిరుగుబాటును లేవదీయుట కాదేశముల సహాయమునుబొంద యత్నములను జేయుచుండెను. అతడు నేటివఱకును విదేశములలోనే కాలమును గడుపుచున్నాడు. సరోజినీదేవి సోదరుడగు ఛటోపాధ్యాయు డింకను జర్మనీలో దేశాంతరవాసమును జేయుచున్నాడు. ఎవరిపేరు మద్రాసురాజధానిలో గృహనామ

మయ్యెనూ యట్టి వి. వి. యస్. అయ్యరు మొదలగువారలెందరో యభినవభారతమున జేరి సావర్కారుకు కుడిభుజముగా పనిచేసిరి.

ఈలోపల హిందూదేశమున బంగాళానిభజనతో బయలుదేరిన యుద్యమము వందేమాతసోద్యమముగాను, భారతస్వాతంత్ర్య సమస్యగాను మారి విపరీతపరిస్థితులు సంపాద్యమయ్యెను! పంజాబు సింహము (లాలాలజపతిరాయి) పట్టుబడెను. అజితుసింగు మారింపబడెను. ఈవార్తలు లండనుజేరుటతోడనే యభినవభారతసంఘమునకు మరింతబలము చేకూరెను. ప్రభుత్వచర్యలను తీర్మానములతో ఖండించుట కొకసభ చేయబడెను. ప్రజల జన్మహక్కులే యీవిధముగా నిరంకుశప్రభుత్వపదతాడితము లగుచుండ, నిట్టివాగ్విజృంభణములచేతను, వాగాడంబరములచేతను గార్హస్థాపల్యము కాజాలదని సావర్కారుపక్షమువారు వాదించుటచే నట్టి కాగితపుతీర్మానములకు స్వస్తి చెప్పబడెను. ముందు చేయవలసిన కర్తవ్యమేమి? యని ; పశ్చింపబడెను. వెంటనే యభినవభారతసభ్యుడగు నొకపట్టభద్రుడు విఖ్యాతిగాంచిన తన విశ్వవిద్యాలయజీవితమును దేశమాత కర్పించి రషియావెళ్లి బాంబులు మొదలగు మారణాస్త్రు, శస్త్రప్రయోగములలో శిక్షితుడై “జారుప్రభుత్వమును రషియనుప్రజలు డీకొనినట్లే నేనును భారతదేశములోని నిరంకుశ ప్రభుత్వమును డీకొనెద” నని శపథము పూసెను. వెంటనే విదేశములకు బోయి శిక్షితులగుటకు ధనము సమకూర్పబడెను.

ఈమహారాష్ట్రయువకుడును, బెంగాలు మద్రాసులనుండి మరిద్దరును గలసి పారిసుకు బయనమయిరి. బాంబులను జేయువిధానమును నేర్చుకొనుటకు వారప్రకృష్టములను బడిరి అనేకమంది పీరియెడ్ల ధనము నపహరించి గహస్యములను జెప్పక వీరిని మోసపుచ్చిరి. బాంబులను తయారుచేయునపుడు కాళ్ళు, చేతులు, పోవుటచే ననేకమంది భాంతయువకులు వికలాంగులైరి! చిట్టచివరకొక రషియనువిప్లవకారుడు బాంబులను జేయువిధమును వారికి సమగ్రముగా బోధించెను. నలువదివిధముల బాంబులను తయారు చేసి రనియు, బాంబులలో వివిధసానుగ్గి యేదేభాగములలో పదునూ

మొదలగువిషయము లన్నిటినిగురించి పుస్తకము నొకదానిని దేశ భాషలన్నిటిలోను పటములతోసహా సావర్కారే వ్రాసి యతి చమత్కారముగా భారతదేశమునకు బంపుచుండువాడనియు పోలీసు రిపోర్టులు చెప్పచున్నవి. తరువాత నీపుస్తకమే కలకత్తాలోని మానిక్రోలాతోటలలోను, ఆలహాబాదు, నాళిక, లాహోరు మొదలగు వివిధప్రదేశములలోను పోలీసువారికి దొరికెను. ఈ పుస్తకముల నిట్లు ప్రచురించుచు భారతదేశములోని మూలమూలములకు బంపుటే కాక ఆభినవభారత సంఘములోని కొంతమంది ప్రధానులకుదయము లండనులోను, మధ్యాహ్నము పారిసులోను బాంబులను దయారుచేయు విధానమునుగూర్చి పాఠములను జెప్పచు సావర్కారే ప్రత్యక్షముగా వాటిని తయారుచేసి వారికి జూపించుచునొక్క నిమిషమైన వృథపుచ్చక తిరుగ నాసాయంత్రమే లండనులో స్వేచ్ఛాభారతసంఘమందిగమున చరిల్రిను, రాజకీయములను ఆర్థికములనుగూర్చి గంభీరోపన్యాసముల నిచ్చెడివాడని పోలీసురిపోర్టులు విశదము చేయుచున్నవి.

బాంబుప్రయోగమును మొట్టమొదట నింగ్లండులోనే చేయవలెనని జూచిరి. కాని సావర్కారు దానివలన దాము పోలీసుల పాలగుదుమనియు, మెల్లగా నీకళను భారతదేశమున ప్రవేశపెట్టవలెననియు జెప్పి వారించెను. భారతదేశములోని వివిధప్రాంతములలోనున్న విప్లవపక్షమువారి కీశాస్త్రమును బోధించుటకు మువ్వరు నలువురను, లండనునుంచి ప్రత్యేకముగా పంపిరి. ఇట్లు ప్రకీచోటను దీనిని ప్రచారము చేసిరి.

వెంటనే బెంగాలులో బాంబుధ్వని మారుమోగెను. ఖుదీరాబోను అను నొక బెంగాలీయువకుడు కింగ్సుఫర్డు అనువాని బండి మీద బాంబును విసరెను. అది గురితప్పి కెనడిలను జంపెను. ఈవార్తను వినుటతోడనే భారతదేశమును, దానితోబాటు ప్రభుత్వము వారునుగూడ గాఢనిద్రనుండి దద్దరిల్లిరి! బాంబుతో భారతరాజకీయములలో నూతనశక మారంభమయ్యెను! ఒకప్రక్క భారతదేశములో బాంబుధ్వనులు ప్రతిధ్వనించుచుండ నింగ్లండులో సావ

ర్కారు శిబిరము వారి యుత్సాహము పొంగి పొరలుచుండెను. ప్రాణములను దృఢప్రాయములుగా తృప్తిచేసి సాహసమును, తమ ప్రయత్నములను సాగించుకొనుటకు బన్నుచుండిన వివిధోపాయములును, నిగ్గండులోనే యొకసారి బాంబుమహిమను జూపింపవలెననెడి యుత్సాహమును, మాతృదేశముకొఱకై తమయనువుల నర్పింపవలెననెడు విరావేశము మొదలగు పవిత్రత్యాగతోపాయములును విప్లవకారులలో శివజటాజూటమునుండి విడివడిన వియన్నదీతోయములవలె బ్రవహించుచుండెను. నాయకులు దీని నాపజాలకుండిరి. భారతగృహమయొక్క కార్యకలాపముకుగూడమితలేకయుండెను. వారము వారము సభలు; దైనికచర్యలు; యెడతెగనివ్రాత; దివారాత్రములు ముద్రింపించుట; వీనికితోడు పుస్తకములు, కరపత్రములు వ్రాయుట; కట్టలు కట్టుట; అనేకవేల చిరునామాలకు వీటిని బంపుట; బాంబులను స్వయముగా తయారుచేయుట; బాంబు పాఠములను బోధించుట మొదలగు నీయన్నింటిలోను స్వయముగా జనిచేయుటేకాక సావర్కారు రెండు మహోత్సవచరిత్రలను గూడ వ్రాసెను. అతడు లండను జేరుటతోడనే మాజీవియొక్క స్వీయచరిత్రను తన భాషలో వ్రాయ నారంభించి యొక సంవత్సరములో ముగించెను. మహారాష్ట్రసాహిత్యములో దీనికెగల ప్రఖ్యాతిని వర్ణింపనవసరములేదు. గురువులు విద్యార్థులచేతను, తండ్రులు పుత్రులచేతను, నిందులోని కొన్నికొన్ని భాగములను కంఠస్థము చేయించుచుండిరి. ఉత్సవములలో నిది మతగ్రంథముగాకూడ కొన్నిచోట్ల గొంపోబడుచుండెను. చివరకు ప్రభుత్వమువారు దీనిని తమ వశము చేసికొనిరి. ఈపుస్తకమయొక్క యువోద్ఘాతములో “రాజకీయముల కాధ్యాత్మికప్రాముఖ్యత నీయవశ్యున. ఛత్రిపతి శివాజీ కాలమునాటి మహారాష్ట్ర ఋషియైన రామదాసుమాజినీయొక్క యాధ్యాత్మిక తత్వమునే కలిగియుండెను. ఇటుల స్వాతంత్ర్యము కొరకు మాజినీ యిటుల యువకులమీదనే యాధారపడెను. శిక్షణము; (discipline) యుద్ధము; ఈరెండును నాపథకమునకు జీవకలు. యుద్ధమునకు సాధనసామగ్రిని జేకూర్చుకొనుటకు మనము

మాయుధములను కొని సమయమువచ్చువరకును సరిహద్దు దేశములలో దాచుకొని యుంచుకొనవలెను. దేశములో నచ్చటచ్చట చాల చోట్ల చిన్నచిన్న రహస్యస్థానముల నొకటి కొకటి తగినంత దూరములో ఉండులాగున నిర్మించి రహస్యముగా నాయుధములను దయారుచేయుచుండవలెను. ఇతర దేశములలో రహస్యసంఘముల ద్వారా కొనిన నాయుధములను రహస్యముగా వర్తకపుటోడలలో భారతదేశమునకు దిగుమతి చేయవలెను.” అని యుండెనని రాలటు రిపోర్టు తెలియజేయుచున్నది.

రెండవ పుస్తకము ‘భారతస్వాతంత్ర్య యుద్ధము.’ ఇది భారతదేశమందేగాక జగద్విఖ్యాతినిగూడ బడసెను. సావర్కారు యొక్క వ్రాతలను జరిగినినప్రభుత్వ మీపుస్తకము బూర్తి కాక మునుపే దీనిని నిషేధించెను. మద్రాసు చరిత్రలో నిట్టి విచిత్రచర్య యెచ్చటను జరిగియుండలేదని కొన్ని యాంగ్లపత్రికలుగూడ ప్రభుత్వచర్యను గర్హించెను. ప్రభుత్వమువా రేమిచేసినను జేతురుగాక! సావర్కారు యూరపుఖండములో నీపుస్తకమును ముద్రింపించుటే గాక భారతదేశములోని వివిధప్రాంతములకు “స్కాటుకవి కావ్యములు” లేక “పిక్చర్లు క్లబ్బు పత్రికలు” అను శీర్షికలుగల పైయట్టలతో వందలకొలది పుస్తకములను పంపించెను. 1857వ వత్సరములోని భారతస్వాతంత్ర్య యుద్ధము కేవల సిపాయి తిరుగుబాటునియు హంతకులు, ఆదర్శహీనులు, మూర్ఖులు, పిచ్చివాండ్లు, యేసిదాంతముల నెఱుగని తిరుగుబోతులు పన్నిన కుట్రయనియు నాంగ్లచరిత్రకారులు వ్రాసిన తప్పుడు వ్రాతల నన్నింటిని ఖండించి యది యొక జాతీయయుద్ధమనియు, భారతస్వాతంత్ర్యమే దాని యాశయమనియు మహారాజులు, చక్రవర్తులు, సిపాయిలు, పురుషులు, స్త్రీలు మొదలగు యావద్భారతదేశమును ధర్మరక్షణముకొఱకు బోరు సరిపిరనియు సావర్కారు రూఢిపరచెను. ఈపుస్తకము దక్షిణ ఆమెరికాలో నొకప్రతి 180.0.0 అకు విక్రయంపబడెనట!

1857వ సంవత్సరములోని సిపాయితిరుగుబాటుతో దాము గానించిన యఖండవిజయముయొక్క యర్థశతాబ్ది యుత్సవము నా

గ్లేయులు 1907వ వత్సరములో లండను నగరమున జరిపిరి. ఈసందర్భములో నాటకములు, యువస్వాసములు, పత్రికలు, యుత్సవములు మొదలగు వివిధప్రదర్శనములలో తిరుగుబాటుదారులను, వారి యాశయములను, వాచిచర్యలను పోయముగాను, ద్వేషప్రపూరితముగాను, అవమానకరముగాను బ్రదర్శించిరి. సావర్కారు రీజాతీయావమానమును సహింపజాలక వెంటనే నానాసాహేబు, ఝాన్సీ లక్ష్మీభాయి, తాంతియాతోపే, కుమారసింగు, మాల్వీఅహ్మదు సాహేబు మొదలగు 1857 లోని భారతనాయకుల నభినందించుటకు ఋనుకొనెను. ఆంగ్లదేశమున రాజధానిలో రాక్షసులవలెను, బతువులవలెను, దమకు బరమశత్రువులవలెను నీచముగా చూడబడు వారి నభినందించుట ఎంత సాహసకార్యము! అచ్చటనున్న భారత నాయకులు కొందఱు వణకజొచ్చిరి! కాలేజీలోనున్న భారత విద్యార్థు లందఱును “1857 లో దేశముకొఱ కాహుతియైన నాయకుల కందఱకు నభివందనములు” అను చక్కని పతకములను ధరించిరి. “ఓదేశభక్తులారా! ఆత్మర్పణదక్షులారా!” అను కరపత్రములు పంచిపెట్టబడెను. బండ్లలోను, ట్రాములలోను నచ్చటచ్చట చిన్నచిన్న ముష్టియుద్ధములు జరిగెను. కాలేజీలలోని యాంగ్ల పండితులు రోషకషాయితనేత్తులై “వారు దేశభక్తులుగారు! హంతకులు! ఆ పతకములను దీసివేయుడు” అని వారిని దూలనాడిరి. భారతవిద్యార్థులు తమ నాయకులను దూలనాడిన పండితులను శ్రమార్పణ కోరుకొనవలసినదని బలవంతము చేసిరి. అనేకమంది యువకులు పాఠశాలలను విడిచిపెట్టిరి. చాలమందిని పాఠశాలలనుండి తొలగించిరి. పెక్కురస తండ్రిలు భారతదేశమునకు దిరిగిరమ్మని నిర్బంధించిరి. ఇంగ్లండులో రాజకీయము లంతకంతకు శృతిమించి రాగమున బడుచుండెను. ప్రభుత్వమువారికి గాభరా యెక్కువయ్యెను.

ఇట్టి సమయమున నాంగ్లపత్రికలన్నియు గగ్గోలుపెట్టసాగెను స్వేచ్ఛాభారతసంఘసభలు; 1857వ నాటి భారతస్వాతంత్ర్యయుద్ధ నాయకుల నభినందించుట; భారతదేశమునకు విప్లవోద్యమప్రచారక

సాహిత్యము ననేకరహస్యమార్గములద్వారా పంపించుట; అభినవ భారతసంఘముయొక్క సహస్రకలాపములు మొదలగున వన్నియును గతినవిమర్శకలకు లోనయ్యెను. ఈయన్నింటికిని సావర్కారై మూల పురుషుడని యాంగ్లపత్రికలు బహిరంగముగా వ్రాయనారంభించెను. పత్రికాప్రతినిధు లతనిని జూడవలెనని కుతూహలపడుచుండెరి.

ఒకనా డొకదైనకపత్రికాప్రతినిధి యతనిని జూడవలెనని వచ్చెను. వాని నొక పరిచారిక సావర్కారున్న గదిలోనికి గొంపోయెను. అతడొక పుస్తకమును దదేకదృష్టితో జదువుకొనుచుండెను. పరిచారిక వెళ్ళిపోవుచుండ నాపత్రికాప్రతినిధి “సావర్కారెచ్చట నున్నాడు?” అని మరల బ్రశ్నించెను. ఆమె “అతడే సావర్కారు” అని బదులు చెప్పెను. ఆప్రతినిధి తిరుగ నచ్చట జదువుకొనుచున్న విగ్రహము నాతురతతో నవలోకించి యాంగ్లయుల గుండెలలో నిద్రించుచున్న విప్లవకారుడు మలాకువలెనున్న యీనుండర విగ్రహము కాసేరదని తెల్లబోవుచు నామె తనతో బరిహాసముచేయు చున్నదనియు, తన నట్లవమానింప తగదనియు నామెపై గోపపడుచుండ సావర్కారు లేచివచ్చి యాప్రతినిధికి స్వాగతము నిచ్చెను. అతడు కొంచెము కంగారుపడి “సావర్కారెచ్చట?” అని ప్రశ్నించెను. అతడు నవ్వుచు “నేనే సావర్కారును” అనెను. “నీయారమును, నీవయస్సును, నీచెట్టలును, జాలభయంకరముగా నుండునని మేము భావించియుంటిమి.” అని యాప్రతినిధి బలికెను. “నేను మీయంద్దేశ్యముల నిట్లు ధంగపరచినందులకు నన్ను క్షమింప గోరుచున్నాను.” అని సావర్కారు నవ్వుచు నడిచెను. ఆప్రతినిధి పక్కన నవ్వి “మాపత్రికానిర్వాహకులు దా మింతవఱకును దీవ్రముగా ఖండించుచున్నది మీసకి టైనిను దిన్నగానేర్పడని బాల నాయకుని కృషిమాత్రమేయని కలనైనను దలంచుటలేదు” అని చెప్పెను. “జరిగినదానికి వగచిన పనిలేదు. ఇప్పుడు తెలిసినది గనుక నికనైనను నాకు నన్నెదుర్కొనుట మనుదురుగాక” యని సావర్కారు రతనిని మందలించెను.

సావర్కారు విల్లండు విప్లవంపక్షమువారినిగూడ కలుసుకొని సిక్స్టీసు యుద్ధమరహస్యములను దెలిసికొనెను. అతడు ప్రపంచ మంతటను బ్రిటిషు ప్రభుత్వవ్యతిరేకులైన ఈజిప్టు, చీనా, విల్లండు, భారతదేశము, తుర్కీలలోని విప్లవ సంఘముల నన్నింటిని నేకముఖ మునను దెచ్చి యన్నిచోట్ల నొకేసారి విప్లవములను లేవదీయుటకు బ్రయత్నములను గావించెను. భారతదేశ మతిదౌర్భాగ్యదేశము. భారతప్రజలు మూఢులు, జ్ఞానశూన్యులు. నాగరికత నెఱుగని వారు. అని ఖండారములలో బ్రచారము చేయబడెను, సావర్కారు రిట్టిప్రచారమున కెడములేకుండ వ్యాసములను వ్రాయించి యనేక భాషలలోనికి దర్జుమాచేయించి పత్రికలకు పంపుచుండెడివాడు. ఈవిధముగా ఖండారములలోని విద్యాధిక ప్రపంచములో, దాస్యమున మునిగి స్వాతంత్ర్యముకొఱకు పోరాడుచున్న భారతదేశ రాజకీయమం దభినివేశమును, ఆమోదమును బురికొల్పినది సావర్కారు యాజమాన్యమున 1903 మొదలు 1910 వఱకు నాందోళ నను జరిపిన యభినవభారతసంఘమే యనుట కెట్టి సందేహమును లేదు.

—◆ నిర్బంధములు ◆—

అభినవభారత సంఘప్రచార మీవిధమున ప్రపంచమంతటను వ్యాప్తిజెందుచుండ భారతదేశముకూడ నిద్రనుండి మేల్కొనెను. మానిక్రిలాబాంబుఫ్యాక్టరీ, బెంగాలులో పోలీసు యుద్యోగులను, గూఢచారులను జంపివేయుట, తిలక్ పరంజిపి మొదలగు నాయకు లను నిర్బంధించుట, బాంబాయిలో బ్రిటిషుప్రజలను హత్యగా వించుట మొదలగు నిపరీతపరిస్థితులు భారతప్రభుత్వమును కోర్కో త్కంతతలలో ముంచివేసెను. అభినవభారతసంఘముయొక్క రాజకీయ సాహిత్యము నాపివేయుట ప్రభుత్వతరము గాకపోయెను! “ఓ దేశభక్తులారా! మహాపద్రవము! భారతరాజకుమారులారా! నిశ్చయించుకొనుడు!” అను కరపత్రములును, యూతపులో నభి నవభారతసంఘమువారిచే ప్రచురింపబడు “వందేమాతరం”

“తల్వారు” మొదలగు నన్ని కణములను రాల్చు పత్రికారాజములును భారతదేశములోని కళాకాలలకును, వసతిగృహములకును, కట్టబడును 1వరకు వైద్యశాలములకునుగూడ వచ్చి వర్తించుచుండెను. ప్రభుత్వమువారి నిషేధములు! కోర్కెనలములు! పరీక్షలు! ఎన్నియున్న నేమి! మధ్యమధ్య సావర్కారు సిక్కులకు బ్రత్యేకముగా బంపుచుండు కరపత్రము లన్ని హోత్రపుంజములే!

సావర్కారు సిక్కులపై బ్రత్యేకముగా నొక కన్నువేసియుంచెను. సిక్కులలో ప్రతిగృహమునకును దన ప్రచారమును గొంపోవలెనని సావర్కారు యోచించి గురుముఖిలో ననేక కరపత్రికములను బ్రచురించి పంజాబులోని సైనిక శిబిరములకు పంపించెను. గొప్పగొప్ప యుత్సవములుగూడ జరుపబడెను. లండనునగరమున గురుగోవిందసింగ్ యొక్క జన్మదినోత్సవము జరుపబడెను. లజపతిరాయి, బిషినచంద్ పాత్ మొదలగు హిందూనాయకులందఱును గురుగోవిందసింగును కొనియాడిరి. ఆ సందర్భములో నతడువ్రాసిన ఖాలసాయను కరపత్ర మతియంద్రే కకరముగా నుండెను. ప్రభుత్వమువారు నిషేధించిననుగూడ నవి పంజాబులోని పాఠశాలలలోనికిని, వసతిగృహములలోనికిని, గళాకాలలలోనికిని బ్రవేశించెను. సిక్కులను గురించి ఇతర రాష్ట్ర హిందువులకు దెలియుటకు మహారాష్ట్ర భాషలో నతడొక సిక్కు చరిత్రను వ్రాసెను. కాని యది ప్రభుత్వహస్తగతమయ్యెను, సిక్కులను జాతీయపక్షమునకు ద్రిప్పకొనుటే సావర్కారుయొక్క ముఖ్యద్దేశము. చిట్టచివర కతనియుద్దేశము నెఱవేఱెను. భారత దేశములో సిక్కులలో నంత ప్రబోధము మొట్టమొదట కలుగకపోయినను ఆమెరికాలోని గధర్ పత్రిక మొదలగు నితర రాజకీయ సాహిత్యముల ద్వారమున సిక్కుల కోర్కెనలము రగుల్కొనెను. కనడాకు వలసపోయిన సిక్కులలోగలిగిన యాందోళనము దీనికి మరింత దోహదమునిచ్చి “కొమగటమారు” వ్యవహారముగా బరిణమించెను. అప్పటినుండియు గధర్ పార్టీకి చెందిన సిక్కులు వందల కొలది పంజాబులో నొక విప్లవమును లేవనీయవలెనని భారతదేశ

మనకు రాజొచ్చిరి. తరువాత నొక మ్యాట్రీనియును, 1946 లోని తిరుగుబాటును, లాహోరు బంధులలో గభర్ పార్టీవారిపై ప్రభుత్వమువారిచే తేబడిన యభియోగములు నశేకమంది సిక్కుల నురి దీయుటయు, జాలమందిని జస్మాంభరవాసములకు బంపుటయు మొదలగునవి జరిగెను. ఆప్పటినుంచి కేటినటును సిక్కులహృదయము లట్లే దగులుచున్నవి. సావర్కారుగారును పోవునపుడు మహారాష్ట్రదేశములోని యభినవభారతసంఘములను దన పరమమిత్రులైన వారియాజమాన్యమున విడిచిపెట్టెను. త్వరలోనే వారియందో శన మితిమీరిపోయెను. ప్రభుత్వమువారు దాని నెట్లైన నణచి వేయుటకు సమకట్టిరి. సావర్కారు బాంబులను, మందుగుండు సామానును, రాజద్రోహమును, బురికొల్పు సాహిత్యమును నిరంతరము వీరికి బంపుచు భారతదేశమునకుటను బ్రచారముచేయుచున్నట్లు ప్రభుత్వమువారు రనుమానపడిరి. సావర్కారు అన్నయగు గణేశ సావర్కారును రెండుసార్లు బాంబాయి, నాశిక్లలో జరిగిన హత్యల సందర్భములలో నిర్బంధించిరి. నాశిక్ నొక్కసారి భయపెట్టుటకు మిలిటరీ దళమును పంపించిరి. కాని నాశిక్ యంతమాత్రిముచే భయకంపితురా లగునదికాదు. “స్వాతంత్ర్యలక్ష్మికి జై” అను ధ్వనులు దేశమంతటను వికటించెను. తిలకును నిర్బంధించుటతోడనే బాంబాయిలో చిక్కిపోవారిపై దొమ్మిలు సలుపబడెను. వీనిలో నభినవభారతసంఘములోనివారనేకు లున్నట్లు ప్రభుత్వమువారు రనుమానించిరి. గ్వాలియరులోని యభినవభారతకాఖ నొక దానిని ప్రభుత్వమువారు కొల్లగొనిరి. అందులో నాయుధములు మొదలగునవి వారికి జిక్కినవి. దానితో పది పందెంగురు దీర్ఘశిక్షలను బొందిరి. తిలకు పరంజిపిగార్లును నిర్బంధించినను బ్రజాందోళన తగ్గకపోవుటేకాక నది విప్లవోద్యమనాయక హస్తగతమై దినదిన ప్రవర్ధమానమగుచుండుటను జూటి ప్రభుత్వమువారు ప్రధాననాయకుని బట్టుకొనినగాని అభిములేదని గణేశ సావర్కారును నిర్బంధింప నిశ్చయించిరి. అతడదివఱకే యాదుమాసములు కఠినశిక్ష ననుభవించి యున్నదే బయటకువచ్చెను.

అతడు వీరాదేశమును బురికొల్పు నొక గీతమును వ్రాసెను. అది స్వాతంత్ర్యముకొఱకు బోరాడిన దేశచరిత్రముల నొకటాకటిగా బేర్కొనుచు, బ్రతిపాదము చివరను “భారతీయులారా! యుద్ధము చేయుకుండ, భుజబలమును జూపకుండనే దేశము తన స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుకొనగలిగెను?” అను పల్లవితో బ్రజలను హెచ్చరించుచుండెను. ఈశ్వరస్తవమును బ్రచురించినందుల కతనిపై 1:1 సెక్షను (ఎ) ప్రకరమభియోగము తేబడి యావజ్జీవదేశాంతరవాసము విధింపబడెను. ఈవార్త బ్రజలలో పిడుగుపడినట్లుపడెను. భారతదేశమున రాజకీయములలో పాల్గొనుట త్రాచుతో చెరగాటము వంటిదాయెను! వినాయక సావర్కారునకీ ఘోరవార్త పత్రికలద్వారా తెలిసెను. అభినవభారతసంఘముపై నిదియొక బ్రహ్మస్రప్త్యభియోగమని యతడు గ్రహించెను మానిక్రొలాయభియోగములలో విధింపబడిన శిక్షల విషయమై లండినులోని యభినవభారత సంఘ రహస్యకార్యనిర్వాహకవర్గమువా దిదివఱకే యాలోచించుకొనుచుండిరి. గణేశసావర్కారుకు విధింపబడిన శిక్షతో ననగా తన శంకవృక్షముపై ప్రయోగింపబడిన గొడ్డలివ్రేలుతో, విప్లవోద్యమమున కంతకును మూలపురుషుడైన వినాయక సావర్కారు యొక్క యుద్ధోక్తము చల్లారుననియు నత డికనైనను కండ్లు తెరచి రానున్న భయంకరరంగమును గ్రహించి యుద్యమమును విరమించుననియు ప్రభుత్వమువా రాశించిరి.

సావర్కారు భారతదేశమునకు తిరిగివచ్చుటకు వీలులేదు! స్వగృహమును, అన్నదమ్ములను, భార్యాబిడ్డలను, స్వదేశమును, జీవరికు బ్రాణమునుగూడ అర్పించి యుండెంతకాల ముండగలడు! అది ప్రభుత్వమువా రాశపడం! కాని సావర్కారు రింకమాత్రముచే భయపడలేదు! వెంటనే యతడు తన వదిసెగారి కొక పరామర్శను వ్రాసినపంపెను.

—♦ పరామర్శ ♦—

“సోదరి! నీసోదరుని ప్రణామముల నందుకొన వేడుచున్నాము. నీవు నీపవిత్రప్రేమామృతముచే బాల్యమునందే శివభగ

తుర్రాలైన నాజనని లేనిలోపమును మఱపించితివి! తల్లివలె నన్ను పెంచి పెద్దవానిని జేసితివి! నీలేఖ నాకపరిమితానందమును జేకూర్చినది! నేడుకదా నేను ధన్యుడనైతిని నా కానంద ముప్పతిలైన!

విధివిధానానుసార మిట్టి యీశ్వర సేవాభాగ్య ముద్భవ మన వంశము ధన్యతనొందెను!

అరణ్యమునం దనంతకోటిపుష్పరాజము లుదయించుచున్నవి! వికసించుచున్నవి! ప్లూనమగుచున్నవి! వాని నెవరుగణించి! ఎవరాఘ్రాణించిరి! ఎవరు చూడనైనను జూచిరి! కాని యాత్మరక్షణ పరాధియై “తావుల్లపై! మూర్ఖవచ్చె శ్రమం బయ్యెడిన్! నీవే దప్ప నితఃపరం బెఱుగ దండీ! దీనునింగావవే!” అను నాకృందన మతో నీశ్వరపాదపద్మ సమర్పితగజేంద్రభంగకుసుమంబు కవికదంబిస్తాత్రామృతత్వమును బొందదే!

అట్లే మనదేశమాత — మనతల్లి — దాస్యశృంఖలాబద్ధకృశీ భూతాంగియై మన హోద్యానమున బ్రవేశించి యొక నవకుసుమము నూడబెఱికి భక్తిపురస్కరముగా నీశ్వరపాదపద్మముల సమర్పించెను!

ఇట్టి యీశ్వరసేవాభాగ్యము కలుగుటేగాక తదర్పితకుసుమయైన మన కుసుమోద్యానమునూడ ధన్యతనొందెను! ఈవనమున మిగిలియున్న పుష్పములుగూడ నిట్లే గ్రసించబడును గాక! సమర్పింపబడును గాక! ప్లూనమగును గాక! దేవతాకుసుమసరములకొఱకు తన కుసుమముల నర్పించిన కుసుమవన మెన్నటికిని ఫల, పుష్ప భరసమన్విత మయియే యుండును!! దేశమాతా! రమ్మ, మరల మానసమున బ్రవేశింపుము! మాపుష్పచయము నంతను గొంపోయి మహానవరాత్రి యుత్సవమునకు హారావళిగా స్వీకరింపుము.

అనుమానపరాత్త్యనంతరము, నవహారపరిసమాప్తి యగుట తోడనే యుగ్రస్వరూపి యగు కాళి నిజస్వరూపమునుజూపి తన భక్తులకు దిగజ్యయమును జేకూర్చును!

సోదరీ! ధైర్యరాశివలె హిమాచలమువలె నీవే నాకప్పుడును ధైర్యమును బురికొల్పుచుండెడిదానవు! నీవే నాప్రబోధపాల

వెల్లివి. ఈయత్కృష్ట పరిత్యజ్య నిర్వహణమునకు బద్ధకంకణివై మున్ముందు నిలచిన ధీరస్వాంతపు. ఒక ప్రక్క మహర్షులు, సిద్ధులు వీరాగ్రేసరులు మొదలగు ప్రాచీనభారత ప్రపంచమంతయు మనలను వీక్షించుచున్నది! మరెయొకవంక నుదయింపనున్న భావిభారత లోకము తిరిగించుచున్నది! ఈదివ్యసాక్షిగణమంతయు “శభాష్, శభాష్” అనునట్లు మన విధ్యుక్తధర్మమును నిర్వహింప నాపరాత్పరుడు మనలకు శక్తిని బ్రసాదించుగాక!”

ఇట్లామె నూదార్చు సావర్కారు తిరుగ ద్విగుణీకృతోత్సాహముతో విప్లవోద్యమమునకు గడంగెను. అతడెన్నిచెయు చున్నను దన విద్యాభ్యాసముగ దప్రయత్నముడై యుండుటచే బారిష్టరు పరీక్షలో నుత్తీర్ణుడయ్యెను. కాని ప్రభుత్వమువా రతని నెన్నైన నణచివేయవలెనని యతనిపై నొకయభియోగమును దెచ్చి తానికముం దెన్నడును రాజద్రోహవ్యవహారములలో బాల్గొననని వ్రాసి యిచ్చినచో ప్రాక్టీసున కనుమతించెదమని తీర్పుచెప్పిరి. అట్లుచేయుటనవసరమనియు తా నెన్నడైన రాజద్రోహము నొనర్చినచో న్యాయస్థానము లతనిపై చర్యను దీసికొనవచ్చు ననియు నతడు బదులు చెప్పెను! చివరకు సావర్కారు రన్ని పరీక్షలయం దుత్తీర్ణుడైనను రాజకీయకారణములకుగా నతనికి ప్రాక్టీసున కనుమతీయకయు బారిష్టరు బిరుదును దొలగింపకయు నట్లే యుంచిరి.

—♦ మదనలాల్ ఢింగా —

ఇంతలో బులిపై పుట్రవచ్చినట్లు కర్జనువిల్లి యను నాంగేయుని యొక భారతీయువకుడు చంపివేసెనను వార్త లండనునగరమును గాఢనిద్రనుండి మేల్కొలిపెను. నగరమంతయు భయక్రోధములలో మునిగిపోయెను. రైళ్ళలోను, ట్రాముబండ్లలోను, మైదానములలోను, కాఫీహోటళ్ళలోను, ప్రతిచోటను యీవార్త తప్ప మరేదియును వినబడకుండెను. భారతీయులపట్ల నేమి యపచారము యేమి యపరాధము గావించబడెనని వారిట్టి రషియను పద్ధతులు గడంగుచున్నారని అని యుద్యోగపూరితులైన యాంగ్లేయులు

ప్రశ్నింప జొచ్చి. ఆంగ్లవోటరు లెప్పడును 1857వ వత్సరము తరువాత భారతదేశవిషయములలో నిట్టి యవ్యాజాను రాగముజూపింపఁజేరి! కర్జనువల్లీని జంపిన హంతకుడు ఢింగ్రాయనియు, స్వేచ్ఛాభారత సంఘ సభ్యుడనియు దీని కంతకును మూలపురుషుడు సావర్కారునియు కొన్ని పత్రికలు ప్రకటింపజొచ్చెను. ఖండంతరములందు గూడ నీయగ్నియే ప్రజ్వలిల్లి భారతవిప్లవోద్యమము మున్నుం దెట్టి భీషణాకారమును దాల్చునో, రేపే వార్త రానున్నదో యని యూరపు అంతయును నుదయాస్తమయ పత్రికలకొఱకెదురు చూచుచుండెను. కాని యీ యూరపియనుల కంటెను, ఆంగ్లేయులకంటెను గూడ భారతీయుల కలవరమే మంత హెచ్చయ్యెను. సురేంద్రనాథ బెనర్జీ, బిపినుచంద్రపాలు, భోవనగిరి, ఆగాఖాను, మొదలగు యోధానయోధులందఱు నీ దారుణచర్యలను గర్హించుటలో నాయకత్వమును వహించిరి. ఈ భారతదివ్యజ్యోతులన్నియును గలిసి వెంటనే లండనులో నొక సభ జరిపిరి. ఢింగ్రాయొక్క తండ్రిగూడ తన కుమారుడు జేసినపని చాల నింద్యమనియు, నట్టివానిని బుత్తునిగా బడసినందులకు సిగ్గుపడుచున్నాననియు, లండను కొకతంత నిచ్చెను. ప్రభుత్వకోర్ధానలభీరులై వడవడ వణక నారంభించిన ప్రతిభారతీయుడును రెక్కలు కట్టుకొని, యరుకులెత్తుచు, నా సభలో నాదారుణహంతకుని గర్హించి, తమ ప్రభుభక్తిని నిలుపుకొన దయచేసిరి! విప్లవకారులు గూడ నీ హడావుడినంతను జూచుచుండిరి. ఢింగ్రాయొక్క యుద్దేశ్యములను దూషించుచో సభను జరుపకుండ చేయవలెనని వారును సభకు వచ్చిరి. ఆంగ్లేయులు, భారతీయులు, అరాంగ్లజాతివారు, వేగులవాండ్లు, పోలీసులు, గూఢచారులు మొదలగు వారందఱును సభ నలంకరించిరి. ఉపన్యాసకుని తరువాత నుపన్యాసకు డాదారుణహత్యను, హంతకుని, వాని యుద్దేశ్యములను, విప్లవోద్యమ పోకిరీలను, వారి సిద్ధాంతములను గర్హించెను. వీరిలో బిపినుచంద్రపాలుగా రగ్రేసరులైరి. చివరకు ఢింగ్రా గావించిన రాజకీయహత్య సతితీవ్రముగా ఖండించుచు నొక తీర్మాన ముపపాదించబడి బలపరుపబడెను. అధ్యక్షులవారు

దానిని వోటుకు బెట్టుటకు మారుగా తీర్మాన మేకగ్రీవముగా నంగీకరింపబడెనని ప్రకటించెను;

“ఏకగ్రీవముగా నంగీకరింపబడెను.” అను మాట ఆధ్యక్షుడు చూచుచుచుండగానే “కాదు! కాదు! ఏకగ్రీవముగా కాదు” అను నొక గంభీరకంఠధ్వనివినవచ్చెను! ఆధ్యక్షుడు డెటైన దాని నణచి వేయవలెనని ముఖము చిట్టించుచు “ఏకగ్రీవముగా” నని మరల గర్జించెను “కాదు! కాదు!” అను ఘోరగంధర్వని మరల సభామంటపమున బ్రతిధ్వనించెను. ఆగాఢానుభావనగిరిగారలు “ఎవడువాడు? వాడెచ్చటనున్నాడు?” అని సింహనాదముజేసిరి. అరాంగ్లజాతివారు క్రొందకుదుమీకరి! భారతనాయకులు యాక్షవీక్షణములతో నావ్యతిరేకధ్వని నాజయజొచ్చిరి! ఎవడువాడు? వాడెక్కడనున్నాడు? వానిపేరేమి?” యను సన్నికణములను గ్రక్కు పక్కావళి ప్రజ్వరిల్లెను. వెంటనే “సేను, నాపేరు సావర్కారు; నేనిచ్చటనున్నాను” అను వీరరవము వినవచ్చెను. దానితో సభామంటప మంతయు దద్దరిల్లెను. “తన్నుడు! లాగుడు! గెంటివేయుడు!” అను కేకలు సభను తుములముచేసెను. కాని యీసంకులవాతావరణములో నిర్భయముగా నిలచి యొకమూర్తి “ఈతీర్మాన మేకగ్రీవముగా నంగీకరింపబడె నని చెప్పటకు వీలులేదు! నేను దానికి వ్యతిరేకుడను” అని యశావనాదూతికంఠముతో బలికెను! అతడే సావర్కారు! అతనిని జూచుటతోడనే కొంత మందికి కాళ్లు వణకజొచ్చెను! గుండెలు కొట్టుకొనజొచ్చెను! అతడేమిచేయునో యనుభయ మావరించెను! “తన్నుడు! కొట్టుడు!” అను కలవరము మరల బయలుదేరెను. ఈగందరగోళములో నొకయురేషియను ముందుకు దుమికి సావర్కారు ముఖముపై నొక కఠినమైన దెబ్బను గొట్టెను; కంటి సమీపమున నొక గాయము తగిలి సావర్కారు ముఖము రక్తసేకమయ్యెను. అతడంతమాత్రమును జలంపక రుధిరస్నాతవదనుడై దక్షిణహస్తమును బైకెత్తి “ఇంతవఱకు జరిగిననుగూడ నేను తీర్మానమునకు వ్యతిరేకముగనే వోటు చేయుచున్నాను.” అని యుచ్చైస్వనమున బలికెను. రుధిరస్నాతు

డైన తమ నాయకుని జూచుటతోడనే విప్లవపక్షమువారిలో నావేళాగ్ని ప్రజ్వలించెను. వెంటనే యొకడు తన 6వార్షియను మైకితీసెను. కాని సావర్కారు వానిని వారించుటచే నత డూరకుండెను. మరి యొకడు లేచి అని దుడుకుటతో నాయురేషియను బుర్రపై నొక్కచెట్టులాగెను. దానితో నతడు భగ్నశిరస్కుడై మొదలుకూలిన చెట్టువలె నేలగూలెను. ఇంతలో పోలీసువారి రాకయు, భయభ్రాంతిలై యటునిటు బయగులెత్తుచు, నాత్మరక్షణకొరకై చెయు శ్వేతకాంతా రోదనములును, విప్లవపక్షమువా రాసభనంతను భిన్నీపటలము చేయుటకు దెచ్చిరని యూహింపబడిన “హుళక్కి” బాంబులనుండి రక్షించుకొనవలెనని కుర్చీలక్కింద దూరిన తెల్లదొరల బిక్క-మొగములును, రంగమునంతను భిభత్సపరచెను. పోలీసువారు సావర్కారును దమవశము చేసికొనిరి. సురెంద్రనాథబెనర్జీ సావర్కారు చేసినదానిలో తప్పేమియు లేదనియు, నతనిని కొట్టుట పిరికి తనమనియు గర్హించుచు సభనుండి వెడలిపోయెను. తలుపుకొఱకు దడుముకొనుచు నెవరికివారు పిక్కబలమును జూపింపసాగిరి. సభ చెల్లాచెదరైపోయెను. విప్లవపక్షమువారికే జయముకలిగెను. సావర్కారు నొకగంటమాత్ర ముప పోలీసువారి తనకి జరిగిన యక్కమమునకు వగచి యతడు కోరుచో నాయురేషియనును గూడ బంధించెదమని చెప్పిరి. అతి డందులకు సమ్మతించక నతనికిదగిన బహుమతి యిప్పుడే వడ్డీతోసహా ముట్టినదనియు నదియే చాలుననియు జిలునవుతో బలికెను.

వెంటనే సావర్కారు తన చర్యను సమర్థించుచు టైముస్ పత్రిక కొక లేఖను వ్రాసెను. ఢింగ్రాపై నంతవఱకు నెట్టి విచారణయు జరుపబడలేదనియు, నతని యుద్దేశ్యము రాజకీయమో, లేక స్వత్రేయమో తెలియలేదనియు, నతడు మతిచెడి చేసెనో లేక బుద్ధిపూర్వకముగనే చేసెనో తెలలేదనియు, నట్టి సందర్భములలో న్యాయసానమువారితప్పును వినకుండగ నే యతనిని గర్హించుట న్యాయసానహక్కులకే భంగము గల్పించుటయనియు నతడు స్పష్టికరించి, కనుక తీర్మానమునకు దానొక సవరణ తీవలెననుకొనుచుండ

తీర్మానము నే ముగిసినది. యటకు త్వరపడి యప్పుడైన నొక్క వ్యతిరేక వాడుకను తీర్చిన మేకగీర్వముగా నంగీకరింపబడెనని యధ్యక్షుడు ప్రకటించుట న్యాయమైయుండ వారట్లు చేయక కేకలిడుట, బొబ్బలిడుట మొదలగు వికారచేష్టలకు దిగి మతి చెడి నట్లు ప్రవర్తించెననియు నతడు వ్రాసెను. న్యాయస్థానమువారు ఢింగ్రాకేసును విచారించి యతనిపై నేరమును మోపువలకు నతనిని గర్హింపకుండ నాంగ్లేయు లాత్మిని హమును జూపియుండ భారతీయులే యిచ్చేల పిరికితనమును బ్రదర్శించిరో తెలియరాకున్నదనియు నతడు వ్రాసెను. పత్రికలన్నియు సావర్కారు తీసిన సారాంశమును కొనియాడదొడగెను. అతనిని కొట్టిన యురేషియనుగూడ తన చర్యను సమర్థించుకొనుటకొక లేఖను వ్రాసి “బ్రిటిషు తడాఖా”ను జూపించితినని దంబములు కొట్టెను. వెంటనే దానికి ప్రత్యుత్తరముకూడ టైముస్ పత్రికలో బ్రకటంపబడి “బ్రిటిషు తడాఖాను మొదలంటగూల్చి రక్తపాతము గావించిన హిందూదేశపు దుడ్డుకరిను” జ్ఞాపకము చేసికొనవలసినదని మందలించెను.

ఇంతలో ఢింగ్రాపై కేసు విచారణకు వచ్చెను. కర్లనువిల్లీని జంపినపు డతనివద్ద తనకుగల కారణములను నూచించు నొక కాగితముండెను. దానిని బ్రకటించుమని యతడు చెప్పినను పోలీసువారు ప్రకటించకపోయిరి. కొంత మంది యాంగ్లేయులే మతతప్పి తానట్లు చేసినదని చెప్పమని ఢింగ్రాను వేడుకొనిరి. అతడు దాని కొప్పు కొనక వాదమునే చేయక “తనమాతృదేశవాస్యనిమోచనముకొఱ కాయుట పాణులైరను మహాదోషమునకు భారతయువకుల నురి దీగనుట, దేశాంతరవాసములకు బంపుట మొదలగు దారుణాశిక్షలను విధించిన కట్టనకన్యపై పాపములకు నేనట్లు చేసితి”నని యొక యుద్రేకమైన గంభిరోపన్యాసము నిచ్చెను. ఈయంపన్యాసము ప్రపంచమంతటను మారుమోగెను. పోలీసువారు మరుగుపరచిన కాగితముకూడ సరిరహస్యముగా నతివిచిత్రముగా నాంగ్లేయప్రభుత్వమునకు “సవాలు” అనుపీఠికతో బ్రకటంపబడి ఇంగ్లాడు, అమెరికా, భారతదేశములలో పెదచల్లుబడెను. అయిన నాంగ్లేయపత్రికలు

మాత్రము దీనిని ప్రకటింప తీరవలెననియు, దీనినికొక పైయెత్తు నన్న బడెను. ఒకయెల్లందు స్నేహితుడు సంపాదకునకు దెలియకుండగ నే యీ “సవాలు”ను “జైలీన్యూసు” అను పత్రికలో జొప్పించెను, దీనికి పోలీసువారును, బత్రికిలును గట్టకటంబడిరి మంత్రముండల ములోగూడ నిది చర్చింపబడెనినియు లాయీడుజార్జి చర్చిలుగారలిది ప్రపంచములోనున్న దేశభక్తిని బ్రకటించు సాహిత్యములో నత్యుత్తమమైనదని యభినందించెనియు, రోషకదేశ భక్తాగ్రేసరుల కితడు సరిపోలునని యభిప్రాయ మిచ్చెననియు లాయీడుజార్జిగారి “స్మగణముల”లో గలదు. నావర్కారుకుగూడ నీహిత్యతో సంబంధమున్నట్లు రుజువుచేయుటకు బ్రయత్నములు చేయబడెను గాని యవన్నియు నిష్ఫలమయ్యెను. ఢింగాగ్ర యంతమాత్రమును చలింపక తనదేశముపట్ల తాను నిర్వహింపవలసిన ధర్మముచే జేరి తుడై తానట్లు స్వబుద్ధిచేతనే చేసెననియు, భారతస్వాతంత్ర్యము కొఱి తురిస్తంభము నాక్లేషించుట కనుజ్ఞ నొసంగవలసినదనియు న్యాయాధికారులను బ్రార్థించెను. చివర కితనిపై మరణశాసనము విధింపబడెను. “హైందవుడగుటచే నేను హిందూస్థానమునందే పుట్టుచు హిందూదేశము తిరుగ తన స్వధర్మస్వరాజ్య భేరిశంఖము లతో మారుమోగుచు మానవకల్యాణముకొఱును, భాగవతధర్మము కొఱును బద్ధకంకణురాలై, విజయలక్ష్మిని జేపట్టువటకు నిట్లే జచ్చుచుందునుగాక యని దైవమును ప్రార్థించుచున్నాను.” అను మాటలతో నతడురిస్తంభము నెక్కిను. అతడు నురిదీసిననాడింగ్లండులో నున్న భారతీయు లందఱు నుపవసించిరి. వారందఱును జైలు చుట్టును కేరి ఢింగాగ్ర శవమును హైందవాచారము ననుసరించి దహనసంస్కారముకొఱి కిచ్చివేయవలయునని కోరినను నధికారులు దానికి సమ్మతంపక జైలుయావరణలోనే పాతిపెట్టిరి. వెంటనే పోలీసులు, గూఢచారులు, వేగులవాండు, మొదలగు పటాలమంతయు లండనులోనున్న భారతీయులను వెంటాడింపజొచ్చెను. ప్రతి యిద్దరు భారతీయులకు నొకగూఢచారి యుండెను. “భారతగృహము” ప్రత్యేకముగా వారి రంగస్థలమయ్యెను.

సావర్కారు. బృందావనమాత్రా మాత్రం నుంచు లింపక తనకు పని ననవరము నొగించుచునే నుండిరి. కాని పంపితు లంతకంటెను విష మించుచుండెను. పోలీసు లిట్లు భారతదేశములను కనిగ్రహమువలె వెంటాడుచుండుటచే వసతిగ్రహములలోను, తదితరవ్యక్తుల గ్రహములలోను వారికి బసలు దొరకకుండెను. విప్లవకారుల బ్రతుకు చాల దుర్ఘటముగనుండెను. ఇంటివద్దనుండి తల్లిదండ్రులు వారిని గర్హించుచుండిరి. నిర్బంధవదంతలు బయలుదేరెను. “భారత గ్రహము” మూసివేయబడెను. కాని సావర్కారు చెప్పినట్లు దానిపని పూర్తియైన తరువాతగాని యది మూసివేయబడలేదు. అప్పటికి భారతీయుడుండు ప్రతిగ్రహమును “భారతగ్రహమే” యయ్యెను. అయినను వారు రాత్రిలందు తమ రహస్యభిలను జరుపుచు “భారతదేశము స్వాతంత్ర్యము ననుభవింపవలెను. భారత ప్రభుత్వము ప్రజాస్వామికము గావలెను. భారతదేశమున కంతకు నొకభాష వ్యవహారభాషగా నుండవలెను; ఒకలిపి వ్యవహార లిపిగా నుండవలెను. ఆభాష హిందీ. ఆలిపి దేవనాగరి. ఆప్రజాస్వామికము అధ్యక్షుని యధికారముకింద నిర్వహింపబడినను భారతప్రజలకే తుదియధికారమున్న జాతీయప్రభుత్వము” అను తమ రాజకీయమంత్రము ననుదినమును గంభీరస్వరమున బునశ్చరణము జేయుచుండెడివారు.

ఇంగ్లండులో నిట్లు వ్యవహారములు శ్రమిమించుచుండ భారత దేశమునగూడ ప్రభుత్వమువారు దారుణనిర్బంధచక్రమును సావర్కారు కుటుంబము, స్నేహితులు, పరిచయములు, సంబంధులు, మొదలగువా రందఱిపైనను బ్రయోగించుచుండిరి. అనేక బంధువులను నిర్బంధములపాలుచేసి వారియుద్వేగములను దీసివేసిరి. పోలీసువారిని వారిపై కాపలాచేయించిరి. ఎక్కడో ఆశ్మదాదాదులలో మింటిప్రభువుపై బాంబు పడినందులకు సావర్కారుతమ్ముడైన 17 వత్సరముల బాలుని పోలీసు విశపరుచుకొని యూరూపిత్రిప్పి తప్పిదమును బలిమిని ఒప్పింప ప్రయత్నించిరి. ఇంటివద్ద కన్నవయస్కురాల్లైన తన పదియేగా ఛొక్కలెయు నేకాకిగా విక్కువిక్కు

యును దొరకనికతమున రెండు రోజులక్రితమే విడిచిపెట్టబడిన పదు నెనిమిదేండ్ల బాలుడైన నారాయణసావర్కారును దిరుగ బట్టుకొన బడిరి. ఇట్లు దిక్కులేక బిక్కుబిక్కుచునుచున్న వనినెగారు తిరుగ నేకాంతవాసము ననుభవింపవలసివచ్చెను! ఇందుపై నాంగ్లపత్రిక లన్నియు నిప్పలనుగ్రిక్క మొదలిడెను. విప్లవోద్యమమునకంతకును మూలపురుషుడైన సావర్కారింకను ఏలబంధింపబడలేదని పత్రికలు గర్జించుచు నాందోళనను సాగించెను. సావర్కారు స్నేహితులలో భీతికలిగెను. వారతనిని వెంటనే పారిసుకు బోవలసినదని బ్రతి మాలుకొనిరి. అచ్చటి నాయకులుగూడ తంతి వార్తలనంపిరి. కాని యతడు వీనిని త్యగించక యుండెను. వెంటనే యభినవభారత కార్యనిర్వాహకవర్గమువారుకూడ నతని యారోగ్యమును, క్షేమ మును, దమయుద్యమమునకు బట్టుకొమ్మలనియు, నెట్లైనను వానిని గాపాడుకొనుటయే తన ప్రధానకర్తవ్యమనియు, వెంటనే పారిసుకు పోవుటే తమయభిప్రాయమనియు, తెలియపరచి యతనితో పారి సుకు పోవుట కొక ప్రతినిధినికూడ పంపించిరి.

సావర్కారు వెంటనే లండనుకు వచ్చెను. ఆరాత్రి యొక రహస్యసభ జరుపబడెను. నాయకులందఱు నతని త్యాగమును, యద్భుతచాకచక్యమును, విశుద్ధవర్తనమును గొనియాడిరి. ఇరువది యైదేండ్లు రాకమునుజే ఇంగ్లండులో భోగలాలసులై, కేళీపురు షులై, విషయవిహారులై, సుఖజీవనమున కలవడి, తీవ్రశరీరక నపారుషజీవితమును గడుపుచున్న భారతయుత్సవ విగ్రహములను భారత స్వాతంత్ర్యయుద్ధమునకు బద్ధకంకణులై, స్వార్థత్యాగులై, నిరంతర దీక్షాపరాయణులై శతఘ్నులకైన నెదురొమ్మునిచ్చు ధీరలక్షణ లక్షితులైన శూరులను గా దయారుచేసి రెండుప్రభుత్వములను గజగజ లాడించిన సావర్కారుయొక్క ధైర్యసాహససంపన్నుది వీరలక్షణ ములను వారు వేనోళ్ళబొగడిరి. నాసికనువీడిననా డెట్టి విచారము గలిగెనో యట్టివిచారముతోనే యతడు తన వీరవర్గమునువీడి పారిసుకు పయనమయ్యెను.

పారిసులోనున్న భారతీయులందఱు నతని కొకఘనమగు స్వాగతము నొసగిరి. అతనితో విష్ణవోద్యమకేంద్రము లండనునుండి పారిసుకు మాఁచెను. 'కామా' యనునొక పారిసీక స్త్రీ పారిసులో భారతస్వాతంత్ర్యముకొఱకు పాటుపడుచుండెను. ఆమెకూడ విష్ణవోద్యమమనజేరి యూరిపునఁదలెటను బ్రచారముచేయుచుండెను. ఒకసారి యామె జర్మను సాంఘికవాదులచే నాహ్వానింపబడి వారి సభలో భారతస్వాతంత్ర్యమును గూర్చి యుపన్యసించుచు నభినవ భారతసంఘము కరఁపున చిత్రింపబడిన త్రివల్లచిత్రితస్వరాజ్యధ్వజమును దైకత్తి యాకసమున నెగురజేయుచు "ఇదియే భారతస్వాతంత్ర్యధ్వజము. ఇది యిరివజుకే స్పష్టింపబడి భారతేశభక్తుల దిగ్గర స్థావముచే బునీతము గావింపబడెను. ఈధ్వజమునకు మీరందఱు నభివందనంబుల నొనర్పగోరుచున్నాను" అని గంభీరముగా బలికెను.

కొద్దివారములలోనే సావర్కారు రచ్చటనున్న భారతీయులకు నూతనశక్తిని నూతనప్రాణమును బ్రసాదించెను. వాఁనిొక బలమైన సంస్థగా నిర్మించెను; కాని యీపని నెఱవేఱుటతోడనే పుష్కలముగా బనితేకపోవటచే నతనికి మనోహినము కలిగెను. ఇంగ్లండునకు బ్రతీయోడలోను నూతన విద్యార్థులు వచ్చుచుండిరి. అచ్చట యుద్యమమంతకంతకు ప్రబలుచుండెను. తాను పారిసులో జిక్కుపడెను. పైగా నాసిక కేను విచారణలలో పోలీసువారు పెట్టుచున్న బాధలన్నియును ముద్దాయిలవలన వెల్లడియయ్యెను. అనేక వినూదనార్తలు సావర్కారు చేపికి వినబడుచుండ విశ్రులు, యనుచరులు, సహాధ్యాయులు, సోదరులు మొదలగువారందఱును దనవలననే రంఘులోనికిదిగి తమ ప్రాణములనుగూడ త్యజించుచుండ వారు జయశృలోను, నురిస్తంభములమీదను, యే కాంతివాసమునను, గుహలలోను గుండుచుండ తాను పాశ్చాత్యరామనీమయైన పారిసులో కులకు చుండుటయా! ఇది పాపమమా! పృథాపమా! యను తలంపు లతనిని వేధించుచుండెను.

తే. "పౌరుషజ్ఞానకీర్తుల బరగజేసి

నానిసంపద యొక పూటయైన జాబు

ఉయ్యోమహామాత్రీ మియ్యిమిద
గాలి చిరకాలమున్న నేకార్య మగును.”

కాని తాను నిరక్షితుడైయుండుటచే భారతస్వాతంత్ర్యసిద్ధి కైకొనద పొందుటకు సాధ్యమన్నప్పుడు, భారతదేశమునకు పోవుచో విధాయకముగా నిర్బంధింపబడునని రూఢియైన వదంతులున్నప్పుడు తానట్లుచేయుట యుక్తమా! తనమిత్రుడు కాంజీకృష్ణవర్మ కూడ “నీవు నేనాధిపతివి! నైనికులందరితోడను నీవన్నిహాత్రువు ధ్యాయురకు దుముకజుకు” అని నొక్కిచెప్పెను కాని మొట్టమొదట నైన్యమతోగూడ నాహావరంగమునకు దుమికి యుద్ధముజేసిన పురుగుదా నేను నేనాపతినగుటకు దగినట్లు గుర్తింపబడుట! లేనిచో ప్రతివాడును దమకు తామే గొప్పవారమను నాత్మవంచనచేసేనాధిపతి యంతటివారమగుకొని రంగమునకుమాకక వెనుకకు నిలచిపోరా! అప్పు డికపోరున దెవరు? భయవిహ్వలులై రణభీరులైన వారుకూడ నిట్టివాదమునకు గడంగుట, సులభముకాదా! యనుననేకచింత లతనికి నొడముచుండెను.

హిందూదేశముపోవుచో దప్పక బంధింపబడవచ్చును. ఇంగ్లండులోనుండి మట్టిచుప్పద్రవము గానించుటలేదు. అతనిపై నెట్టి నేరమును మోపుచుండియుండలేదు. బ్రిటిష్ సేనములకుచేరుచో దాస్యశృంఖలములు వాటంతటవియ్యే పడిపోవునని. యాంగ్లేయులు దంబములు కొట్టుచుండురు. కనుక హిందూదేశములోగానిచో విప్లవోద్యమమునకు ఫలప్రదమైన యింగ్లండులో దమయుద్యమముసాగించుకొనవచ్చును. ఇంగ్లండులోనున్న నాయకు లెవరునుగూడ భయభ్రాంతులుగాకుండ నచ్చటనే యుండ తానొక్కడేల పారిసులో దాగొనవలెను! కొంతనుని విప్లవకారు లప్పుడే యింగ్లండును వీడిపోవలెనని చూచుచున్నారు. తానింగ్లండునకు తిరిగివచ్చుచోవారిలో నట్టి యవినీతి యుండదు. ఉపద్రవములనుండి తప్పించుకొని తానెచ్చటనో దాగొనియున్నాడనునంద తన కికనుండజాలదు. అని వేవిధముల కలంచుకొనుచు నతడొకనాటి ప్రాంతికాలమున విహారాగ్రమునగరోపాంతమునకుబోయెను మూర్ఖుడాకసమున బొడకట్టుచుం

దేను ఆకాశమునను నిగ్గులముగానుండెను. వికాలమైన రాజవీధులందు క్రాంతిముగ్ధుల సోదరులు తరుచ్ఛాయలాప్త బాంధవులవలె కీతలంబుననుండెను. ఆచ్ఛటచ్ఛట బిన్నబిన్న విహారముచేయు రజావీరకాంతుల ననుచుండెను. రాజహంసలు మందగనము చేయుచుండెను. నీటిపప్పులు కిలకిలలాడుచుండెను. నల్లకలువలు తలలెత్తి నీటిపై దేలియాడుచుండెను. అచ్చట నొకచోట సావర్కారు రత్నకంబళమునుబోలు పచ్చికబయలులో గొంతసేపు విశ్రమించెను. అతనిచేతిలో నొకభారత వార్తాపత్రిక యుండెను. దానిలో నభినవభారత సభ్యుల మొదటి విచారణ జరిగి ట్లును కార్య మొదలగువారి కురికిక్కు విధింపబడినట్లును నతడు చూచెను. అతడు దానిని మరల పరీక్షించి చూచెను. కాని తన తమ్ముని పేరందు గాన్పింపలేదు. అది లేకపోవుట కత డాశ్చర్యపడెను. అతడు వెంటనే లేచెను. రాజహంస లింకను ధనిచేయుచుండెను. పిల్లగాలికి నల్లగువలు తలయెత్తి మెల్ల నాడుచుండెను. మూతము పొణమిచ్చుచుండెను. అతనికొకశబ్ద మాకాశవాణివలె విసవచ్చెను. “భారతదేశమున యురిస్త. భముక్రింద మృగమున్నవారిని జూడుము! నీవీ యుద్ధానవసవిహారములను, పిల్లవాయువులను, యిందీవగ కాంతులను, రాజహంసలనుజూచి యాన దించుచుందువా! నీన్నేహితులును, నీయనుచరులును, నీసోదరులును, నీరులేక, గాలిలేక, వెలుతురులేక, తిండిలేక, గుహలలో పడినందుచుండ నీ విట్టి యానందము ననుభవింపగలవా? ఎంతహాస్యాస్పదము”! ఈ దృశ్యము సావర్కారు నొక్కసారి క్రింగదీసెను; పారిను నగరమున నారామనీచులు,దు కాలక్షేపము జేయుచుండుటతనికి బాపముగా దోచెను! “నేను రంగమున బ్రవేశింపవలెను; నాయనుచరులవలె నేనును బ్రాణమును ద్యజింపవలెను. కేవలము త్యాగముచేయుటయే కాక బాధ ననుభవింపగలననికూడ నేను చూపవలసియున్నది. నన్ను నిర్బంధించినపుడే నాశక్తి కాన్పించును. భారత స్వాతంత్ర్యముకొఱకు నేను ఖయిరులను, బ్రవాసములను, యను బాధలను, జీవరతు స్పృత్యువునుగూడ నాల్గినము జేయునున్నావని

దంభోక్తులను బల్కించుచుంటిని. అట్టి యగ్నిపరీక్ష కిప్పుడు తదణ
 యోగములేదు. కామయ్య పాతములను నేర్పుకొనిన యువకులందఱు
 బల్కింపుచుంటుంటే నుక్కి తను శత్రువులను నెగ్గించుకొనిరి. వారికి
 యింతే స్తుతము. ఇంతదేవుడను, హృద్యకులను, మిత్రుడను, నీతి
 పోధకుడను, వేదాంతినిచైన నేను తీరములనుదాటి బ్రతికియుండిన
 సంతకంకె మహాద్భుతములను జేయగలుగుదునను వ్యాజమున నాత్మ
 రక్షణము నొనరుకొందువా? నాంగమును వీడకుండుటే నేను
 మొట్టమొదట జేయవలసిన యద్భుతకార్యము! ఎన్ని సంకటములు
 తొందరించినను నాకు ముందరిని ధైర్యముతో నెదుర్కొనుట; వీలై
 నచో నిర్బంధము మొదలైన వానినుండి తప్పించుకొని శత్రువును
 వంచించుట; లేనిచోనన్ని యమబాధలను సహించి చివర కవసర
 మైనయెడల రణరంగములో జనిపోవుట; అన్ని గండములనుదాటి
 నేను సురక్షితముగా బ్రతికి రాగలిగితేనేని నేనాధిపతివలె నప్పుడు
 నన్ను నేను రక్షించుకొనజూచుట; వ్యాయాసగును. అట్లుచేయుట
 నన్నుగాని నాయునునరులనుగాని యవినీతిపాలుచేయజాలదు. నేను
 చనిపోవుదునేని నోపోవుకలకును భారత స్వాతంత్ర్యముకొరకు
 నోరాదుచుకే నుండునను ప్రతిసాధల్యము నాకు దక్కును. ఈ
 రోజులలో నవలంబింపబడుచున్న భైష్ట్యకపదకులనుండియు రాజకీయ
 దాస్యమునుండియు ప్రజలను రక్షించి వాటిలో నూతనోత్తేజమును
 రగుల్కొల్పుగలుగునని యిట్టి దేశభక్తుల రుధిరసాగ్రవమే కాని వృధా
 వాదములు గావు! ఆత్మరక్షణము! త్యాగము కష్టసహిష్టుత!
 ఇవియే భారతదేశమును రక్షింపగలవు. ఏదోపనిచేయవలెనను నెప
 మున జేయబడు నెన్ని పిరికిజేషములైనను భారతదేశములో నూతన
 వికాసమును నూతనశక్తిని ప్రజ్వలించజేయజాలవు. నేనే సాహసిం
 చెదను. నేనే కష్టములనుభవించెదను. నేనే నాయకులను మాత్ర
 పీతమున బలియొనర్చెదను. అప్పుడుడే నే నితరులనుగూడ సాహసిం
 చుటకును కష్టములనుభవించుటకును నిర్బంధింపగలను.”

ఇట్లు సావర్కా నాత్మపరీక్షగ్నితప్తుడై, కృతనిశ్చయుడై
 యచ్చోటును వీడి స్నేహితుల నొప్పించి లండనుకు బయనమయ్యెను.

అతనికి పాఠశాలలోని స్నేహితులందఱును గొప్ప పీనుగోలు నిచ్చిరి. సావర్కారు అసిధారామార్గము దొడ్డెక్కిన అతడు పారినున పీఠము. పోనిన సహస్రములను దాటెను. స్త్రీచూసెక్కి యింగ్లీషు కాలువనుకూడ నెరుచి యింగ్లండుకీరమున జేరి అనుకుంటోయి రైలు వెక్కిన. ముందురాకన్న యుపద్రవము నతడు గుర్తింపకపోలేదు. రైలు లందున సమీపమునకు వచ్చుచుండెను. ఇదివఱకెప్పుడును లేట్లతనిని గత్తకభటులు వెంటనంటుచుండిరి రైలు లండునచేరెను. సావర్కారు తన బండిలోనుండి తొంగిచూచుచుండెను. “అడుగో! అడుగో! అతడే సావర్కారు!” అను కేకలు వివచ్చెను. ఇంతలో గూఢచారపటాలు మొకటి యాతనిని సమీపించెను. అతడు రైలు దిగెను. వా రతనిపైబడి గట్టిగాపట్టి బంధించి వారంటును జూపించిరి. అతడు పోలీసువక్తమున గొంపోబడెను.

వెంటనే అండునగరమంతట నీనాగ్న దవానలను వలె బ్రజ్జలించెను. “ఇతరులకు సంభవించినపు డేని వారినిశ్చలచేత భక్తికి నిజమగు నన్నిపరీక్షయనియు, వారి నిరంతరకృషియొక్క మహా ప్రసాదమనియు జెప్పచుంటినో యట్టిదే నేడు నీకును సంభవించెను. పీనుగినతె బ్రాహ్మణులచేదవుగాక” అని తనకుదానే సంబోధించుకొని నెన్నిచ్చి పారెననియు సుపద్రవముల కితరులను బురికొల్పి తాను నెరుకనుండెననియు మొదలగు నేరముల నెట్టి కత్తువైకను దనపై నిక మోపబాలడను నిశ్చింతతో నత డారాత్రియంతయు గాఢనిద్ర నొందెను.

మరునాడు మేజిస్ట్రేటు కోర్టులో విచారణ జరిగెను. కోర్టు అతయు ప్రజలతో నిండిపోయెను. సావర్కారును దీసికొని వచ్చు నపుడు హస్తధ్వనులు చెలరేగెను. చివర కాతనిపై యభియోగము తేబడి బ్రెస్టును జయిలులో బంధింపబడెను. జయిలులోనుండగా నతని యనుచరు లతనినెట్లున గక్షించుట కనేక ప్రయత్నములను జేసిరి. ఫెర్రించి, ఐరిషు, జర్మను, ప్రజలేగాక యూరపు, అమెరికాలోని ప్రజలందఱును యీకేసు విచారణ రొట్టు పరిణమించు నోయని చూచుచుండిరి. పోర్చుగీసు, చీనా, యిజిప్టు, ఐరిషు పత్తి

కలన్నియును సావర్కారు జీవితమును గూర్చియు, భారతస్వాతంత్ర్య పోరాటమును గూర్చియు బ్రసిద్ధికెక్కిన వ్యాసములను వ్రాసెను. ఇంగ్లీషు కోర్టు లతనిని ఇంగ్లండునుండి భారతదేశమునకు గొంపోవు నట్లు విధించెను. పీఠికాన్వీలు ఆపీలు వృథాయయ్యెను. కాని విప్లవపక్షమువారు మాత్రము తమ ప్రయత్నముల నెంతమాత్రమును విరమింపక విచారణకొఱకు గొప్ప నిధిని బోగుచేసి శిక్షతగ్గుటకు సర్వప్రయత్నములను జేయుచుండిరి.

సావర్కారుపై శిక్షనిధింపబడుటతోడనే యత డెల్లోయొక యుత్తరమును దన వనినెగారికి జయిలులోనుండియే పంపించెను. గతవత్సరముక్రితమే యామెభర్త దేశాంతరవాస శిక్ష నొందెను. ఆమె యల్లారుముద్దుగా బెంచి పెద్దవానిని జేసిన నాగాయనసావర్కారుకూడ యామెకు దూరమైపోయె. ఎప్పుడోవచ్చునని తనపై గొంపెడంతయాసపెట్టుకొని యామె దినములను గడపుచుండ జీవరకు తను నిర్బంధింపబడుటయే గాక యురిస్తంభమునకు గూడ పోవ సిద్ధముగానున్నసంగతి నాధీరస్వాంతకు తెలియజేయఁటెట్లు ! ఆమెగుండెతాళ్లుటెట్లు ? ఎటైన నతడు వ్రాయబూసి దానికి “నావిల్లు” అని నామకరణమిడెను.

... ♦ నావిల్లు లేక మనోరథము ♦ —

అది వైశాఖమాసము. పైన గగనపిఠియు గిరింద సౌధశలమును పోదశక శాపరిపూర్ణదరహాసత చంద్రకాంతిలూ నానందస్నాన మాచరించుచుండె, చిరంజీవితే ననుదినము నత్యాదరమున జలకమాడింపబడుచున్న మల్లికామతల్లి పుష్పసౌభముతో హాయి గొల్పుచుండెను.

వారతకాల సెలవులకు స్నేహితులును, సహాధ్యాయులును, బరిచయులును, సంబంధులును మనయింట గూడుచుండిరి. ఆయుదార యువకబృందమును గీర్తికాంత వరించియుండెను; వీరకాంత పరమపవిత్రయను దూతికాపరిరంభణములచే వారి సొలలాడించు ఘండెను.

వారిహృదయాంతరాళమునుండి ప్రేమ యుష్పాంగుచుండెను. ఉదారాశయములతోను, ధైర్యసాహస కార్యచరణములతోను భరితమైన వాతావరణమునే వా రెల్లప్పుడును లోగొనుచుండిరి. ఆచ్చట నున్నతమై; విస్తృతమైన వృక్షరాజములను నుకుమార లతావలభలు బెనగొనియుండెను ప్రజలందఱు నాయారామమును 'ధర్మకాల' యని ప్రేమతో బిలుచుచుండెడివారు. నీసుకుమారి పల్లవరాగపాణిద్వయ మాహాము నొడ్డించుచుండ భక్ష్యములన్నియును మరింత మధురతరము లగుచుండెడివి. పైన పున్నమచంద్రుడు ముదము గూర్చెడివాడు. స్నేహితులు, కుటుంబములు మొదలగు మనమందఱమును గొంతసేపు దీర్ఘలోచనలు సలుపుచు గొంతసేపు ద్రోక పూరితములైన సంభాషణలలో మునుగుచు చాలకాలము గడుపుచుండెడివారము. ఒకపరి మన మయోధ్యరాముని వసవాస విభాదచరిత్రమును వినుచుందుము; ఒకసారి యిటలీ స్వాతింత్ర్యక ధనోద్రోక సంరంభులమై యుందుము. ఒకతూరి తానాజీ, చిత్తూరు బాజీ, నానాసాహేబు ప్రభృతుల యమృతవిజయఘటికలను మింగుచుందుము. కన్నీటిధారలు కాలువలై వారుచుండ దురిదృష్ట వంతురాలైన మన దేశమాతయొక్క పతిసహేతువులను విసృష్టముగా నారయుచుండుట; ఆమె యొక్క సంపూర్ణమోక్షణముకొఱకతి జాగ్రతతో, వేయికన్నులతో దయారు చేయబడిన వివిధ పథకముల సమన్వయము; ఆమెయొక్క ఖేదములను, దారుణప్రణామములను జూపి యనేకమంది యువకుల సుదారాశయముల కుద్రోకపరిచి, మేలుకొలిపి వారిలో నుత్తేజమును గలిగించుట;—

ఆ సంతోషదినములు; ఆమిత్రమండలి; ఆవి నీలాకాశము; ఆపున్నమచంద్రుడు; ఆయద్భుతత్వ!; ఆవీరక్రియాకలాపానురక్తి మనల నందఱ నుద్బోధపరచి విపత్పరంపరల నాలింగన మొనరింప జేసిన యాదివ్యాళయము!

ఇవన్నియు నీస్మృతిపథమునకు వచ్చుచున్నవా? ఆపరస్పర శపథములును, ఆపవిత్ర ప్రమాణములును, ఆయప్రతిహతవృత్తిములును పరాత్పరుని సైన్యములో దీక్షితులైన యాపీఠభటావళియు నీకు

జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నవా? బాజీవలెనే యుద్ధముచేసి రణంగమున వీర శయనము నలంకరింప శపథముబూనిన యువకులును, వారిని బరిష్టించుచు పోతావాహించుచు రసపుత్ర కన్యకలవలె నాత్మసమర్పణమును నేయబూనిన కన్యకలును జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నారా?

గుడ్డివారమై మనమీపనికి బూనుకొనలేదు! యుక్తి, చరిత్ర, మానవస్వభావములు అను ప్రదీప్తకాంతిపుంజములలో పరిశోధించి జీవితమును సార్థకము చేసికొనబూనువారు దానిని సమర్పణచేయ వలెననెడు సంపూర్ణజ్ఞానముతోనే మన మీదుఃఖములను జేపట్టి యాపరాత్నరు ననుసరించితిమి! ఆశపథములను, ఆప్రమాణములను, ఆదీక్షలను, ఆమిత్రమండలిని, ఆసహచరులను ఒక్కసారి మనోఫల కమున నిలిపి పర్తమానమును గూడ నొక్కసారి తిలకించుము! పన్నెండు వత్సరములైనను యింకను జరుగలేదు! ఎంత పనిని సాధించితిమి! ఈదృశ్యమంతయు జాల ముదావహముగనేయున్నది!

౨

సేతుసీతునగమధ్యస్థదేశమంతయు నొక్కసారిగాఢనిద్రనుండి మేల్కొంచెను! ఆమె (దేశమాత) ముష్టిచెంబును విడిచిపెట్టి పొరుషమును జూపెను! కత్తి యుళిపించెను! వేనకువేలు నిశ్చలభక్తులాపరాత్నరుని సేవించుటకు వచ్చుచున్నారు! యజ్ఞకీలలు హవిర్భాగముల కొఱకు భీకరానేక దండహ్యమాన జిహ్వలను దెరచుకొని విజృంభించుచున్నవి! యజ్ఞమును బరిసమాప్తినొందించుటకు బద్ధకంకణులైన యా భారతయువకులారా! అన్నిపరీక్షకు సమయమేతెంచినది! దుష్టశక్తులను నాశనముచేసి క్రాంత్యును సమకూర్చుటకు బ్రజ్వలించుచున్న యీప్రతిపాగ్నిలో నాహుతియగు ప్రధమేంధనము లెవరు? అను నగ్నిపరీక్షను శ్రీరాముడు తన భక్తుల కొసగినపుడు మనవంశము ముందుకు దుమికి “ఇదిగో! మేము సిద్ధముగా నున్నారము! ప్రజ్వలితజ్వాలలో మమ్మ ప్రధమమున హోమముచేసి కృతార్థులను జేయ ప్రార్థించుచున్నాము!” అని శపథము చేసెను.

“ధర్మరక్షణార్థమై మేము కృషిచేసెదము; దానికొఱకెన్నిసార్లులైనను జనిపోయెదము!” అని శపథము బూనితిమి! “మన మగ్నికీలలలో బ్రనేకించుదున్నాము! మన ప్రతిజ్ఞలను మనము

“~~నిజమే~~కొంటిమి.” దేశమాతను స్వాతంత్ర్య సింహాసనముపై తిరుగ బ్రతిష్ఠించుట కామె ధ్వజముననే ప్రాణమును పోవువఱకును బోరిదమనిన నాటి ప్రతిజ్ఞలు నెఱవేఱెను! నాయాత్మ తృప్తి జెందినది! మనలో నున్న స్వాగ్రము నిట్లు మన కండ్లముందరనే భస్మీపటలము జేయుటకు దగినశక్తి నొసగిన పరాత్పరుడు మనలను ధన్యులను జేసెను! మనము మన ధర్మమును నెఱవేర్చుచు రణరంగమున గూలితిమి! మనజన్మ తరించినది!

3

తల్లీ! దేశమాతా! నా యాలోచనల నన్నిటిని నేను నీకే సమర్పించితిని! నావాక్కును నాయనరశవాదనా కాశలమును నీపాదములకే యానవెట్టితిని! జననీ నావీణీయ నిన్నుగురించియే గానము జేసెను. మాతా! నాలేఖని నిన్నుగురించియే వ్రాసెను.

నాయారోగ్యమును, నాయైశ్వర్యమును వీపదకమలములందే హోమముజేయబడినవి. కండ్లు కాయలు కాచునట్లు నారాకక్షయెదురుచూచుచున్న నాచిన్నారి గృహలక్ష్మియొక్క విచారకలు పితమాపులుగాని, పసికూనలయొక్క మందస్మితకాంతులు గాని, యే కాకియై, దిక్కులేక బిక్కిచిక్కి యుపవసించియున్న నావదినె గారి నిస్సహాయతగాని నీఘనదుంధుభుల యాహ్వానమునుండి నన్ను మఱలింపజాలవాయెను.

ఛైర్యరాశి, ప్రతిజ్ఞాధురంధరుడు, కోమలహృదయుడు, ప్రేమస్వరూపుడు నాజ్యేష్ఠసోదరుడు నీకొఱకే బలియొసంగబడెను! నాచిన్నతమ్ముడు నుకుమారగాతుడు, అల్లారుబిడ్డడు మాయన్న ననుసరించి యగ్నిజ్వాలలలో బ్రవేశించెను! తల్లీ! ఇక నేను మిగిలితిని! ఇప్పుడు నేనుగూడ నీయూపస్తంభమునకు బంధింపబడిన యజ్ఞపశువును! కాని యివి యొక లెక్కకాదు! మేము సోదరులము మువ్వర మైతిమిగాని యేడుగురమైనను వారినందఱు నీకొఱకే బలి యొనర్చుకుందునే!

ఆమెకు ముప్పదిమాడుకోట్లమంది ముద్దుబిడ్డలు గలరు. కాని ధర్మాగ్రహానలదగ్గరై యామెకొఱ కాత్మసమర్పణ మొనర్చువారలమృతులు! నిత్యజీవులు! కాలరహితులు! మౌనదలంబు నరికితేయ

బడిన మన వంశవృక్షము మరింత వేగిల్లుబారి యమోఘవసత్త్వముల జేకూర్చుకొని నిత్యఫలపుష్పభరసమన్వితము కాకుండునే!

౪

ఒక వేళ నది యట్లు విజృంభింపక తదితర నశ్వరములవలె నశించి విస్మృతపరాగమున గలసిపోయిన నేమికోదువ! మనము మన శపథములను నిర్వహించితిమి. దుష్టశిక్షణ, శిష్ట విజయముల కొఱ కాత్మార్పణ మొనర్చితిమి. మన కదియే చాలును. త్యాగమే విజయము.

తల్లీ! దేశమాతా! మా కా పరాత్పరుడు ప్రసాదించిన సర్వస్వమును బ్రాణములతో సహా నేడు సీకర్చించితిమి. ఇకముందు మాకత దేదేని యొక తృప్తియు నిచ్చునో దానినిగూడ సీపదకమలములకే యానవెట్టుచున్నాను.

సోదరీ! నీ వీ షిధముగ నీతిలంఘనను బరీక్షించుకొనుచు, విచక్షణ చేసికొనుచు మన వంశపృథ్విని, సాంప్రదాయములను గాపాడుము.

మన స్వధర్మ నిర్వహణముం దప్రమత్తురాలవై యుండుము.

కైలాసగిరియం దసమానతప్తశర్చణమునొనర్చిన యుమాసతియు కదనరంగోన్ముఖులై బాలస్త్రితములతో నగ్నిహోత్రము నొనరించిన యాచిత్తురు రసపుత్ర కిన్యకలును నీ కాదర్శకాంత లగుదురుగాక! నీవాక వీరాగ్రేసరుని సహధర్మచారిణివి! హైందవసారీచుణుల బ్రసిద్ధి కక్కిన యాత్మబలమును, ధైర్యసాహససంపత్తియు నింకను వారిలో మొక్కవో లేదనియు, విస్మరింపబడలేదనియు రుజువు చేయునట్లు వీర కాంతచందమున వెలయుదువుగాక!

ఇదియే నీకు నాకుదిపలుకు! ఇదియే నామ సూత్రము! నీకు శుభమగుగాక! సోదరీ! నీకు శుభమగుగాక! నాభార్యకు నాప్రేమను దెలుపుచు నిట్లు వప్పజెప్పము. గుడ్డివారిమై మే మీమార్గమున పడిపోలేదు; పడిపోవుటలేదు. ఈప్రపంచయాత్రాస్వప్న పరిసమాప్తికొఱకు మృత్యుసానువుల నంటిపోవలెనని యుక్తి, చరిత్ర, మానవస్వభావమునుగూడ చాటుచున్నవి. ఈజ్ఞానముతోనే మే మురిస్తంభముల నాలింగనము చేయుచు భగవాను ననుసరించితిమి—

1910వ వత్సరమున సావర్కా రింగ్లండునుండి భారతదేశము

భారతదేశమునుండి ప్రత్యేకముగా రప్పింపబడిన జెట్టిలవంటి గట్టి సిబ్బందీతోను, ఆంగ్లదేశములూ తయారైన పిడుగువంటి యుద్ధోగ్యులతోను, సావర్కూరును భారతదేశమునకు గొంపోవ నిశ్చయింపబడెను.

ఓడ ప్రయాణమును సాగించెను. కాని సావర్కూరురకుండలేదు. అతడెట్లైనను దప్పించుకొని పారిపోవుటకు మార్గముల నారయుచుండెను.

అతడు తన ధర్మములను నెఱవేర్చెను. తన రంగమునుండి పారిపోలేదు. సజీవా యత డగ్గిహోత్రమధ్యమునకు దుమికెను. శత్రుమధ్యమునుండి తప్పించుకొనుటే మగతనము. తానట్లు చేయ గలిగినచో కష్టములనుండి పలాయనండుయ్యెనను యపవాదరూపు మాయుటేగాక దన యనుచరులలో నెట్టి యవినీతికి నాస్పదము లేకుండజేసి యత డింకను మహోత్సృష్ట కార్యములను నెఱవేర్చుటకు సావకాశమును గల్పింపగలడు? తానిట్లు శత్రువులను జయ ప్రదముగా నూడించినచో విప్లవోద్యమమునకు మరింత వన్నె దెచ్చి నవాడై ప్రపంచవాసులనందఱును దన యుద్యమమువైపున కాకర్షించినవాడగును. తాను పారినునుండి యింగ్లండుకు తిరిగివచ్చుటను గూర్చి యనేక చిత్రవిచిత్రకథలు బయలుదేరెను. పోలీసువారి మాయలోబడి తిరిగివచ్చినాడని పోలీసులు డంబములు కొట్టుచుండిరి. అత డెట్లైనను దప్పించుకొనినచో నిట్టి డంబములన్నియును బయట పడగలవు. బ్రిక్ష్మనుజయిలులోనుండగనే యతనిని తప్పించుటకు బ్రయత్నములు జరిగెను. కాని యవి నిష్ఫలములయ్యెను. అప్పుడతనికి స్నేహితులుండిరి. కాపలసేనంత ధనసహాయముగూడ కలదు. ఇప్పుడో! ఓడవై తోడునీడలేక, పలుకాడుటకు బక్షికైనను సాధ్యము కానట్లు సిబ్బందీయెప్పుడునతనిగంటికిరెప్పవలె గాచుచుండపారిపోవుటెట్లు? బయటకుపోవునప్పుడుకూడనతనివైనిగ్గి ఘపోలీసులు కాపలాయుధురు ! ఇక పోవుటెక్కడికి ? అత డుపద్రవకారు డనియు నతని వెనుక చాల బలము గలదనియు, వారు సర్వమును త్యజించి యతని నెట్లైన గాపాడసాహసులనియు రక్షకభటులకు దెలియును. కనుకనే వారతనిని నిమిషమైనను విడిచిపెట్టక సర్వమును కట్టుదిట్టము చేసికొనిరి. కాని యెన్నియున్న నేమి ? సావర్కూరు సరి

కల్పశక్తి కినుపసంకల లాటంకములు కాలేదు ! అతడనేకసారు లతీచమత్కారముగా దప్పించుకొనుటకు బ్రయత్నించెను. కాని యన్నియు నిష్ఫలములయ్యెను. అతడు విధి కెదురీడుచుండెను. పదిమంది నాయుధపాణులైన సిబ్బందీ తన్ను నిరంతరము గాచుకొని యుండ, వందలకొలది యాంగ్లప్రయాణీకులు వారికి మరింత పోర్తాహమును బలమును గూర్చుచుండపలు కాడుటకైనను వీలులేక నటు నిటు జరుగుటకైనను స్థలము లేకుండ స్త్రీమరుపై నొంటరిగా బంధింపబడిన సావర్కారు లప్పించుకొనజూచుట పిచ్చిచేష్టవలె గానించును ! తరంగమున కెదురీడుట ఫలప్రదము కాగలదా ?

మొదట స్త్రీమరు సగా భారతదేశమునకే పోవుననిజెప్పిరి. కాని జిబ్రాల్టరు దాటుటతోడనే యది ఫ్రెంచితీరమునకు పోవుచుండెను. సావర్కారు మనసున యాశ లుదయింప జూచెను. స్నేహితు లెవరైనను వచ్చు తనకు సహాయమొనర్చెదరని యతడనుకొనెను. స్త్రీమరు మార్గిలు రేవు జేరెను. కండ్లు చిల్లులుపడునట్లతడు ఫ్రెంచితీరమువైపుకు జూచినను నతనికొక్క స్నేహితుడును గానరాడయ్యెను ! పోలీసు లతనిపై మరింతకాఠిన్యము బూనిరి. అతడెచ్చటకును గదలుటకైనను వీలులేకుండెను. మలమూత్రవిసర్జనకును స్నానమునకును మాత్ర మత డొంటరిగా విడిచిపెట్టబడును. ఆపస్తడు కూడ రక్షకభటులు బయటనుండి వానిని బరీక్షించుచుండును. వారు పైనుండి యొకభూతద్దముతో లోపలనున్న సావర్కారు రెమిచేయుచుండునోయని జూచుచుండురు. ఇట్టి విపరీతపరిస్థితులలో గూడ సావర్కారు రెండుసారులు వారిపోవుటకు బ్రయత్నించి విఫలమనోరథుడయ్యెను;

తెల్లవారుచుండెను. ఓడ యిక్ ఫ్రెంచితీరమును విడిచిపోవలసిన సమయము వచ్చుచుండెను. ఈతీరము దాటిపోవు నేనియిక సావర్కారు కెట్టియాశయు నుండజాలదు. కడసారి యవకాశము దాటి పోవుచున్నది. కాని యేమి చేయుట ? ఆంగ్లోద్యోగులిద్దరును నిద్ర పోవుచుండిరి. సిపాయిలుమాత్రము కండ్లు తెరచుకొని యతనిని గాచుకొని యుండిరి.

అతడనేకసార్లు తనలో దానిన్ని యోచించుకొనెను; “ఇట్టి విషమపరిస్థితులలో నెవ్వరయినా నిశ్చయము. వందలకొలది విదేశీయులమధ్య సహాయము చేయుటకొక్క స్నేహితుడైన లేక శత్రుగణమధ్యమునుండి స్వేచ్ఛను బడయుటెట్లు? తిప్పించుకొనుటలో నపజయమే సంప్రాప్తించిన యెడల నిక నీరక్షకభటులచేతులలో ననుభవింపవలసిన యమభాధలను వేఱుగ జెప్పనలయునా? వారి వశమునుండి పోజూచినందులకు వారుగ్రూర్ములై రాక్షసావతారములను దాల్చి నను కండకండలుగా జీల్చువేయుదురు.” ఇంతవఱకును సావర్కారు తన విప్లవకలాపము నంత నతిచాకచక్యముతో నడిపించుకొనుచు వచ్చెను. గొప్ప నేరములను మోపుట కతనిపై నెట్టి సాక్ష్యమును గానించుటలేదు. పోలీసువారిచే బలవంతముగ నతని యనుచరులనుండి తీసికొనబడిన సాక్ష్యములను జూచినను నతని కేడు వత్సరములకన్న శిక్షనిధించుట కవకాశములేదని గొప్పగొప్ప న్యాయవాదులై తమ యభిప్రాయముల నిచ్చిరి. కాని యీతప్పిదము పరిస్థితులను మఱి వివరముగా దీసికొని రాగలడు. “కాని జయించినచో భారతప్రజాసేవకై ప్రభుత్వమునకు పునరుత్థాపనము నూరు మోగును. దీనిని వినుటతోడనే యూరపు విభ్రమజెందును. అభినవభారతనాయకుని ప్రభుత్వమువా రొక యెలుకను బట్టినట్లు మాయచేసి పట్టుకొనినా రనువదంతి నశించును. ఇదివఱ కేవల క్రైమ్య ప్రభుత్వమున కింతటి ధనవ్రయమును కలిగించియుండకపోవుటేగాక నాంగ్లప్రభుత్వబుద్ధికుశలత యంతయు నిర్వీర్యమయి యూరపులో నవ్వలపాలుగావలెను. నా కేసహాయమును కేనొక్కడనే సాహసింపదను. ఇది ప్రాణముల నొడ్డవలసిన సుయము, జయాపజయములచింత నాకేల! భారతస్వాతంత్ర్యగంగమున జీవరవళకును బోరుసలిపితి నను మనస్సంతుష్టియే నాకు జాలును! ఒక వేళ నన్ను పారిపోవుటలో గాల్చినంపివేయుచో నిక నంతకంటె గావలసినదే మున్నది. అభినవభారతసంఘ నాయకుడైన నే నండమానుదీవులలో గుందుచు కుళ్ళుకొకంటెనో లేక యురస్సుభ్రమమై ప్రాణము గోల్పొవుటకంటెనో యీవిధముగా జుంపబడుట మహోత్కృష్టము. కనుక నేను సాహసింపవలెను.”

ఁగి ఓడ యింక పోవలసియున్నది తెల్లవారనున్నది. అదియే సమయము. ఈ తరుణము దాటిన నిక నిరుపయోగము.

అతడు రత్నకథలులను బిలిచి బయటికి పోవలయునని జెప్పెను. వారు ప్రధానోద్యోగిని లేపిరి అతడుగూడ ఖయీదీతో వచ్చెను సావర్కారు స్నానముచేయు గదిలోనికి బోయెను. ఆ గదికొక యద్దముమర్పబడెను. రత్నకథలులు పైకండి అతడు యిటు చేసిచేయుచున్నదియు నొక భూతద్దముతో జూచుచుండిరి సావర్కారు కీరం గతియంతయు దెలియును. అతడునిటు జూచెను అందులో నతని కొక రంధ్రము గాన్పించెను. కాని యచ్చటకు బోవుటెట్లు? రత్నకథలు లతనిని సైతానువలె జూచుచున్నారు. అతనియొద్ద నొక యంగరకా మాత్రమున్నది. దాని నతడా యద్దముపద్ద నున్న కొయ్యకు దగిలించెను. అది యద్దము పైబడి రత్నకథలుల దృష్టి కడ్డమువచ్చెను. ఇదే సమయమనుకొని సావర్కారు రంధ్రములోనికి దుమికెను. ఈవారుకూడ నతడు తప్పిపోయెను. విభూమిలో భువనగుటచే లజ్జా, భయము లతనిని విచారమున ముగ్ధులచేసెను. కాని యతడు వెంటనే దైర్యమును దెచ్చుకొని యతఁడీతరుణమున దాటిని నికెట్టుటకిని సాధ్యపడదు." అని లోలోన యనుకొని మరల ప్రయత్నించి రంధ్రము లోనికి దుమికెను. ఈసారి రత్నకథలుల దండయుగం పైటికి వెంటనే వారు తలుపునుండిరి. కాని సావర్కారు యింక గడియ జేసికొనెను. వారు తలుపులను బగులగొట్టిరి విమలాభయ! సావర్కారువచ్చడే సమద్రములోనికి దుమికెను. రత్నకథలు లతతో దుమికుటకు చాచాసింప లేక పోయిరి వారు వెంటనే దివాల్యులను బేల్చిరి సావర్కారు చచ్చడు విని నీళ్లలోనునిగి యాచుకొని బోవుచుండెను. వెంటనే స్త్రీమరు మీదనుండి. యొడ్డునకు వంతెన వేయబడెను. ఓడలోని జనమును, యుద్యోగులును గొల్లుమని క్రిందకురికి నలుదిక్కులు పరుగెత్త వారంభించిరి. సావర్కారు కొంతసేపు మునిగి వారికి గాన్పించకుండ బోవుచుండెను. ఇట్లతడు ప్రాచిత్తీరమును జేరెను. కాని తీరమునుండి సమద్రములోని కెత్తైనగోడ కట్టబడెను ఆగోడలను దాకినచో ప్రాచిత్తీరములను జేరినట్లే, అంగ్లేయోద్యోగులును తదితరులును కేకలు పెట్టుచు తరుముకొని వచ్చుచుండుట నతడుమాచి తీరమునక్కఱ పా

పోవలెనని గోడల కెగబ్రాకెను కాని మొదటిసారి విఫలమనోరథుడయ్యెను. మిత్రమేల సంఘసభ్యులందరును వీరపరిశ్రమలం దారి తేరవలెనన నొకవిధి యుండెను. అవిధిప్రకారము నాయకుడైన సావర్కారుకూడ కొండల నవలీలగా లంఘించుచుండెను. అదియే యిప్పుడతనిని రక్షించెను అతడు రెండవసారి ప్రయత్నించి తీరముజేరెను. శత్రుపాశములనుండి తప్పించుకొంటినను జ్ఞాన మతని యావేదనను తగ్గించెను. అతడు ప్రాప్తతీరపు స్వాతంత్ర్య నాయువుల బీర్వెను. అవి వానికి హాయిగొల్పెను! కాని యుద్వ్యోగులికను వెనుకనుండి తరుముకొనివచ్చుచునే యున్నారు. “దొంగను వట్టుకొనుడు” “దొంగను వట్టుకొనుడు” అని నారు కేకలిడుచు, నట్టహాసముచేయుచు సావర్కారును సమీపించుచుండిరి. మూక యంతకంతకు హెచ్చుచుండెను. ఉద్వ్యోగుల ధోరణి జూచిన ఫ్రెంచితీరమును చేరిన మానవునకు ఫ్రెంచిస్థాయమే వర్తింపవలెనను న్యాయమును గాలి కెగురగొట్టి దౌర్జన్యమును బ్రయోగించునున్నారని అతడు గ్రహించెను శత్రువు లతనిని మూడు వైపులనుండి ముట్టడించుచుండిరి అతడు జీవరవరకు బోరినగాని లాభములేదని గ్రహించి ఫ్రెంచిపోలీసు లెచ్చటనైనను గాన్పించు రేమోయని యిటునటు జూచెను ఒక్కడును గాన్పించరైరి! సముద్రపుతీర; గోడల కెగబ్రాకుట; మృత్యుదంష్ట్రాకరాశమునుండి తప్పించుకొను సాహసకార్యములలో నుండు గుండెదడ; మొదలగు నన్నింటి చేత నెంతయులసియున్నను. క్రూరమృగపంక్తిచే దరుమబడు లేడివలె నతడు రివ్వునబరు వెత్తజొచ్చెను ఇట్లకడొక మెలుదూరము వరకు బరుగెత్తెను. ట్రాముబండ్లు పోవుచుండెను. అతడు వాటిని సమీపించెను. కాని యేమిలాభము! ఒక్క స్నేహితుడైనను కాన్పించలేదు! అతనివద్ద నొక్కపైసయినను లేకుండెను. ఒక్క పెన్నియున్నచో నతడు శత్రువింకను జాలదూరమున నుండగనే ట్రాములో నెక్కి యుడాయించెడివాడు! ఒక్కపెన్నీ! ఒక్కపెన్నీ! సావర్కారును రక్షించుటకొక పెన్నీ చాలును! కాని ఆపెన్నీ నిద్రువారెవరు! మాతృదేశమును, దనప్రజలను వీడి, దేశముకాని దేశములో నశేకవేల మైళ్లదూరమున సాయుధపాణులైన విదేశీయులచే దన మాతృదేశశృంఖలావిచ్ఛేదముకొర కాతడొనర్చిన మహాపరాధమున కడవిమృగములచే

వేటాడబడు హరిణకాబకమువలె వేటాడబడుచున్న యీభారత యువకున కొక్కపెన్నీ నిచ్చువారెవరు! ఒక్కడును గాన్పించడు!

కొంతమంది ప్రాంచికూలీలు దమతమపనులకు బోవుచుండఁగి, “దొంగను పట్టుకొనుడు” “దొంగను పట్టుకొనుడు” అనుకేకలువారికి వినిపించెను. చింకిగుడ్డలను ధరించిన యొకయువకుని రజిత, స్వర్ణధారులైన నాంగ్లోద్యోగులు దరుముకు వచ్చుటను జూచి యకడోకస్త్రీమరులాస్కరయి యుండుననియు, నేడియోతస్కరించి పారిపోవు చున్నాడనియు వారు తలంచి తాముకూడ వానిని పరుసువారంభించిరి కాని సావర్కారుచిరులేడివలె పరుగెత్తుచు “పోలీసు” “పోలీసు” అని బిగ్గరగా కేకలిడెను ప్రాంచియధికారుల చేతులలో బడకుండగనే తన్ను బలవంతముగా నెత్తుకొని పోవలెనని యాంగ్లాధికారు లాశించుచున్నట్లు సావర్కారు కనిపెట్టెను ఇంతలో నొక ప్రాంచి పోలీసు సావర్కారుకు గాన్పించెను. సావర్కారు వానిని సమీపించి తాను దొంగకాననియు, తానొక భారత రాజకీయ ప్రైదీయనియు, ప్రాంచి తీరమును జేరుటతోనే యతడు స్వతంత్రుడయ్యెననియు, నాంగ్లోద్యోగులతనిని బలవంతముగా నిర్బంధించి తేసికొని పోజూచుచున్నారనియు, వెంటనే తన నొకమేజస్ట్రేటునొద్దకు తీసికొని పోవలసినదనియు వచ్చియురాని ప్రాంచిభాషలో నతనికి జెప్పెను అమామూలు పీధిపోలీసున కింతపరిజ్ఞాన మెక్కడగలదు! ఇవేవియును వానివర్ధంకాలేదు! ఇంతలో నాంగ్లోద్యోగులు వచ్చి సందేహించుచున్న యీ పోలీసువానిపై వెండి, బంగారములను గుప్పిరి, దానితో పోలీసుకన్ని సందేహములును పోయి సావర్కారు నాంగ్లాధికారులకు వచ్చుగించెను, కాని సావర్కారుమాత్రము సాధారణముగా లొంగువాడుకాడు. అతడు వారి నందరను ధిక్కరించి చివరవరకును బోరుచు బలవంతముగా డజనులకొలది మనుష్యులబట్టిస్త్రీమరులొనికి లాగుకొని పోవువరకును బోరుచునేయుండెను. ఇంతలో నొక యువ్వొగి వెనుకనుండి సావర్కారు నెత్తిమీది నొకవ్రేటువేసెను. అతడు రివ్వున సింహమువలెవానిపైకురికి “ఏమిజరిగినను జరుగును గాక మీలోనొక్కరినైననుబలిపుచ్చుకొనినగాని నేనుజచ్చువాడనుగాను” అనిగర్జించెను అంతటితో నధికారుల దుర్మయములు కొంతవరకు కాంతిజేందెను.

సావర్కారు మరల బంధించబడెను. అదిడు పూర్తిగా నలసి పోయెను; నోట కూటరాకుండెను; ఊపిరి తిరుగుకొండెను; త్తయ వ్యాధి మరల తలయెత్తుకొని రావించెను; అజయమువలన గొంత మనోవేదన గలెను; కనులు క్రమశ్చక్తి సంభవించునను భయము దోచెను; తమ్ము బెట్టి బాధకు పగదీస్తుకొందుమని యధికారులు బెదరించుచుండిరి. స్త్రీలును సాగుచుండెను; పారిపోవలె ననెడు యాశ లన్నియు వృథయయ్యెను; రాత్రియందెను. రేయింబవలలతనికి సంకెలు వేయబడెను, బయటకు బోవునపుడు గూడ వారతనిని రెండు ప్రక్కలను బట్టుకొని యుండెడివారు నాలుగడుగుల గదిలో నతడు కూర్చొనవలెను; నిలువవలెను; యిటునటు దిరుగాడవలెను; కూర్చు రక్తికూడయతనికి గరవయ్యెను; అధికారులు క్రోధానలములను గ్రక్కచు దూషించుచు భయపెట్టుచుండిరి ఒకకత్తియతని యెదుడ వ్రేలాడ గట్టబడెను అతని సమీపముననున్న నొకకొయ్యపై దట్టించబడిన రివాల్యరుతో నొకవరాయి సిద్ధముగా నుంచబడెను. ప్రయాణీకులందఱు నచ్చోటును వీడి యారాత్రి మరియొకచోటుకు బోజొచ్చిరి; అధికారులు చేయనున్న దుండగముల కివి నూచనలని సావర్కారు గ్రహించి రానున్న విపత్తునకు సిద్ధపడియుండెను.

రాత్రియంతయు సావర్కారు మేల్కొనియే యుండెను; కాని కండ్లుమాత్రము మూతలువడు చుండెను. ఒక యధికారి సావర్కారుపై రూక్షవీక్షణములను బరపి “ఈసావర్కారుజాతి యెట్టి జాతియోకదా” యని హంకరించెను సావర్కారు కన్నులవిప్పి చూచి యూరకుండెను. ఊరకుండుటచే నతడు లొంగిపోయెనని అధికారి భ్రమపడి తిట్టుట ప్రారంభించి యమబాధలకు పాల్పెనదమనిభయ పెట్టెను. సావర్కారు చటాలున లేచి యిట్లనెను. “చంపెదము, పొడిచెదము అను పెద్దపెద్ద కబుర్లు చెప్పవద్దు. విప్లవ మని మీరు పిలుచునట్టి యుద్ధమము నేనాడు నేను ప్రారంభించితినిో యానాడే మొట్టమొదట నాకొంపనంటించుకొని నాచుట్టు ప్రక్కల నున్నవారి కొంపలను గూడ నంటించ వారంభించితిని. ప్రాణములతో నున్న ను నాచుట్టుకు నే నిపుడు జచ్చియే యున్నాను. ముందు వెనుకల వార యని సాహసమే నాకిప్పుడు పరమమిత్రము. మీవిషయము మాత్ర

మట్టుగాదు. మిరింకను జాలకాలము జీవించి పుత్ర, మిత్ర, కళత్రాదులతోడను, ధనకనక వస్తువాహనములతోడను బ్రతుక దలచుకొనిరి. కనుక మీరు నాకెట్టి యపచారమును గావింపబూనినను బాగుగ నాలోచించి చేయగోరుచున్నాను. మీయందరితో నేనొక్కడను బోరాడజాలనని నేనెరుగుదును కాని యిదిమాత్రము మమ్మాటికిని సత్యము మీలో నొక్కరినైనను గడతేర్చినగాని నేను మీచేజచ్చువాడనుగాను" అని చెప్పుటేగాక అవసరమైనచో దుర్యోధనుడగు గట్టబడిన పరాములలో దట్టించబడియున్న రివాల్వరును లాగి తనశత్రువులపై నురుకుటకు గృతనిశ్చయు డయ్యెను. సావర్కారు పెదవుల నుండి యాయగ్నికణములు రాలటతోడనే కుక్కిన పేనువలె కిక్కురుమనకుండ యూరకుండుటేగాక నాయధికారి విషముడై సావర్కారు నిట్లు బ్రతిమాలుకొనెను. "నేనుతిట్టుతిట్టు స్వభావము గలవాడనుగాను. ఈయన్నిరోజుల నుండియు నేను మీపట్ల చాల గౌరవముగనే ప్రవర్తించితిని. కాని నాకెట్టి సంకటములను తేల్చిపెట్టుట మీకు న్యాయమైన పనిగాదు! మీరు నాయుద్యోగమును బోగొట్టి నాభార్యాబిడ్డల నోటియన్నమును బడగొట్టిరి! నా పాటపై గొట్టుటచే నేను విచారగ్రస్తుడనై కడుపు మంటచే తొండరపడి తూలుమాటలను జారవిడిచినమాట సత్యమే!"

అంతటనుంచి యధికారుల దౌర్జన్యమును దలపెట్టుట కూని జేసిరి. శ్రేలాడ గట్టబడిన కత్తి మాయమయ్యెను. పరిసీతులన్నియు నిమిషములో మారిపోయెను. ప్రభుత్వ హస్తమునుండి తప్పించుకొనుటయు తన యద్భుత సాహసకార్యము ప్రపంచమంతటను మారుమ్రోగి భారత రాజకీయములు ప్రపంచ సమస్యగా మారుటయు జరుగునని పసార్కారు రాశించెను చివర కీరెండును గూడ నిష్ఫలములై సట్లకడు తలంచెను. స్త్రీమరు ఏడెను జేరసమయమున సముద్ర మల్లకల్లాలముగా నుండెను. అతనిలో గొంతయాశ యుదయుండు సత్యము సముద్రునిట్లు ప్రార్థించెను. స్త్రీమరు కొట్టుకొనుచుండెను. ఉష్ణ మధికమగుచుండెను. జీవితము భారముగా కాన్పించెను. ఇక జీవించుట నిష్ప్రయోజనము విజయధ్వానములచే విరివీగు శత్రురధవక్రములనలంకరించుటకు నేనొల్లను! మృత్యువా! రమ్ము! సముద్రమా! రమ్ము!

నీయమోఘ తరంగముల యాలింగనభాగ్యము నాకు బ్రసాదించుము! నాతీరములకు గొంపొమ్మని నిన్ను శీనాకసారి ప్రార్థించితిని నీవు నా విన్నపముల నాలకించితిని. కాని యది మరింత సంకట ప్రాయ మయ్యెను! కనుక నిప్పుడు చనిపోవుట కై నను నాకు దోడ్పడుము. నీయుగ స్వరూపమును నాకొక్కసారి చూపినన్ను నీకడుపున దాచుకొమ్మ! ఈవిధముగాపై న నడువడి నన్ను చెరబెట్టి హింసింపుదు నాపై బగదీర్చుకొనుటచే దనివి జెందవలెనని యూటలూరుచున్న నా శత్రువునుండి కాపాడుము!"

చివరకు స్త్రీమరు బొంబాయి చేరెను. చేతులకు సంకెలలను తగిల్చి విచ్చుకత్తులు బారులువెట్టి సావర్కారును క్రిందకుఁబిరి. వెంటనే మోటారులో నెక్కించి యతనినాక రైలుబండిలో తలుపులు కిటికీలు బిగించి నాళికకు దీసికొనిపోయిరి. తేను ఆగువరకు నతనిని నాళిక జేయిలలో నుంచిరి; మోతులతో జేతులనుగట్టి రక్షకభటు లతనిని నాసిక వీధులలో ప్రజలందరును జూచునట్లు త్రిప్పిరి అతినప్పిక మైన రక్షకభటులను మాత్రమే కాపుంచిరి. సావర్కారుయొక్క సాహస కార్య ముప్పుడే ప్రపంచ మంతటను మారుమోగెను. అతని ధైర్య స్థైర్యములను బ్రతివారును గొనియాడ జొచ్చిరి. ఫ్రెంచి ప్రభుత్వము వారు సావర్కారును దమకు తిరిగి వచ్చజేప్పవలెనని యాంగ్ల ప్రభుత్వమునకు ఫర్మానానంపిరి ఎంత కావలయున్నను జయిలులోనున్న సావర్కారున కీవార్తలన్నియు నెప్పటికప్పుడు వచ్చుచుండెను. మాజినీగారి బాల్దీలకు దలదాచుకొనుటకు బోటిచ్చితిమనియు రాజకీయ స్వాతంత్ర్యము కొరకు బోరాడు స్వతంత్రజాతులను రక్షించుటకు వీరకంఠిణమును దాల్చిన జగట్టిలమనియు వీరములను గొట్టు యాంగ్ల రాజనీతి తమ నిరంకుశ ప్రభుత్వ పదతాడనముల నుండి రక్షించుకొన జూచుచున్న భాగతదేశ సమస్య వచ్చినపుడిట్లు 'పిలిమంత్రములను' గొట్టి యంత్రాజీయ ధర్మమును విడనాడటచే యూరపు, అమెరికాలలో నగుబాటుకా జొచ్చిను చీనామొదలు ఈజిప్టువరకును ప్రపంచ మంతయు సావర్కారు జీవితములతోను చర్యలతోను బ్రతిధ్వనించెను. ఎప్పుటజూచినను సావర్కారు యటములే. అతనిని మాజినీ, కమాతు

మొదలగు వీరులతో బోల్చుచు ప్రాన్సునున్న పత్రికలన్నియు నతనినెట్లైన ప్రాన్సుకు దిరుగ రప్పించుటకు విశ్వప్రయత్నములను, జేసెను. కాని ప్రాన్సు జర్మనీలమధ్య వైరము పొసగు ననుభయముచే నింగ్లండుతో గూడ నీ కారణముచే నిట్టిసమయమున వైరము తెచ్చు కొనుటకు జంకి ప్రాన్సు అంతర్జాతీయ సభయైన హేగుసభ కీ విషయమును విడసివేసెను. విప్లవనాయకులు కొందరు హేగుసభకుపోయి భారతదేశ సమస్య నన్నిజాతులవారికి నెరుకపరచిరి జయిలులో నుండియే సావర్కారు పంపించిన వ్రాతమూలము హేగుసభలో పంచిపెట్టబడెను.

ఈ వార్తలన్నియు సావర్కారుకు తెలియుచుంటెను “ఇప్పటికి నేను ధన్యుడనైతిని! నావిడుదల విషయమై నాకెట్టిచింతయులేదు కష్టములను మృత్యువునుగూడ నేనే కొరుకొంటిని నే నాయన్నింటి కిని సిద్ధముగనే యున్నాడను కాని నానిర్బంధ మాంగ్లప్రభుత్వమును గజగజలాడించి నాయభివ భారత సంఘాభ్యుత్థపదవిని సార్వకము జేసినదని నేనెంతయో గర్వపడుచున్నాను కెభావ్! ఇటాలియను, రషియను విప్లవనాయకుల సాంప్రదాయమున కిదియెంత మాత్రమును దీసిపోవునది కాదు! నాయాత్మ కాంతించినది” అనియతడు గర్వపడెను.

సావర్కారును భారతదేశమునకు దీసికొనివచ్చిన యుద్వేగి పదవి తగ్గించి వేయబడెను; శ్రేంచి పోలీసువానికి జయిలు ప్రాప్తమయ్యెను. భారతదేశములో విప్లవోద్యమము నణచివేయుటకు బ్రత్యేక ఆక్టు తయారు చేయబడెను. దానికపీలులేదు; జ్యూరీలేదు.

ఇట్టికట్టుదిట్టములతో యాలసిద్ధాంతములు గాలికెగుర గొట్టబడి సావర్కారు మొదలగువారి నేరములు విచారించబడెను. సావర్కారు నన్నివైపులను మూసివేయబడిన మోటారులో హైకోర్టుకు తీసికొనివచ్చిరి. అతడు ఖయదీలను విచారణచేయు రంగస్థలము నెక్కుట తోడనే హర్షధ్వనులు చెలరేగెను. గాలీలలోను పసారాలలోను ఒక్కప్పట్టయైన లేకుండ ఖాళీ చేయబడెను. కాని ముప్పుది నలుబది మంది యువకు లతనికి స్వాగతము నొసంగిరి. వారుగూడ నతనితోడి

ముద్దాయితే! వారును పడరానిపాట్లను బడిరి! అనేక హింసలను లోనైరి! సావర్కారు పదివయస్సులో బంధుగులతో లేక మిత్రులతో యగుటే వారు గావించిన మహావరాధము. ఎట్లులైన వారినండి సావర్కారుపై శేరములను లాగవలెనని సర్వప్రయత్నములను జరుపబడుచుండెను ఇట్టిస్థితిలోకూడ సావర్కారును జూచుటతోడనే వారి శరీరము లుప్పొంగెను. సావర్కారు ప్రజానాయకుడు. వేనకువేలు ప్రజలతనిని యూరేగింపులతోను, భజనలతోను, యుత్సవములతోను బ్రహ్మరథమును బట్టిరి కాని యాయన్నింటికంటే సీయువక బృంద మిచ్చిన స్వాగతముచే నతడానంద పరవశుడయ్యెను. ఆయువకులలో నారాయణ సావర్కారు గూడనుండెను! నాలుగేండ్లక్రితము పదిహేను వత్సరముల బాలుని సావర్కారు విడిచివెళ్లెను. సావర్కారు వాని నానవాలు బట్టగలడో లేడో యని పరీక్షించుటకు వారతనిని నితరులతో గలిపివేసిరి. సావర్కారు వానిని మొదట నానవాలు బట్ట జాలక స్నేహితులందరును దమదాము నవ్వుకొనుచుండ గొంతసేపటికి గుర్తుపట్టెను.

ఇంతలో కేను విచారణ ప్రారంభమయ్యెను, సావర్కారు విచారణలో బాల్గాన నిరాకరించెను తా నెట్టి తప్పిదమును జేయక పోయిననుదాను శ్రాంతిని న్యాయముక్తి నుండెననియు, నంతరాత్మియ ధర్మములను తుంగలోమారద్రోక్తి తన్ను బలవంతముగా దీసికొనివచ్చుటచే దానీజబర్ద స్తీవ్యవహారములూ బాల్గానజాలననియు నతడు స్పష్టపరచెను భారత దేశములోనియాంగ్లాధిపత్యమునుదా నగీంకరింపజాలనని చెప్పి యాతడూర కుండెను. ప్రాణము మీదకువచ్చు విషయములు చర్చకు వచ్చుచున్నను సావర్కారు మాట్లాడక తన స్నేహితులపై వచ్చు శేరముకొర కాతురతపడుచు, విషయములను వ్రాసికొనుచు, క్రానుకరీక్షలకు దయారుచేయుచు, యమబాధలనుపెట్టి తప్పిదములను లాగికొనిరిని చెప్పినవారిని వానినన్నింటిని తగ్గించు కొనుడని హెచ్చరించుచు తానెట్టి క్రానుకరీక్షను జేయక తనదిక్షణే పాటించెను.

సావర్కారు భారత దేశమునకు వందలకొలది రివాల్యూల కట్టల నెట్లు రహస్యముగా బంపించెనో, అందుల కెట్టి మాయోపాయములు పన్నుబడెనో, వేగులవాండ్రు, ఓడరేవులలోని సుంకములను

పక్షాలుజేయు నధికారులు మొదలగు వారి కండ్లముందర నే వీనిని దీని కొనిపోయిన ధీరులెట్టివారో, మహాశాస్త్రము, బంగళము మొదలగు రాష్ట్రములలో బాంబుఘాతకరీ లెట్లుపాపించిబడినవో, కన్యకలుగూడ నొక్కొకపుడెట్లు బాంబులు మొదలగు ప్రేలుకుసామానును దీసికొని పోయి దాచుచుండెడివారో, కన్యకల రహస్య సంఘములు గూడ నీయోధుల సంఘములతో గలసి యెట్లుపరిచేసినో మొదలగు ననేక రహస్యములు బహిర్గతము గావింపబడెను. ఒకమూల విచారణ జరుగు చుండగనే రక్షకభటులు మాట్లాడకూడదని వారించుచున్న ను వారు విప్లవ ప్రచారమును గూర్చి తమలోతాము జరిపించు కొనుచుండిరి. సావర్కారు రిదివరకభివస భారత సంఘసభ్యులు కాని వారినందర నా శివరములో జేర్చుకొనుచు విప్లవ సిద్ధాంతములను వారి కెరుకజరుచు చుండెను.

తీర్పుచెప్ప వలసిన దినమువచ్చెను; నలువదిమంది ముద్దాయిలు కిలకలలాడుచు దమలో దామెకసక్కెములాడు కొనుచు “నేటియంత్యపరీక్షలో” ను తీర్చులగు వారెవరాయని తర్కించు కొనుచుండిరి. యావజ్జీవ దేశాంతరవాస శిక్షను సంపాదించుకొను వాడు ‘మొదటితర గతి’లో ను తీర్చుడనియు, దక్కువశిక్షలవారు ‘తెండవతరగతి’ మొదలగు తక్కువ తరగతి యనియు సంగీకరింపబడెను. ఏమియు శిక్షపడని వారు పరీక్షతప్పిన మొదదబ్బాయిలు! మొట్టమొదట నాయకుడైన సావర్కారుకు దేశాంతరవాసము విధింపబడెను. సావర్కారులేచి ‘పందేహతరం’ అను యాహవరసముతో దానిని శిరసావహించెను. ఇట్లు దేశాంతరవాసములు కఠినశిక్షలు మొదలగునవి వరుస గా విధింప బడెను.

వెంటనే రక్షకభటులు ఖైదీలపైబడి సావర్కారు చేతులకు సంకెలలను దగిల్చి తీసికొని పోవుచుండ నతడు తన టోపీని విసరుచు నిక యాజన్మ్యలో కలునుకొనుట కవకాశము లేనితన భటావళినుండి కడసారిసెలవు గైకొనెను!

తీర్పులోని కొన్నిసారాంశములు.

1906లో పూనా, నాసిక్లో స్వాతంత్ర్యవేళమును ప్రజలలో లుగజేయుటకును, విదేశప్రభుత్వముపై ద్వేషమును రిక్తశూన్యబట, కును సావర్కారుపశ్చాత్తాపముల నిచ్చుచు, నూనెక శిక్షణము పలనను.

కారీర పరిశ్రమల వలనను విప్లవమును విజయ క్రవము గావించువచ్చు నని ప్రచారము చేయుట—

1909లో జాకన్సునువాత్స్య జరిగినతరువాత గణేశ సావర్కారిని టిని సోదాచేసినప్పుడు 1776 - 1876లలోని యూరపియను విప్లవ మాలవాటి హాస్య సంఘములనుగూర్చి ప్రాప్తు వ్రాసిన గ్రంథియొకటి దొరకెను. అందులో రషి యను విప్లవకారులెట్లు రహస్యముగా చిన్న చిన్న మండలములను స్థాపించిరో, ఆమండలము లన్నియు నెట్లు ప్రత్యేక భాగములుగా విభజించబడినవో, యేమండలములని సభ్యు లామండలము వారికేగాని యితరులకు తెలియకుండా నెట్లుండెడి వారో మొదలగు విషయములు కలవు. దీనిని బట్టి ఇట్టిసంఘము లనే కము లేర్పడినట్లును, వారందరును నొకేయుద్దేశ్యముతో బనిచేయు చున్నట్లును, వివిధమండలముల వారొకరినొక రెవగక పోయినను యొకచోటనుండియే యాయంశములను నేకరించు కొనుచుండినట్లును తెలుచున్నది.

మాజినీజీవితమును వ్రాయుట, అందులో సావర్కారు వ్రాసిన యుపోద్ఘాతము విప్లవమును సృష్టముగా ప్రేరేపించుచున్నది.

అతడు యూరపులో జరిపిన చర్యలు : — దీనికి1908మే మొదలు 1909 ఫిబ్రవరి వరకును 'భారత గృహము'లో పనిచేసిన తరు య్భజాడను వంటలవాడును, నొక యింజనీరింగు విద్యార్థియు, లండ నులో సావర్కారుతోన్నేహము చేసినమరి యొకడును; సావర్కారు వద్దగాని యతని స్నేహితులవద్దగాని దొరికిన కాగితమును; అతడు వ్రాసిన కాగితములును సాత్వ్యములు పైనచెప్పబడిన లండను సాత్వ్య ములలో దీనిని కూడ త్రోసిపుచ్చుటకు వీలులేదు. "భారత గృహము" లోని విప్లవ పక్షమువారి కతడు నాయకుడని యవన్నియు ఋజువు చేయుచున్నవి. అతడు "భారత స్వాతంత్ర్యయుద్ధము" అని నామ కరణమిడి 1857లోని భారతవిప్లవ కారుల చరిత్రను వ్రాసెను. ఆవిప్ల వములో చనిపోయిన విప్లవకారుల నందర నభివంధించుచు 'ఓదేశ భక్తులారా'యను యుద్దేశమును రగుల్కొల్పు కరచక్రములను భారత దేశమునకు బంపెను. అతడును 'భారతగృహము' లోనివారును గలసి బాంబులను తయారుచేయు విధమునుగురించి పుస్తకములను టెపుకొట్టి భారత దేశమునకు బంపిరి. అతడభినవభారత సంఘమువారినుండి

ప్రమాణమాలను గైకొనుచుండెడివాడు. ఈ సంఘమునకు కాఖలు ప్రపంచమంతటను కలవని యతడు చెప్పనట్టిదగు లండనుసాక్ష్యులు చెప్పచున్నారు.

1908 లో ఆదంబ్రాహ్మణుడు భారతదేశమునకు పోవునపుడు సావర్కారతనిని 20 త్రానింగుపిస్తోళ్లును, కొన్ని తోటాలకు తన పెట్టెలో దాచి తీసికొనిపొయి బొంబాయిలో నొకరి కిమ్మని బలవంత పరచెను. మరియుక సాక్షి 1910 లో భారతదేశమునకు పోవుచుండ నతడిట్లే బలవంతపెట్టెను. కాని యత డొప్పుకొనలేదు. చివరకొక్క పిస్తోలు నతనికి బలవంతముగా కట్టబెట్టెను.

చతుర్భుజాన కిచ్చిన పిస్తోళ్లును, బాంబునుగురించి వ్రాసిన ప్రతులున్న భారతదేశము చేరెను. గణేశసావర్కారు యింటిలో నా ప్రతియొకటి దొరకెను. పారిసులోనున్న భారతరాజద్రోహసంఘముతో సావర్కారు సంబంధము కలదు. చండేరీరావు నరస్తుచేసినపు డతనిపద్ద 'పండ్డేహతరం' ప్రతులు దొరకెను. కర్జనువిల్లినచంపిన డింగ్రాను న్నుతించుచునవి వ్రాయబడెను. వానిని సావర్కార్ యతనికిచ్చెను. ఆకరపత్రము రాజకీయవాత్సలను ప్రోత్సహించుచుండెను దాని నతడే వ్రాసినను వ్రాయకపోయినను భారతదేశములోనతడిట్టి ప్రచారమునే చేయుట కుత్సహించుచుండెను. "శిష్టోగస్తులను చంపివేసెదమని భయపెట్టెను. దానితో నిరంకుశప్రభుత్వ యంత్రమున కవసావకాల మాసన్నమగును. ఖుధీరాంబోను, కన్సెలాల్ తత్తామొదలగు యోధులచే దేదీప్యమానముగా ప్రారంభింపబడిన యీ పద్ధతినే నిరంతరము సాగించితిమేని భారతదేశములోని బ్రిటిషు ప్రభుత్వము త్వరలోనే యంతరింపగలదు. ప్రజలలో సుద్రేకము రగుల్కొల్పుటకును, ప్రభుత్వమును నిర్వీర్యము చేయుటకును నిట్టి ప్రత్యేక ప్రత్యేకవాత్సలే శ్రేయస్కరమైనవి. ఇవియే విప్లవమునకు ప్రథమసోపానము" అనునట్టి ప్రబోధము లనేకము లందుగా గలవు.

వినాయక దామోదర సావర్కారు: — "రాజద్రోహమును గూర్చిన సమ్యసలో వినాయక సావర్కారు చర్యలనేకములు చర్చించబడెను గనుక ఎతనికేనును ప్రత్యేకముగా విస్తరించి చర్చించుటనవసరము 'భారతగృహమున' కతడు యాజమాన్యమును వహించిన రోజులలో భారతదేశమున పంచిపెట్టబడిన యొక కరపత్రమును నిచ్చుట దాఖలుచేసెదము. దానిలోని విషయమునుబట్టి చూడ నది లండనులో

విప్లవకారుల యుత్సవములను జరిపినవాడు వ్రాసినట్లు కాన్పించినది. ఈ కేసులో దాఖలుచేసినప్రతి కాళికరుగృహమును సోదాచేసినపుడు దొరకెను. దానిని మరియొక ముద్దాయి వినాయక సావర్కారు వద్ద తీసికొని కాళికరు కేచ్చెనట. అది బ్రిటిషు ప్రభుత్వముపై హోరా హోరీ యుద్ధమును ప్రకటించుచుండెను. అందులో నొకవాక్య మిట్లు న్నది. “యుద్ధము 1857 వ వత్సరము 10 మే తేదీని ప్రారంభమయి 1908 మే 10 వ తేదీ కింకను ముగియలేదు, మరియొక మే 10 వ తేదీ పరమావధిని చూచువరకు నీయుద్ధ ముగునదికాదు” దుర్బోధనలచే తను, యుద్ధమునకు పురికొల్పినద్యు ప్రతులను పంచిపెట్టుట చేతను, ఆ యుద్ధములను సరఫరాచేయుట చేతను, ప్రేలుడు సామగ్రిని తయారుచేయు విధమును ప్రచారము చేయుటచేతను ముద్దాయి యుద్ధమును పురికొల్పుటచే దోషియని మేము తీర్మానించుచున్నాము కనుక నతడు 121 సెక్షను (ఎ) ప్రకారము శిక్షార్హుడు.

— తీర్పు

వినాయక బామోదర సావర్కారుకు:—కోర్టువారు నీపై యావజ్జీవ ద్వీపాంతరంవాసమును; నీయావదాస్తిని ప్రభుత్వమువారు పశపరచుకొనునట్లును శిక్ష విధించుచున్నారు.

ఈ శిక్ష చాలక సావర్కారుపై జాక్సను హత్యను ప్రోత్సహించెనను మరియొక కేరము తేబడెను. దీని కురిశిక్ష విధింపబడునని చాలమంది తలంచిరి సావర్కారు రెంతమాత్రమును జలింపక వెనుకటవలెనే భారతదేశముగాని యాంగ్లాధిపత్యము నంగీకరింపజాలనని వాదించుటండెను. హేనుసభలో యావత్ప్రపంచ దృష్టిని సావర్కారు జాకరించుటచేతనో, మరేకారణముననో యురిశిక్షను మనిజేసి న్యాయమూర్తు లతనిపై మరియొక సారి ఆశిక్ష నేవిధించిరి. “త్యాగము కష్టసహిష్ణుత మాత్రమే నేడు గానిచో రేపైనను భారతమాతకు మోక్ష సామ్రాజ్యమును కేకూర్చగలనను దృఢవిశ్వాసముతో మిథర్యకాస్త్రములు విధించు నెట్టిచారుణశిక్షనైన పతి సంతోషముతో నాలింగన మొనర్చుటకు నేను సిద్ధముగ నున్నాను” అని సావర్కారు వదించి చేతులకు సంకెలు తగిల్చి కస్త్రపాణులైన రక్షకభటు లతనిని కోర్టు నుంచియు ప్రపంచదృష్టినుంచియు దొలగించుచుండ దేశమాత నిట్లారాధించెను.

— • మొదటి వాయిదా • —

“రీ! ఈ నీచిరతల్లిదండ్రుల యల్పనేన సంగీకరింప వేడుచున్నాను రీ! నీ యింకా మును దీర్చుకొనటకు మేమెంతటి వారము!”

నీవు ముక్తకీర్తనదండీతివి! నాకు స్తవ్యమనిచ్చి ఘనము నొనర్చితివి!

మే మిగోజాన నీయజ్ఞకీలలో బ్రకటింపబడుచున్నాను! నీయుగా మయొక్క మొదటివాయిదాను చెల్లించితివి! మేము తిరుగ పునర్జన్మమునకు నీయజ్ఞకీలముంటచే నావారముల వెత్తుచున్న యజ్ఞదేవత సంతృప్తిపొంది నీకు జయము చెబుచున్నది. నీవు యాత్మార్థమును జేయుచుందుము.

కాళిదీపగన కంసారి యైన శ్రీకృష్ణుడు నీవిజయ సాధ్యమును వహించి యుండ దీక్షాధరమును నాయాకుడైయుండ, ముప్పది కోట్ల మద్దుబిడ్డలు యోధులయి నీవ్యజమున జేరి పోగుచుండ మేము వాడులమైనను యాదీవ్యవమునానానా మగుచుండి కాదు! రీ! ఆదిచరచర ముందుకు బోవుచు నీవ్యక్తుల సంగత్యముగా నిర్ణయించి నీదివ్య దక్షిణానానముతో స్వర్గంత్రి, ధర్మచితాకమును విజయానక లక్షిత తీరనగళిరములందు పాపించుకున్నే!”

— • అండమాను రంగము • —

సామెతలు అండమానుదీవులకు బంపబడెను; ఇవి ఒంగారా భాతములో గంగామఖమున కయిదువందల తొంబదిపైళ్ల దూరమున గోలునులు గోలునులుగా నుండు ద్వీపసమూహము ఇవన్నియు గోండలతోను నావయ్యలు చొరరాని కీరరణ్యములతోను నిండియుండును ఇచ్చట సంవత్సరమున కెనిమిదిమాసములు హోరున వరించుచుండ ముదగజ సన్నిధిమాలగు మేఘములుపై కెగయుచు, చిమ్మచీకలులతో నాకనమును గవ్వమిండును. ఈగలు యుమ్మచి మునురుచు పనువ్యతావన తగిలించి వెంటనే వారిపై న్రాలును జలగలు మూరేడుపాడును. నయండి మనుష్యులను భీషకు సిద్ధముగా నుండును. దోమలకు కీరరణ్యము అవిమనచిన్నగొల్లభానులంతక (grasshoppers)యను

మలేరియాను క్రచారము చేయుచుండును. సముద్రపుటొడ్డున కుల్లిన ఆకులకుప్పు చదియుండును ఇచ్చటి యాదిమనివాసులదనిజాతివారు దిగంబరులు. వారరణ్యములోనే యుండి యున్నదవ్వడు. పైకి వచ్చి మనుష్యులెద్రుటనైనను బాడకట్టినచో దను యీటెలలో దూరము నుండియె, తాము గాన్పించకుండ గుడితప్పకుండ పుర్రెలనెగురజేయుచుందురు.

ప్రభుత్వమువారి దీవులను మొట్టమొదట 1857వ వర్షములో దనుపై తిరుగబడిన మ్యూటిసీదారల శిక్షకొరకు స్థాపించిరి. తరువాత 1863 లోను, 1870 లోను యీ ప్రదేశమును బాగుచేసి, యడవులను సరికించి కొంతవరకు వానయోగ్యము గావించి చుమాలు ఖయదీలనుగూడ బంపుట కేర్పాటులజేసిరి ఇచ్చట సాధారణముగా 18000. మగఖయదీలు 700 లేక 800 యడఖయదీలును నుంచబడుదురు. నలు వదిరోజుల కొకసారి భారతదేశమునుండి స్త్రీయరు ఖయదీల నిచ్చటకు దీసికొని చచ్చుచుండును. భారతదేశమునుండి ఖయదీలు వచ్చుటతోడనే కొంతగారద్యోమువద్ద ద్యోగపాతకుల వారిని రోగిపెట్టుచు వారి గారి శిక్షను, సరిమితిని యెప్పు చీటిని వారిమెడలకు గట్టుదురు. పిమ్మట వారు తోడనే కారాగారాధికారియొడకు వీరందిరును వరు సేగా నిలువవలెను. అప్పుడత డిట్లుక గింభిరోషవ్యాసము నిచ్చును. 'ఇదిగో! మీ రీజయల గోడను జూచితిరా? అవి యంత యెత్తుగా లేవు. మీ రెచ్చటకును బానిసోవుటకు వీలులేదు. కనుక నే నియలు వువి ఎటుజూచినను 1000 మైళ్లవరకు సముద్రము దీని నావరించి యున్నది. అడవులో నడవిపందులు బావురకెల్లులు దప్పు మల్లకూర వ్యాగములు లేక పోయినను ఇచ్చట కాలావాలాలైన నడవిజాతివారు వ్సారు. వారికి మనుష్యవాసవ తగిలినచో సంతదూరమున నున్నను దను యీటెలకు బడిగొందురు. నన్ను చూచితిరా? నాపేరు బారీ. విధేయతతో శ్రమించువానికి నేను నేపకుడను. అ విధేయులయొడ నేను దయాదాక్షిణ్యముల కావజాలను. మీరు నేను కేప్పినట్లు నడచుకొనియెడల బ్రహ్మదేవు డడ్డువడినను నేను మిమ్ము బడచువాడను కాను. ఇది మమ్ముదీని సత్యము! ఈ బైర తీరమునకు మూడు మైళ్ల తల వల భగవంతునకు జోటులేదను సంగతి జ్ఞ ప్రియం దుంచుకొనుడు

మృత్యుభూమి నుంచు గర్భవతియు నొంకొకరిని; ఇట్లు వాఱుషియును మును దీప్యకొంటిని. ఆచారాత్మకుని ద్వైతమున జీవితము ధైర్య శంఖ దుండుభులను మ్రోయించి శ్రీ గామును ప్రభుమంగిలించు ముగ్ధును సాగించి కేయతన సైన్యముల ఎడిపించితిని కేయతనము కేయతనా తాపాగ్ని చేత పుడనై నానేం యునకును దీప్యకొంటిని దీప్యము నాన క్షయమగును యెముకలు గూడ నీయండలను బుల్లపై దహన సంస్కారము గావించుడి నామూలన విలసిల్లి పత్రము మిగిలి యున్నది వంశము నశించిపోకుండ సంకానోన్మిత్తుల గావించి పితృగమను దీర్చుకొనవలెను నార్యభక్తి నిర్వహణయన కననుర్పుడ నగుటచే నే నభినవభారతమున (young Indian generation) నావారసునిగాను నామూరునిగాను దత్తత చేసికొనుచున్నాను. నాకు పుత్రికాపుత్రుల కరవుతీరనని. నేత్రదళమును దెరచి శకువోలికలో నుండి చూచునతికంటెలో నుండియు నీ ప్రపంచాదృశ్యములను మరల నూతనముగా జూడవచ్చునది నేనే! ఇందీరవనిగ్గులను దేలు యేబాల వదన సరోజమునుజూచినను నావృద్ధయ మపారప్రేమ, కరుణానిపాతి రేకముల నుప్పొంగుచుండును. బుద్ధివైశద్యమును, నాకాంతురములును లలాటఫలకమున ముద్రితమై యుండు యౌవనావిర్భావము గాన్పించి నపుడది నాచిన్నవాటి మహదాశయుల నన్నింటిని నొక్కసారి రగుల్కొల్పి నాకు భారతిభావివంశస్కర్తులం దిహెఘ విశ్వాసమును బుకొల్పుచుండును ఒక్కభారతిజాతీయేకాదు! మానవమునంతయు నట్లే కాగలదన విశ్వాసము నాకువలెనుండును ఓయ్యులారా నునునార గాత్రులారా! మారందరును నాకునారునే! మానవయువత లలో నేనవవరతమును యౌవనాడనై పితృగమను దీర్చుకొనవచ్చు డను. వృశ్చువా! నీనిక నీయిచ్చియువచ్చినట్లు చేసికొనవచ్చును. నేనెట్లో నా ఱుషిదేవ, పితృగమను దీర్చుకొంటినిని సమాధాన వడి తిని నేటివిధులను గూడ నే నచ్చడే నొకేర్చుకొంటిని. మన విధు తెచ్చియో, మనము వాటివనగళముగా నిర్వర్తించుటెట్లో, మన మెప్పుడు దుదముంతుమో, యెప్పుడ నైమింప నున్నారమో తెలిసి కోసలు గొర్రెనైమనను. జ్ఞానులు మొదలగు వారినేకు లీవిషయమె యిదిక విరుదాభిప్రాయాల రెలిబుచ్చినను, నే నేది మానవకాళి

వృద్ధికిని, మానవాశ్మకళ్యాణమునకును వోడ్చుడునని ఋషులును, పూత
చరిత్రులును వచించిరో దానినే మనుష్యధర్మముగా స్వీకరించితిని.
ఇట్టి మానవధర్మ నిర్వహణములో నొక్కమనుష్య మాత్రు డెంతవని
విర్వహించగలడో యంతవనిని గవ్వవరం వరలను సహించి, నాకున్న
వరిస్థితులనుగూడ ధిక్కరించి సాధించితిని. నాదీక్ష కాటంకములను
గల్పించు పీరికి తమమునకు నేనెప్పుడును జోటిచ్చి యుండలేదు. కులి
నత; అవ్యంగ మైన శరీర సౌష్ఠవము; కంటికి రెప్పవలె గాపాడబోషిం
చిన జనకుడు; కరుణాకరమూర్తియైన తల్లి, త్యాగ, కష్టసహిష్ణుతలకు
విధియై ముందడుగు వేయుచు దల్లికంటె నాప్యాయతను జూపుజ్యేష్ఠ
సోదరుడు; సమర్థుడు, విసమ్రుడు, బ్రాత్యుత్పలకరాయణుడునైన
కవిశ్వసోదరుడు; వియాదర్శమును లేనిచో గడుపేయముగా బతు
ప్రాయముగా నెన్ను వేయునట్టి యీశ్వరు మానవ జీవితమును
పార్శవము చేయుచు, "గాడిద మోత జీవితమున కొకెంత
వన్నెదెచ్చి ధైర్యసాహసకలాపముచే విశుద్ధశీలమును బ్రసాదించు
మహదాదర్శము మొదలగున వన్నియు నాకు బ్రసాదించబడినవి.
జ్ఞానము, పరమ పవిత్రులు మొదలగు ఋషిపుంగవుల వంటివారితో
గూడి ఆపరాత్మరుని పదకములములను నేనించు భాగ్యము కొంత నా
కల్పించి. కీర్తికాంక్షను గూడ గొంతవరకు నేను జవి చూచితిని నే
ననేక పవిత్రోదయములను బాసము చేసితిని; నానాపుణ్యభూములు
పుణ్యనదులు, పుణ్యనాయలు మొదలగువాటి సౌభాగ్యము నామాట వి
తిని, బ్రహ్మోత తాపసాగ్ని మొదలు ప్రియజనాకేవి సౌభాగ్యము
వరకును జీవితములోని శీతోష్ణ సమనుభవముల ననుభవించితిని;
వృదు పథురపీఠాశ్రితి మొదల పృథ్వీసమ్మతులనును బోవసోగడు
శృతికఠోరమగు గురగురధ్వని వరకు నాలకించితిని. స్త్రీలను, పురుషు
లను, దేశములను జాతులను, ఖండములను, ఖండాంతరిములను మొద
లగు విభిధధర్మముల సీభూతల చిత్రప్రదర్శనకాలయందు తిరుగడుచు
గాంచితిని వృక్షవా! అట్టి నా యీశ్వరద్రవ్యము నొక్కసారి
బుగ్గించి నీమనోధము నీడేచుకొనము!

కాని నాయావనసౌభాగ్య మంతయు నడవినిగాచిన వెన్నెల
వంద మాయెను!

ప్రేమమృతము నీవెదవులు చవిగొనువంతనే దయా దాక్షిణ్య
 తోనన్యమైన యాకట్టడివిధి నన్నిట్లే యండమాను దీవులకు విసరివైచెను.
 తేజ్రాయమునందే నేనిట్టి శతాపాగ్నికి బాల్పడినను యతిరథముహార
 భుజుగూడ సహింపజాలని దుస్సహనంతాపతాపమును భరింపగలిగెడివి.
 ఈ జీవిక పార్వణచంద్రచంద్రి కాకరంగములలో హాస్కేడలను నలుగు
 చలెననెడు యానోత్సాహ మింకను నాలో బూర్తిగానకింపలేదు!
 అయినను జీవికభాగ్యము వంతను దీనికొరకే సమర్పించిన యయాతి
 చుక్కన ర్తిగూడ దృష్టికలుగకపోయెను! కోరికయను బీజమున కనుభ
 వములేక భోగమును ఫల ముదయించును. కాని; యీఫలములోనే
 తిరుగు మరియొక బీజముబుట్టుచు దీని కంటులేకయున్నది. నేయుపారు
 అనుభవించినను మొట్టమొదటి భోగమేకాని మూతనాంశ మేదియును
 నానరారు కనుక నీయభిమతము ననుసరించియే నేని తుదిమాటను
 ప్రాయమున్నాను. "కాదినములను నే నెప్పుడును వృథపుచ్చలేదు.
 కనుక నవి యిప్పుడే స్తమించినను నేను విచారించను."

లేవటి విషయమును గురించిగూడ నా కెట్టి విచారమును లేదు.
 ఒకవేళ నేను తిరగ బుట్టుట సంభవించునేని "మన మేవిత్తులను జల్లి
 తిమో వానినే కొనికొందు" మను శ్వాసము ప్రకారమును "నీవు
 వంచరించినట్లే, నీవు వంచరించిన పురిస్థితులలోనే యితరులను నంచ
 రించుచో మానవాభిప్రది కెంతమాత్రము నాటంకము గలుగవట్లు సంభ
 వింపవలె" నను సిద్ధాంతమును నెట్టిఫలమును గోరకుండ నేను కైశవ
 మునుండియు జరిపితని. "నీస్మితరు లెట్లుచూడవలెనందునో యట్లే
 నీవును యితరులను చూడుము." అను పవిత్రాదేశమునే నేను కిరవా
 సహించితిని. నే నెప్పుడైన విధిలేక తీవ్ర, కఠిన పద్ధతులకు గడంగితి
 నేని ధర్మదేవతా ప్రేరితులమయియే నేనును నాతరమువారునుగూడా
 రిట్టి యపామాన్యపరిస్థితులకు బురికొల్పబడితిమి. నాజయిలు యావర
 లలో 10 అడుగుల పచ్చిక బయలు కలదు. నే నచ్చట విడువబడినపు
 డేటువట్లు తిరుగుచు కొద్ది పరిశ్రమను దీసికొనుచుండెడివాడను. నే
 నప్పుడు నాధ్యానములో నీవిశ్రమంతటితోను సంధానైక్యములను
 గ్రహించుచు నాకాలికింద కలయె టి చల్లగా లికి నంతోమితిలేకమును
 శృంగముచేయుచున్న నుతుమారపరిత్యజ విశేషమునకు నొప్పి కలిగిం

అలా దనుభావముచే నొక్క యడుగునను నుండుడు వేయబాలక
 ప్తాణువువలె నిలిచి పోవుమండెడివాడను. ఒక్కొక్కపుడు నాతోడి
 ఖయదీలవాఁడ్య భోజనమునకు కూర్చొనినపుడు పరిపతరముగాని భావ
 ప్రసంగములో నన్ను నేను మరచిపోవుచు “ప్రతిబీజమును ప్రాణియే
 కదా! ప్రతిప్రాణియు వృద్ధిపొందుచు ప్రాణములతోనుండ నుత్పాసించుటలేదా? ని నీవిధముగా చంపివేయుట కిటుసారితో నమానమై
 నదికాదా? ధాత్యపుగింజ యైనను గోధుమగింజయైనను మరయొక ఫల
 మునకు బీజముగులేదా?” అను భావములతో నన్ను పురుషుడై నోట
 జోడుండు నాగిపోయెడిది! ఇట్టి విశ్వక్సేమతో, విశ్వక్సేమతో నేను
 జేయజోవు ప్రతికారమును బరిక్షించుకొనుచు, సీ ప్రసంగములో నే
 జీవజోటికిని హనిచేయురా దను మాత్రమును బాటించుట యసంభవ
 మనుచిరము బాదించుచుండ, నైతిక సత్యము లింతయస్థిరముగా
 నుండ గాఢపీల్చికొనుటే జీవహింసయును కూలపుపోటు వృద్ధియు
 నును ప్రక్కలుజేయుచుండ, ప్రపంచ ధర్మమును మానవసీతిచే నథగా
 మానము జేసికొన జూచుట దుర్లభ మనునారాజ జనించుమండెడిది.
 ఒక్కొక్కప్పుడు నేనిట్టిభావముతో విచారగ్రస్తుడనై జడునిభంగి
 చేష్టలు దక్కి యుండెడివాడను. అయినను నే నట్లాడరించుటకే నా
 సర్వత్ర క్తుండు వినియోగించితిని. దీని నతి కమించుచో విదిలేకనో,
 యజ్ఞము చేసేనో మాత్రమే నే నట్లు చేసితిని. కనుక నాకు రేపటి
 విషయమైకూడ నెట్టివిచారమును లేదు ఈవృత్తుతరమును దాటు
 పెంతకప్తమొకదా! కాని యవతల వైపున గట్టులేని గట్టుననున్న
 పుణ్యపురములకును, గులీమలకును, యోగులనుగూడ క్రిక్కువ్వుత్తగ
 వానని రాయభారమును నాతో నేను గొంపోవుచున్నాను. “కను
 ధర్మము నకళంకముగా నిర్వహించిన వారెన్నటికిని హతభాగ్యులు
 గాజాలరు.” ఇది యెన్నటికిని బరమసత్యము! ప్రకృతి వాదులై,
 నిరీశ్వరమైన ధర్మమాత్రమునమాత్రమే విశ్వసించువాలు కూడ దీని నీ
 బలపరచుచున్నారు.

కనుక స్వర్గపరకములు, చావుపుట్టుకలు, బంధమోక్షములు
 మొదలగునవి మనకర్మఫలములే యని వదించు వాక్కులే నశ్చిన్నగా
 నెడల సదాచార, ధర్మమాత్రముపారముగ నీలోకముండే తీరివంతము

అతడు చాలా బాగుంటే మృత్యుకవాటముచే బహిర్గత మగుచుండు నాయకృష్ణవరము నందనమానసాధరాజము లిదివరకే మాకొరకు బ్రతే... బడియున్నది.

ఈ స్వర్గంరకములు, బంధమోక్షములు ఆత్మానాత్మలు, ధర్మాధర్మములు, మొదలగున వన్నియు మనకల్పితములు మాత్రమే యగుచు నాకాశసాధములగుచో, నాత్మకూడ యాహాజనక మగుచు బంధములు బంధములు గలసిన యాధ్యాత్మిక, రసాయనిక పన్నులమీ శనము మాత్రమే యగుచు దిరుగ విడిపోవుచుండు నెదల నడయును. తుద... మేకదా! ఆహుడు మృత్యువు గాఢనిద్రయైవ గావలెను! లేదా మోక్షమే కావలెను! ఈ బంధభూతములు నీసమ్యక్శనమునుండి విడి విడి నూతన పరమాణువులు మరికొన్ని నూతన పరమాణువులతో గలసి మరియొక నూతనపన్ను కావచ్చును; లేక కూన్యములో కలసిపోయి విస్మృతి కెందవచ్చును. బుద్ధియును గగనవీధి నొక్కసారి మెరుపుతీగవలె బ్రకాశించి యీనాలోని "నేను" ప్రకృతిగోష్ఠగితమై, విశ్వాత్మకమైన "నేనునీ"లోగలసి మాయమగు నేని మృత్యువా! ఆహుడు నీవు మోసాదాయిజే యగుచున్నావు! కాని నాకొక్కటే కోరికయున్నది. నీవు రాదలచుకొన్నచో వెంటనే తడవునేయక రాగోరుచున్నాను! నిన్ను చూచి స్వేషించుటకును, నీవపఖ్యాతి పాలగుటకును నీనైవ్యత కాని నీ నిర్దాక్షిణ్యతగాని కారణములు గావు! నిన్ను మార్చుచు నీనిజస్వరూపమును చూకెరింగించినవా రెరును నింతవరకు గాల్పించలేదు. నీనిజస్వరూపము కేళులగు శ్వాసకాసాదిలోగ పశివారమే నీదుర్బలమునకు గారకులు. వారంత్రూరులు, ఆసహ్యస్వరూపులు; అతయలు "నేనొక్కడినేకాక యెట్టికోరికలును, యెట్టి ద్వేషములను నెరుగని శక్తికూన్యమైన యాబుద్ధిదీవుడు గూడ నీపరివారమును ద్వేషించుచుండ జాలదాయ్యెను! "లోగము లేకుండుటకంటే నీచాచాకిర్యంబు నేమియునులే" డని ధగ్గుపథము చాటుచున్నది. నీవు నీనానాలోగ పరివారము నంతను నీవెలుపు నంగీకరింపక నీతో యుద్ధమునలొనడు యోధులపై బ్రయోగింపుము! "నేనో! నాతలపులను (నీకోరిక బుద్ధిపూర్వకముగా తెరచి యుంచకపోయినను) నీతో బలవంతముగా బ్రద్ధవ్యాసించుచున్నాను! విజేతలమని విర్రవీగుచు, దిరుగ

బడునారిత్వలర పీవనుకంఠునో యఖండైవిజేతా! రమ్మ! ఇక నెట్టి యుపాధ్యాయులు వక్కరలేకుండ తరక్షణమే రమ్మ!"

కాని యామృత్యుదేవత శేమిబుద్ధి పుట్టెనోగాని యది సావర్కారు పిలుపు సంగీకరింప వాయెను! అట్లుచి యకరించి పూర్తిగా విడిచిపోవుటకు నొల్లక చావుబతుకులు గాని మధ్యస్థికి దెచ్చి పరిహసించుచుండెను!

ఇట్లుండ రాజకీయ ఖయదీలను విడిచి పెట్టవలెనని యానేకు హిమాదల పర్వతము ప్రతిరాష్ట్రీయ సభలను తీర్మానములు గావించబడుచుండెను; ఆంధ్రసభలలో ప్రతినిధిరము నిట్టితీర్మాన మేకగ్రీవముగా నామోదించ బడుచుండెను. బొంబాయి, మహారాష్ట్రము, మధ్యపరగణాలు మొదలగు నన్నిచోట్లను ప్రజాసదోళన హెచ్చయ్యెను. ఉపన్యాసములలోను, బుక్ కలలోను, జర్నలలోను భారతదేశమంతటను ప్రజాభిప్రాయము బలపడుచుండెను. గొప్పగొప్పసభలు గావించబడి వేలకొలది ప్రజలు ముక్తికంఠములతో ఘోషించిరి. మాంటాగు గారు రాజకీయ ఖయదీలను విడిచి పెట్టెననుచు వాగ్దానము చేసిరి. 75,000 నుండి ప్రజల సంతకములతో సిబ్బేనులు గురిపించబడెను. చివరకు వందలకొలది రాజకీయ ఖయదీలను విడిచిపెట్టిరి.

కాని సావర్కారును మాత్రము ప్రభుత్వమువారు విడిచిపెట్టలేరి. ప్రజాసదోళన మిదింత హెచ్చజొచ్చెను. "సావర్కారు వారములు" జరుగబడెను. భారతమహాజనసభలో గూడ నిర్వహించెడి సావర్కారు కేంద్ర విషయమై ప్రత్యేక తీర్మాన ముపసాదించబడి యొకగ్రీవముగా సంగీకరింపబడెను. జులైలోను, జట్టణములలోను నిట్టి తీర్మానములు వేలకొలది గావించబడెను. 1923లో జరిగిన కాకినాడ కాలగమనో గూడ సావర్కారు నింకను అండమాను దిబ్బలపాలు చేయుట యన్యాయమని తీర్మానింపబడెను; ఎట్టికేటకు కొన్ని వరకులతో సావర్కారును విడిచిపెట్టెనువార్త వినుటతోడనే యాన ద్భారత దేశమును ప్రస్థాప్తాంతరింగురా లయ్యెను! కాని యతడు భారత మెరితలను దిరుగుటకు వీలులేదు. ఆతడు బొంబాయి రాజధానిలోని రత్తిగిరిలో ముక్రిమే యుండవలెనను. భారతదేశమంతట మతనిని సత్కరించు భాగ్యము లేక పోయినను నతడు "సావర్కారు"

“సాక్షి”యను గర్వపడుచుండే సాళికానగరమును బ్రసరించినపుడు వేనకునేల ప్రజలు తూర్వారాజములతోను, దివ్యపుంగళపేరతులతోను రాజకీర్ణములతోను యూరేగించి పుష్పనర్మమును గురిపించిరి. మహారాష్ట్ర దేశమంతయు నతని నుచితరీతిని స్మరించి యొకనిధిని స్థానపుత్రమును సమర్పించి తనభక్తిని వెల్లడించెను.

“దేశభక్త వివాహిక దామోదరి సావర్కారు, బి. ఏ, బాధిష్టరుగారికి —
మహాశయా !

భారతమాత నుద్ధరింప మీరు చూపిన యనన్యసాహస్యమైన నిశ్చలదేశభక్తికిని, దుర్భాగకష్టచరంబరా సహిష్ణుతకును మిమ్మెన్నటికిని మరువబాలని మిత్రప్రజ లీమంగళాభ్యుమై తమగమన మిమ్ముభిసంపించి వేడుకొనుచున్నారు.

మతముగోపలెనే రాజకీయములలో గూడ మన పరమావధిని జేరుట కశేకనూర్ణములు గలవు. మహదాదర్శములను సాధించుటకు వివిధపరిస్థితులలో వివిధోపాయము లవసరమైనట్లును న్యాయమైనట్లును మనకు చరిత్రయొచట చూచున్నది

మిత్రప్రజాహిత జీవితము (బాల్యమందే నిర్బంధింపబడుటచే) కొంచెము కాలముగోచి సమాప్తిబొందినను యుత్సాహ ప్రబోధము లసోగూడి దివ్యజ్యోతిసలె ప్రకాశించి “మమ్ము దిన్నపామువలె, కొండ చిలువవలె, చిరకాలము పడియుండుటకంటె నొక్కసారి తట్టిలకవలె ప్రకాశించి ధన్యతనొందుటమేలు” అను మహాభారతసూక్తి కెంతయో తగియున్నది.

ఇట్టి యశుంజ్వివిక్యాసమే మానవుని యంతరాత్మ విధించు కానకములను నిర్వహించుటకేకాక తన్నిర్వహణమందు తటస్థింప నెట్టి సంకటములనైన నెదుర్కొను శక్తినికూడ బ్రసాదించి పౌరుషబీజము అను నాటుచున్నది.

యావజ్జీవద్వీపాకతరవాసమును దాటివచ్చుట నిజముగా నొక పునర్జన్మయే యని మా యభిప్రాయము. ఇంతేకాక నండమాను కారాగారములలోని భీభత్సము నంతను భరింపగలిగి తిరిగి నేను బయటకు వచ్చుటతోపాటే ప్రజాహితధర్మమునందు పాల్గొని సుత్సహించజేయు

మీ ధైర్య, స్థైర్య, శ్రమ, దూది సద్గుణసంపత్తి యత్యద్భుతమైనవని మేము వేరుగ తెప్పనక్కరలేదు. మహారాష్ట్రమంతయు దీని కాశ్చర్య సంతోషమగ్నమనసయై కడుంగడు గర్వపడుచున్నది.

మే మర్పించుచున్న నిధి బహు స్వల్పమే యైనను మా యఖం డభక్తి ప్రేమలను, సమంత విశ్వాస కృతజ్ఞతాగౌరవములను మీపట్ల వ్యక్తిపరుపవలెంచి మా యుడుతభక్తి నీ సభాముఖమున వెలువరించుచున్నాము. మా విశుద్ధాంశఃకణమును యోచించి మీ రీ నిధిని స్వీకరించి మహాకృతార్థలక్షణము గోరుచున్నాము.

కారాగారము తిప్పినను మీ రింకను ప్రవాసకంటకావుగులగుట తప్పదాయెను ! ఆనతికాలముననే యదికూడ తిప్పిపోయి మీరు మీ ధర్మమిను నిర్వఘ్నముగా సాధించుకొనగలుగుదురుగాక ! ఇట్టి మహాదాశయముతో మహారాష్ట్రము మీ కీ యల్పనిధిని సమర్పించుచున్నది. ఆ పరాత్పరుడు మీ ఆఖండైశ్వర్యారోగ్య భాగ్యమును, మార్కండేయాయుష్యమును బ్రసాదించునుగాక !

కవితీలక ప్రెస్, బెజవాడ.

దేశీ ప్రచురణలు.

గాంధీప్రణాళిక,	అగర్‌వాలా	I-12-0
గాంధీరాజ్యాంగం.	„	I-8-0
విద్యావ్యుల నిర్మాణకార్యక్రమం.	„	0-8-0
రైతులు-కమ్యూనిస్టులు -	రంగా	I-8-0
బాతీయవిప్లవ పంథా	„	1-0-0
పాకిస్తాన్	„	0-8-0
స్వాతంత్ర్య సమరం : సోషలిజం „		2-8-0

జయప్రకాష్ నారాయణ్

అహింసావిప్లవం	(కృపలానీ)	0-8-0
భారత జాతీయ కాంగ్రెస్	„	0-12-0
నౌఖాలీనరకం	శ్రీనివాసరావు	0-12-0
యుద్ధానంతర విప్లవం	కామత్	0-12-0
ఇండోనేషియా	ఏడిద కామేశ్వరరావు	I-8-0
ఈజిప్టు	అయ్యదేవర కాశేశ్వరరావు	1-8-0
జైలురోజులు	విజయలక్ష్మి పండిట్	1-8-0
42 అగష్టులో, జైల్లో చాలిన రత్నాలు		0-12-0
నిర్మాణ కార్యక్రమం	గాంధీ రాజేంద్రప్రసాద్	0-8-0
ప్రజానాయకుడు ప్రకాశం	గౌరేపాటి వెంకటసుబ్బయ్య	0-12-0
అచార్య కృపలానీ	ఏడిద కామేశ్వరరావు	0-12-0
అరుణఅనపాటి	„	0-12-0
యాన్సీలక్ష్మీభాయి	జగన్నాథ	1-4-0
వినాయక్ సావర్కర్	„	0-12-0

